

tv-15naš TOVARIS

Št. 24
20. junija 1985
Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ob dnevu civilne zaščite V spopadu z nesrečami

Naravne in druge nesreče, še bolj pa grozote minule vojne, ki jih bomo ohranili trajno v zavesti, ali pa vojn, ki tačas divjajo v mnogih delih sveta, nas opozarjajo, da moramo nenehno razvijati in krepiti pripravljenost, da bi bili sposobni čim več nesreč preprečiti ali vsaj bistveno zmanjšati njihove posledice. Ni dvoma, da smo v štiridesetletnem povojnem obdobju dosegli pomembne uspehe pri preprečevanju naravnih in drugih nesreč, pri krepitvi pripravljenosti za zaščito in reševanje ljudi in premoženja ter pri zagotavljanju materialnih in drugih možnosti za odpravljanje posledic nesreč. Toda zavedati se moramo tudi dejstva, da moramo storiti še marsikaj za boljšo obrambnozaščitno pripravljenost naše družbene skupnosti.

Naravne in druge nesreče nam še vedno jemljejo zelo velik del družbenega proizvoda, ki bi ga lahko še kako koristno uporabili pri premagovanju sedanjih gospodarskih težav (samo neposredna škoda, ki jo povzročajo naravne in druge nesreče, kadar ni izjemno velikih nesreč, znaša na leto od 0,6 do 2,3 odstotka vsega družbenega proizvoda Slovenije). Pogoste nesreče z nevarnimi snovmi in druge značilnosti sedanjih ekoloških razmer opozarjajo, da se množijo in povečujejo tudi razne ekološke nevarnosti, ki jih prinaša s seboj (ne vedno dovolj nadzorovan) tehnični in tehnološki razvoj. Tudi v sedanjem vojaško-političnem položaju v svetu ne moremo videti veliko dobrega. Kljub krepitvi milorjubnih in naprednih demokratičnih sil se še naprej veča kriza celotnega sistema mednarodnih političnih in gospodarskih odnosov, pospešeno se nadaljuje oboroževalna tekma ob stalnem zaostrovanju odnosov med velikimi silami in blokoma in vse bolj se uveljavlja politika pritiskov in vmešavanja v notranje zadeve drugih držav, predvsem majhnih in nevrščenih, pri čemer so uporabljena vojaška sila in razne oblike specialne vojne.

Vsem takim nevarnostim se lahko uspešno upremo. Za ta namen gradimo sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, ki temelji na bogatih izkušnjah iz narodnoosvobodilne vojne in revolucije ter sodobnih znanstvenih spoznanjih in dosežkih. V civilni zaščiti, ki je del tega sistema, je danes organiziranih že prek 276.000 delovnih ljudi in občanov ali 15 odstotkov vseh prebivalcev v republiki. Za naloge civilne zaščite se organizirano pripravljajo – in jih tudi dejansko zelo uspešno izvajajo – vse družbene organizacije in društva, posebno še organizacije Rdečega križa, gasilske organizacije, gorska reševalna služba, taborniške, potapljaške, jamarske, radioamaterske in druge organizacije ter organizacije združenega dela, upravni organi in službe, katerih dejavnost je pomembna za zaščito in reševanje.

Delavci in občani so danes mnogo bolj usposobljeni za osebno in vzajemno zaščito, kot so bili

nekoč. K temu so veliko prispevale šole ter razne oblike usposabljanja za obrambo in zaščito. Žal pa ne moremo biti zadovoljni z opremljenostjo občanov s sredstvi za osebno zaščito. Ta bi moral imeti vsakdo, ne le zaradi zaščite v morebitni vojni, pač pa tudi zaradi osebne zaščite pred naravnimi, ekološkimi in drugimi nesrečami. Sicer pa je materialna podlaga civilne zaščite že kar dobra, čeprav se varčevanje zelo pozna tudi na tem področju. V Sloveniji imamo primerne zaloge sredstev za nastanitev in oskrbo ogroženega prebivalstva, stalno se večajo zaloge sanitetnega in drugega materiala za zdravstveno varstvo ob množičnih nesrečah, posebno pa smo lahko ponosni na dosežke pri graditvi zaklonišč. Ni odveč poudariti, da bi v morebitni vojni prav osebna zaščitna sredstva in zaklonišča v največji meri reševala življenja.

Seveda pa je v pripravi in pri delovanju civilne zaščite še veliko pomanjkljivosti. Najbolj zaskrbljujoči sta slaba organiziranost in pripravljenost za zaščito in reševanje v stanovanjskih blokih, stolpnica in soseskah v mestih. Pa tudi v mnogih organizacijah združenega dela in drugih organizacijah, zlasti manjših, priprave civilne zaščite niso zadovoljive. Zanimivo pri tem je, da za takšno stanje v glavnem ni krivo pomanjkanje zaščitne in reševalne opreme, pač pa pomanjkanje pripravljenosti za delo pri organiziranju civilne zaščite v teh okoljih. To se lahko hudo maščuje. Kjer civilna zaščita ni organizirana v temeljnih bivalnih in delovnih okoljih, je na trhljih nogah celoten sistem zaščite in reševanja.

O ciljih in smereh nadaljnjega razvoja civilne zaščite oziroma splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v celoti bodo še letos, po široki javni razpravi, spregovorili delegati v zborih republiške skupščine. Ne glede na to pa so priprave civilne zaščite vsakdanja skrb in naloga nas vseh. V skupnem interesu je, da te naloge ne prenašamo na jutri niti na drugega. Zagotoviti moramo usklajen razvoj vseh delov splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, kajti s tem se zagotavlja učinkovito delovanje celotnega obrambnosamozaščitnega sistema. V vseh organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih ter družbenopolitičnih skupnostih bi morali redno ugotavljati in presojevati nevarnosti, ki ogrožajo ljudi, materialne in druge dobrine ter na osnovi presoje ogroženosti zasnovati preventivo, razvoj in delovanje civilne zaščite. Preventivo moramo razvijati na vseh področjih družbenih in gospodarskih dejavnosti ter krepiti in uveljaviti odgovornost strokovnih, samoupravnih in družbenopolitičnih dejavnikov za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami ter drugimi nevarnostmi.

Bojan Ušeničnik

Kotor po potresu

Vaja civilne zaščite

Jurišniki

Fotografijo, ki jo objavljamo, smo posneli prejšnjo soboto v ljubljanskem Domu JLA, kjer so se na delovnem srečanju dobili nekdanji borci jurišnega bataljona 18. divizije.

Na sliki je trenutek, ko Ciril Puc, nekdanji (zad-

nji) komandant bataljona prejema spominsko listino iz rok Andreja Šturma, nekdanjega političnega komisarja in zdajšnjega predsednika odbora skupnosti borcev jurišnega bataljona.

Spomin je segel v štirideseto leto, v čas, ko je

slovenski glavni štab spoznal potrebo po ustanovitvi manjših udarnih enot v okviru divizij, primernih za nenadne napade v sovražnikovem zaledju. Bilo je sedemindvajsetega avgusta štirinširidesetega, ko so ustanovili prvo takšno skupino

v diviziji, ki je bila glavnemu štabu neposredno podrejena – v Osemnajsti... in jo samo tri dni pozneje poimenovali v udarni bataljon, sestavljen iz izbranih borcev in funkcionarjev brigad te divizije. Njen takratni komandant je bil Stane Se-

mič-Daki. Osemnajsta je bila tiste dni in tedne v nenehnih bojih z esesovskimi policijskimi polki in njihovimi belogardističnimi oprodami – na Dolenjskem, v Suhi krajini, na Notranjskem in v okolici Ljubljane. Jurišniki so bili ves čas

v akciji, več kot pol jih je padlo, skoraj vsi so bili po nekajkrat ranjeni.

Bataljon so razpustili julija petinštiridesetega.

Snidenje po štiridesetih letih je bilo v pravem pomenu besede delovno in tovariško.

Tekst in foto: J. Č.

Podeljene nagrade 4. julij

V beograjskem domu Jugoslovanske ljudske armade so v torek slovesno podelili letošnje nagrade 4. julij, s katerimi zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije izbira najboljša dela minulega leta na temo NOB in revolucije.

Na področju publicistike so podelili dve nagradi posameznikom: **Peku Dapčeviću** za knjigo *Za Beograd* in **Rudolfu Hribniku-Svarunu** za štiri knjige z naslovom *Opredeletiv*. Plaketo je za publicistični dosežek prejel **Inštitut za zgodovino delavskega gibanja Hrvaške**, in sicer za zbornik *Spomini* – Zagreb 41-45.

Iz lanske književne bere so odbrali **Jureta Galiča** roman *Prelom*, kot založniški dosežek pa so s plaketo nagradili **DO za napredek vzgoje in izobraževanja skupnosti občin Sisek**, ki je lani izdala zbirko literarnih prispevkov

učencev osnovnih šol pod naslovom *Cvetovi svobode*.

S področja zgodovine je prejel četrtojuljsko nagrado **Boro Mitrovski** – za knjigo *Petnajsti* (makedonski) udarni korpus NOVJ, od inštitucij pa plaketi: uredniški odbor za monografijo *Beograd v vojni in revoluciji* ter uredniški odbor monografije *Bosansko-dubliško področje v NOV 41-45*.

Za lansko jesensko likovno razstavo v beograjskem domu JLA je prejel nagrado slikar **Luka Tomanović**, za dokumentarec *Tujega nočemo*, svojega ne damo. jo je prejel **Nikola Vučetić**, plaketo za TV nadaljevanko *Banjica* pa je prejelo uredništvo igranega programa *Televizije Beograd*.

Pogovor z Antonom Mačkom, inovatorjem iz Avtomontaže v Ljubljani

S tehnologijo v korak s svetom

V Jugoslaviji smo šele v sedanjih hudih gospodarskih razmerah spoznali pravi pomen inovativne dejavnosti. Medtem ko so se še pred petimi leti ukvarjali s to dejavnostjo le posamezniki, ki so pogosto imeli težave zaradi tega s svojo okolico, pa danes večina delavcev premišlja, kako bi prispevali s svojo izboljšavo k večji kakovosti in storilnosti. Eden takšnih delavcev, ki se vse življenje ukvarja z inovacijami, je tudi Anton Maček iz Avtomontaže tovarne grelnih naprav v Ljubljani.

Ko sem ga pred dnevi iskal v tovarni, sem ga našel v proizvodnji. Modra delavska halja, ki jo vedno nosi, prča, da je pravi delavec.

»Stopiva v mojo pisarno,« me je povabil, »tam bova imela še najbolj mir«. Pričakoval sem, da bo pisarna polna risalnih miz, napol izdelanih modelov in vsega drugega, kar sodi zraven. Toda v prostrani pisarni so bili samo skromna miza, dve ali tri kartonaste škatle, po stenah pa so bile obešene nekakšne tabele. Verjetno je opazil moje zbegane poglede in je dejal: »Zamisli za inovacije se mi vedno porodi v proizvodnji, kjer gledam, kako poteka delo. Potem vzamem v roko svinčnik in začnem risati. Tale varilna pištola, ki jo bomo montirali na robota in se v marsičem razlikuje od podobnih v svetu, je nastajala dobrih šest mesecev. Sam naredim grobe skice, izračunam vse potrebne podatke, včasih pa naredim tudi model. Nato prevzamemo vse drugi in po moji zamisli in podatkih naredijo svoje delo. Vse skupaj tudi sam preizkusim in še sproti popravim kakšno stvar.«

Od ključavničarja do inženirja

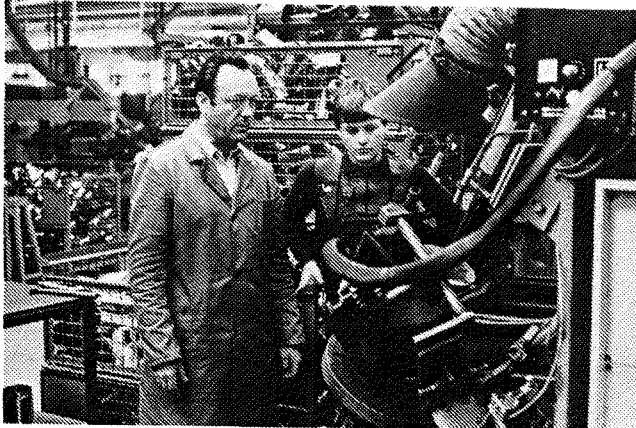
Anton Maček je v Avtomontaži zaposlen že petindvajset let. Začel je kot ključavničar in do varilca je bil le še korak. S svojim delom, resnostjo, zavzetostjo in odnosom do sodelavcev je kmalu postal vodja skupine v proizvodnji grelnih naprav. To delo je opravljal do lani, ko je postal vodja skupine za razvoj avtomatizacije varilne tehnologije. Kmalu potem ko je naredil prvi zvar, je vedel, da je to tisto, kar si želi. Opazil je, da kakovost zvarov ni vedno enaka. Rešitev je našel v stroju, v avtomatu, ki vedno enako delo. Prva njegova inovacija je bil avtomat, ki je varil nožice avtobusnih sedežev. Nato je nadaljeval z razvojem namenskih avtomatov, ki so bili potrebni za proizvodnjo

v Avtomontaži. Razvijal je tudi druge naprave. Po njegovih zamislih so izdelali naprave za preizkus tesnosti zvarov, napravo za regulacijo zraka, namensko stiskalnico za oblikovanje pločevine, ki je sicer ni dobiti na trgu. Po njegovi zaslugi so v proizvodnji uporabili več novih postopkov varjenja. Njegovo delo je še toliko bolj gospodarno, saj za svoje zamisli uporablja domače materiale in varilne sestavine iz domačih tovarn.

Kljub napornemu delu v tovarni in razvijanju zamisli

večja, saj je tehnologija programirana. Velika prednost teh novih postopkov je tudi v tem, da so se precej izboljšale delovne razmere delavcev. Z avtomatizacijo pa nismo zmanjšali števila delovnih mest, ampak samo povečali produktivnost. Prednost avtomatizacije proizvodnje je tudi ta, da lahko strojem strežemo ljudje s kakršnokoli kvalifikacijo. Veliki so tudi prihranki pri porabi energije in materialov. Kakovost varjenja skušamo izboljšati še z uvajanjem novih plinskih zmesi, ki so nujne pri tem delu, in z uvajanjem tako imenovanega impulzivnega varjenja, kjer se še precej izboljša kakovost dela.

V naši delovni organizaciji smo dobro avtomatizirali proizvodnjo. Pogoji za to je skupinsko delo, ki ga pri nas ne manjka. Naša inovatorska skupina je že začela priprav

V tovarniških halah že šest mesecev uporabljajo varilni avtomat, ki ga vodi računalnik. Vse tehnološke rešitve in podatke ter načrte je naredil Anton Maček, ki pogosto pride pogledat, kako se stroj obnese v proizvodnji.

doma se je zavedal, da se mora tudi izobraževati. Končal je delovodsko in srednjo tehnično strojno šolo, pa obratovodni tečaj in posebne tečaje za varilno tehniko. V Avtomontaži ima priznano visokošolsko izobrazbo. Ob tem je končal tudi šolo za varstvo pri delu.

Kakovost je pogoj za uspešen izvoz

»V naši tovarni smo bili zaradi izvoza prisiljeni izboljševati kakovost varjenja,« poudarja Anton Maček. »Če hočemo namreč prodajati v tujini, morajo biti naši izdelki enaki njihovim ali pa še boljši. Z novimi postopki varjenja in njihovim avtomatizacijo se je kakovost precej izboljšala. Produktivnost je

za robotizacijo dela. Čeprav za nakup robota še ni vse urejeno, bo ta začel delovati do konca letošnjega leta. Izkušeni z robotom imamo precej, saj nam ga je zahodnonemška družba Cloos brezplačno posodila, pa tudi skupina naših delavcev je bila na krajšem usposabljanju pri njih. Prepričani smo, da bo to prispevalo k še boljši kakovosti naših izdelkov in da bomo še naprej ostali konkurenčni na zunanjem tržišču,« meni Anton Maček.

Kako motivirati posameznika?

Zadnje čase so se torej v naši družbi izboljšale razmere za inovatorsko delo. Predvsem so nujnost tega dela

spoznali v političnih forumih, manj pa v delovnih organizacijah. Kot pravi Anton Maček, se o inovatorstvu veliko piše po časnikih in poročila na radiu in televiziji, vendar je motiviranost posameznikov za to še vedno premajhna. Prav gotovo je to tudi posledica nezainteresiranosti vodilnih v posameznih delovnih organizacijah. Tehnologija se zelo hitro menja in je pogosto splošno znana. Pri nas v Jugoslaviji pa manjka ljudi, ki bi znali takšne tehnologije prirediti za proizvodnjo v njihovih delovnih organizacijah. Vsi, ki zdaj niso v tej akciji, se bodo morali vanjo vključiti, saj jih bo v to prisilil gospodarski položaj.

Prav gotovo sta za inovativno dejavnost potrebni nadarjenost in ljubezen do dela, ki ga človek opravlja. Eden od dejavnikov je tudi nagrajevanje. V večini delovnih organizacij so to že uredili pa samoupravni poti, tako da ni nobenih zapletov več. Anton Maček se spominja, kako je bilo, ko so njemu izplačali prvo nagrado za inovacijo. Sodelavci so zelo različno gledali na to, večina pa je menila, da mu ta nagrada ne pripada. Zdaj je čisto drugače in delavci sprejemajo nadomestila kot nekaj samo po sebi razumljivega. To spremenjeno razumevanje inovativne dejavnosti pa je vzrok, da se tudi drugi vključujejo vanjo.

Dobro razvita inovativna dejavnost lahko pomaga naši družbi k hitrejšemu reševanju gospodarskih težav. Anton Maček je prepričan, da je rešitev samo v boljšem delu, ne pa v politiziranju in sestankovanju. Sestanki so potrebni, vendar morajo biti kratki, konkretni in že vnaprej dobro pripravljeni.

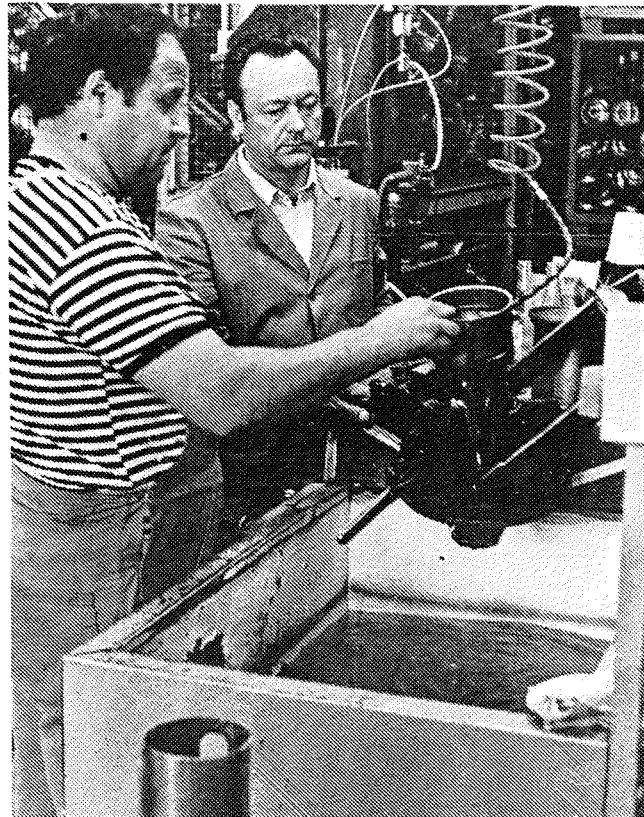
Aktiven tudi v družbenopolitičnem življenju

Čeprav inovativna dejavnost zahteva celega človeka, pa Anton Maček najde čas za družbenopolitično delo. Že štiri leta je predsednik krajevne konference SZDL v Iški vasi, tam je tudi načelnik narodne zaščite in aktivno deluje v zvezi rezervnih vojaških starešin. Je član predsedstva občinske konference ZRVS in predsednik informativno-propagandne komisije.

»V krajevni skupnosti Iška vas, kjer živim, imamo samo aktiv ZRVS, saj nas je premalo za krajevno konferenco. Naš aktiv je sestavljen del KK ZRVS Ig. Delamo zelo dobro in sodimo med boljše krajevne konference v naši republiki in verjetno tudi v Jugoslaviji. Pogoji za tako

uspešno delo vidim v skupinskem delu. Vsi rezervni starešine smo vključeni v druge družbenopolitične organizacije in smo najpogostejše tudi nosilci dejavnosti. Zveza rezervnih vojaških starešin je posebnost v naši

ma imamo nekaj zemlje, tako da skoraj vso hrano pride-lamo doma. Veliko dela je tudi okoli hiše. Prav gotovo se ne bi mogel tako temeljito ukvarjati z inovacijami, če ne bi imeli žena Milka ter otroka Milena in Tone toliko

Precejšnjo pridobitev za tovarno je tudi korito za preizkus tesnosti zvarov. Precej lažje je upravljati z njim, od sodobnih naprav v svetu pa se razlikuje tudi po grelcu za vodo. Ta ima vse leto enako temperaturo, kar zmanjšuje tudi poklicne bolezni pri delavcih, ki delajo pri testiranju tesnosti ohišij grelcev. Tudi to napravo je konstruiral Anton Maček.

družbi. Nikjer drugje ni tako velikega občutka pripadnosti svoji organizaciji kot prav med rezervnimi starešinami. Vsako nalogo sprejememo odgovorno in jo skušamo uresničiti z vso resnostjo. Ob svojem rednem delu smo tudi nepogrešljiv dejavnik pri obrambnem usposabljanju krajanov,« pravi Anton Maček, ki je tudi sam predavatelj za usposabljanje članov ZRVS in prebivalcev.

Ob tem se tovariš Maček ukvarja tudi s pedagoškim delom v Zavodu za usposabljanje Janez Levec, kjer nekaj ur na teden dodatno poučuje tamkajšnje varovance. Usposablja jih za kovinarske poklice. S svojimi učenci je zelo zadovoljen, saj so zelo pridni, vodljivi in ubogljivi. Precej njegovih nekdanih učencev je zdaj zaposlenih v Avtomontažini tovarni grelnih naprav in so njegovi sodelavci.

Družina razume njegovo delo

»Včasih mi zmanjkuje časa za vse obveznosti. Pogosto se lahko posvetim družini šele ob koncu tedna. Do-

posluha za moje delo. Upam, da bo šel sin Tone po mojih stopinjah. Obiskuje namreč srednje usmerjeno izobraževanje kovinarske smeri. Skupaj delava na stružnici, naučil pa sem ga tudi raznih postopkov varjenja. Hčerka si je za svoj poklic izbrala ekonomijo in zdaj končuje prvi letnik na univerzi,« je s ponosom dejal Anton Maček.

Njegovi vse pogostejši pogledi na uro so kazali, da se mu mudi. V tovarni so bili vzdrževalci plinskih napeljav in rad bi bil zraven, ko bodo delali. Nato ga je čakal sestanek na Zvezi društev varilne tehnike, kjer je tudi zelo aktiven član in prizadeven organizator občinskih in mestnih tekmovanj varilcev.

O koristnosti njegovih strojev so se prepričali tudi drugi, naša družba pa se mu je za dosedanje delo in za delo v prihodnje zahvalila s prvomajsko nagrado dela. Dosedanjih dvajset inovacij in še številne, ki jih nosi v glavi, pa pričajo, da je ta nagrada prišla v prave roke.

Bojan Kuntarič

Velika družina Vozlovih

Krajevna skupnost Senožeti – Tirna je 16. junija praznovala krajevni praznik. Ta dan nas povezuje z dogodki iz NOB. Spomnimo se ob tem času na družino Vozlovih iz naše krajeve skupnosti, v hribovski kraški vasi na Golčah nad Zagorjem ob Savi.

Vozlovih, po domače so jim rekli Gričevski, je bilo pred vojno 16, in sicer starša in 14 otrok. Družina se je v tistem času res težko prebijala skozi življenje v boju za obstanek. Oče Jakob je imel par zgaranih konj s slabo opremo. Z njimi je prevažal les po slabi cesti in kolovozih do železniške postaje Sa-

va in reke Save za splavarjenje in zagorski rudnik. Zgodaj je bilo treba vstajati, nakrmiti zgarane konje in se odpraviti na vožnjo, ob vsakem vremenu, poleti in pozimi.

Sin Štefan, ki je nasledil očeta, se spominja, kako težko je bilo življenje tako številne družine: »Zgodaj smo

odhajali od doma ob borem kosu kruha v žepu. Ta nam je pozimi dostikrat zmrznil in takega smo gldali. Domov smo prihajali ponoči, lačni, prezeblji in premočeni. Očetu je pri prevozi vedno pomagal eden izmed nas.«

Ko so otroci odrasli, so začeli iskati delo. Fantje so ga iskali po jugoslovanskih rudnikih, dekleta so delale kot služkinje po kmetijah.

Družina Vozlovih je v NOB našla svoje mesto kot druge družine iz te vasi. Bratje so se vključili v boj že leta 1942. Povezal jih je domačin Jože Golobar, ki je bil

spomladi 1942. leta zaradi izdaje ustreljen v Mariboru. Vozlovi bratje so bili v različnih partizanskih enotah, tako v Zasavskem bataljonu, v Gubčevi brigadi in drugih. Eden izmed bratov je bil v zaščiti komandanta Staneta v neposredni bližini, ko je ta padel v Lokvah pri Črnomlju jeseni 1944. Od osemih bratov so štirje padli, drugi so po vojni umrli zaradi posledic bolezni, pridobljenih med NOB. Danes živita le še dva; eden je prevzel posestvo in si tudi ustvaril osemčlansko družino. Pripravljajo se že mlajši sin, da bo prevzel kmetijo.

Milan Garantini

Knjige – sirote Jerice

Na kratek obisk v naše uredništvo se je oglašil Franček Bohanec, predsednik založniškega sveta pri Partizanski knjigi. Ondan smo namreč skupaj sedeli na nekem sestanku – enem izmed mnogih – in se spraševali o tem, kaj se dogaja s slovensko knjigo in s kakšnimi težavami se otepamo vsi, ki jo imamo radi in jo štejemo za svoj »poklic«: pisatelji, založniki, razlagalci...

»Kako da o tem ničesar ne napišete?« – je vprašal, a ni nas bilo treba spraševati dvakrat. »Sedimo in zapišemo, kar je zapisati treba!«

Bohanec je v svojem premišljanju in besedah jasen: »Vprašajte me, kaj je tisto, kar me kot založnika v vlogi predsednika založniškega sveta najbolj tare... Takole povem: hitra inflacija ni podrla samo tržno-blagovnih razmerij, recimo (za šalo) – pri marmeladi, ampak tudi pri knjigi kot trgovskem blagu. Prijateljica iz Sežane mi je te dni v pismu ogorčeno napisala, kaj je doživela. V knjigarno je šla kupit pesniško zbirko Jožeta Udoviča in zanj v razprodaji plačala pet starih tisočakov; obenem je kupila tri velike kuverte in zanje dala – 53,15 dinarjev. Gre za popolno anomalijo razmerij med tržno in umetniško vrednostjo. To podrti razmerje je krivično do idejno-estetskih vrednot. Nesmiselno je zagovarjati razprodajo knjig pod sleherno papirniško vrednostjo...«

S to mislijo žeblica seveda še ni zadeta na glavo.

Prepustimo se ji, naj vrta naprej! Pridružimo se ji! Razmišljajmo z njo!

Položaj knjige na Slovenskem. Po vojni smo ustanovili založbe, naredili

programe njihovega dela in rekli: knjiga bo lahko glavno svojih stroškov krila sama, s prodajo. Bilo je tako. V tistih časih glede tega ni bilo posebnih težav. Poleg tega smo živeli tudi v velikem upanju, da bomo sčasoma mogočno dvignili občo kulturno raven in bo vsak med nami potreboval knjige, jih bral in jih seveda tudi kupoval.

Medtem so se časi močno spremenili. Stroški tiskanja knjig so se nesluteno zvišali, daleč prek meje življenjske ravni, ki je doma tu pri nas, hkrati pa raven kulturnih potreb vključno s potrebami po knjigi ni izpolnila nekdanjih pričakovanj. V primerjavi s prebivalci razvite Evrope, ki kupijo vsako leto (statisčno) po trije knjig, mi tu s svojo poldrugeto knjigo kar krepko zaoztajamo. Knjiga se pri nas kot tržno blago ne obnese, svojih stroškov sama ne more pokriti. Zato je slejkoprej neizogibno, da z novimi načini skrbimo za njeno porajanje in življenje.

»Kadar ovce zasluhtijo nevihto, se zberejo in se poskušajo rešiti v staji ali pod drevjem.« S to mislijo je želel naš sobesednik povedati, da se prizadevanje k rešitvi naše knjižne produkcije iz stisk ne sme omejiti zgolj na zahteve po večjih družbenih subvencijah v te namene. Potrebno se je tudi reorganizirati in zastaviti delo drugače, bolj zbrano, trdneje kot doslej.

Knjižno mecenstvo s strani Kulturne skupnosti je skromno, saj obsega komaj deset odstotkov kritja založniških stroškov. Poleg tega je še neznansko okorno. Založbe morajo prošnje za sofinanciranje posameznih knjig oddati v septembru, devet mesecev

pozneje, v maju naslednjega leta pride na svet »mrtevdojenček« – vse skupaj pa založbi in založniškemu svetu ne daje nobenih pravih delovno-ustvarjalnih pobud.

Založniški svet je v teh okoliščinah brez moči in tudi brez pravega motiva. Ne preostane mu drugega, kot da se sestane dvakrat na leto in – kima. Ko bi bilo financiranje založniškega programa s strani kulturne skupnosti urejeno drugače, ko bi se založba in njen založniški svet o strokovnem odboru za knjigo pri kulturni skupnosti (ki ga ni) ter v izvršnem odboru skupnosti (ki ga prav tako ni) »bojevala« za svoje projekte, bi prevzemala tudi vso potrebno odgovornost za uspešno pot te knjige na trgu, tja do njenega končnega učinka. Tako pa... V sedanjih okoliščinah ni ne ustvarjalne dinamike ne celostne odgovornosti ne kontrole.

Bohanec predlog je stvaren in oprijemljiv: Kulturna skupnost Slovenije naj uvede financiranje založb kot institucij, tako da jih bo imela »na skrbi« tako kot ima gledališča, muzeje in druge kulturne hrame. Drugič: imenuje naj strokovni odbor za knjigo, neke vrste »skupni založniški svet«, ki bo premišljeno bedel nad celotnim programom naših založb. In tretjič: ustanovi naj – znova – izvršni odbor, ki bo imel, nad drugim kompetenco do sprotnih posegov v založniška dejanja z »injekcijami« iz posebnega rezervnega sklada za te namene, saj čas in njegova »tehnologija« terjata hitre akcije, hitro izdajanje posameznih knjig, naš zdajšnji sistem pa je počasen, okoren in skrajno nestimulativen.

r. r.

Vabila

Aktivisti, borci, občani, mladina, vljudo Vas vabimo na 7. srečanje aktivistov OF in borcev NOB Notranjske, ki bo 22. junija 1985 ob 11. uri v Bistri pri Vrhniki. Zbrane bo pozdravil predsednik vrhniške občinske skupščine Andrej Vidovič, slavnostni govornik na srečanju pa bo predsednik predsedstva SRS France Popit. Enota teritorialne obrambe bo prejela tudi listino o poimenovanju, sledil pa bo zanimiv kulturni program.

Nato bo tovariško srečanje aktivistov, borcev, občanov, mladine, saj bo za vedro razpoloženje poskrbel vrhniška godba in vojaški ansambel.

Prevoz z Vrhnike (izpred Mantove) in iz Borovnice (z železniške postaje) bo zagotovljen.

OK SZDL Vrhnika

Pododbor 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Štajerske v Celju vabi na zbor štajerskih kurirjev, ki bo v soboto, 22. junija 1985, ob 11. uri dopoldan v Melišah pri Radmirju v Zgornji Savinjski dolini. Na zboru bomo odkrili spominsko obeležje na domačiji, kjer je delovala komanda 3. sektorja relednih postaj Slovenije. Kulturni program bo izvedla osnovna šola Slavko Šlander z Ljubnega.

Iz Mozirja bodo vozili posebni avtobusi.

Obvestila

Krajevni odbor ZB Podlanišče bo odkril spominsko ploščo Francu Kavalariju, ki je bil zahrbtno ustreljen. Odkritje plošče bo pri Pogonu v Novi Oselici.

ZB NOV Podlanišče Cerkno

Krajevna organizacija ZZZB NOV Guncle – Male Vižmarje bo na dan borca, 4. julija odkrila padlemu domačinu borcu tovarišu Šveglju spominsko ploščo na zadružnem domu v Guncle. Odkritje bo združeno s proslavo in tovariškim srečanjem z začetkom ob 16. uri pred zgradbo zadružnega doma Guncle.

KO ZZZB NOV Guncle – Male Vižmarje

V okviru občinskega praznika občine Ljubljana Šiška bo osrednja prireditev s podelitvijo občinskih priznanj ter tovariškim srečanjem v Mostecu v soboto, 22. junija, ob 11. uri. Vabljeni!

Odbor skupnosti Prekmurske čete – brigade obvešča vse borce pripadnike teh enot, da bo zbor čete – brigade na dan borca 4. julija ob 9. uri ob domu borcev in mladine na Vaneči pri Murski Soboti.

Posebej prosimo borce navedenih enot, ki danes živijo zunaj Prekmurja, da najkasneje do 25. junija 1985 sporočijo pisno ali po telefonu svoj sedanj naslov na občinski odbor ZZZB Murska Soba, telefon št. 21-253, da jim bomo lahko pravočasno poslali vabila. Zbor čete – brigade je povezan z osrednjo proslavo ob 40. obletnici zmage nad fašizmom s posebnim kulturnim programom in partizanskim srečanjem.

ZZB NOV Murska Soba

Odbor skupnosti borcev partizanske bolnišnice »Pavla« 9. korpusa vabi vse borce osebja in ranjence, ki so se zdravili v tej bolnišnici in njenih okrevališčih na Vršah in v Jagerščah, da se udeležijo spominske slovesnosti ob 40-letnici osvoboditve, ki bo v nedeljo, 23. junija, ob 11. uri v Čepovanu.

Ob tej priložnosti bomo na procelju nove zgradbe zdravstvene postaje odkrili spominsko ploščo, posvečeno okrevališču št. 1, Vrše in postajo poimenovali po tem okrevališču.

Kulturni program bodo izvedli člani mladinskega aktiva goriške Manufakture.

Okrajni odbor aktivistov OF okraja Šmartno pri Litiji organizira s sodelovanju z Osnovno šolo Franca Rozmana Staneta Šmartno in družbenopolitičnimi organizacijami KS Polšnik, Jablaniška dolina, Velika Kostreznica, Vintarjevec in Šmartno proslavo v počastitev 40-letnice osvoboditve v soboto, 22. junija, ob 10. uri pred spomenikom na Mamolju. Ob 17. uri pa bo prav tam tovariško srečanje ob tabornem ognju. V kulturnem programu bodo sodelovali učenci šmarske šole, pevski zbor in dramska skupina s Polšnika in humorist Pavle. Vabimo krajanke, borce in aktiviste, še posebno pa mladino. Posebnih vabil ne bo!

Pripravljalni odbor

Organizacija ZB NOB Tomišelj prosi svoje Jožeta Ogorelca, padlega 1943, leta, pokopanega v skupni grobnici na pokopališču v Tomišlju, da se pisno ali osebno zglašijo na naš naslov zaradi dogovora o obnovi in delni preureditvi grobnice.

ZB NOV Tomišelj
61292 Ig pri Ljubljani

Spoštovane bralce in druge prosim, če ima kdo knjigo avtorja Karla Leskovca Križpotja, 1. 2. in 3. del, da mi jo proda. Oglasi naj se na naslov: Henrik Vadnov, Preserje 40 b, 61352 Preserje.

Prosimo vse borce narodne zaščitnike, ki so delovali v enotah Narodne zaštite v Ljubljani oziroma po Sloveniji, tako v letih 1941 do 1944, in še posebno v okviru dejavnosti Odseka za notranje zadeve, Oddelka za narodno zaščito od 1. marca 1944 do 9. oziroma 15. maja 1945, da pošljejo fotografije iz tega časa z natančnim opisom: kdo je na fotografiji, kakšno nalogo oziroma funkcijo je v tem času imel v Narodni zaščiti, kje in kdaj je bila fotografija posneta.

Fotografije potrebujemo za postavitev razstave o Narodni zaščiti, ki jo pripravljamo v letu 1986, in jih bomo po prefotografiranju na željo lastnika tudi vrnili, zato prosimo, da navedete tudi naslov pošiljatelja.

Fotografije pošljite na naslov: Republiška skupnost borcev in bork Narodne zaštite ter Odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS, Beethovnova 3, Ljubljana. Odbor republiške skupnosti borcev in bork Narodne zaštite ter Odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS

Samo različne zamisli o usodi deviz – ali kaj bolj usodnega

Večini med nami ni prav znano, kaj te dni pišejo o Jugoslaviji drugod po svetu. A če omenjajo razburljivo in nedokončano razpravo o osnutku novega zakona, ki naj bi pri nas urejal ravnanje z devizami, zagotovo kujejo naslove: »Veliki spor«, »Usodna razhajanja« ali vsaj »Kdo ima prav?«

Naša zvezna vlada, ki je neke vrste vrhovni štab za poskuse ofenzivnega preboja krizne fronte rastočih gospodarskih zagat, padajoče proizvodnje, zastajajočega izvoza in pomanjkanja denarja, kar vse ogroža naše normalno življenje in naš skladni razvoj, predlaga temeljno spremembo zdaj veljavnih pravil glede z izvozom prisluženih deviz. Od 1977. leta je namreč v veljavi režim, po katerem gospodari z devizami tisti, ki jih ustvari – se pravi delovne organizacije – izvozniki.

V tem režimu dejansko ni bilo vse pozitivno. Bila so leta, ko je v medsebojnem plačevanju na pozivovanih tleh deviza povsem izrinila dinar. Kdor ni imel deviz, preprosto ni mogel ničesar kupiti. Lastniki deviz so se vrhu tega nemalo krat obnašali skrajno monopolistično, saj so svoje odvečne devize po oderuških cenah prodajali organizacijam, ki so jih potrebovale, a jih same niso imele.

A ne samo to. Zvezna vlada kot predlagateljica »neizogibnih sprememb« je ugotovila, da je prav ta osem let trajajoča politika razpolaganja z devizami poglaviti vir vsega našega gospodarskega zla: dezintegriranosti, neporavnanih dolgov, nezaustavljive inflacije, nevarnega drsenja navzdol... pa tudi družbenih zastojev samoupravljanja.

Vsebinska njenega predloga je: vrniti se k sistemu, ki je veljal v prvi polovici sedemdesetih let in – funkcioniral. Se pravi: vse delovne organizacije, ki zaslužijo devize, naj bi prenehale imeti devizne račune. Devize bi morale odprodati. Če jih bodo potrebovale za svoje poslovanje s tujino, naj bi jih pri Narodni banki, na tako imenovanem deviznem trgu, spet kupile.

In zdajh smo tu. Na tej točki so se začela lomiti kopja različnih sodb in pogledov. Jugoslavija se je razdelila na dvoje. Šest federalnih enot je poreklo k vladnemu osnutku

»da«, obe severni republiki, ki nosita levji delež izvoza na zahodne trge in s tem deviznega izkupička, pa mu ugovarjata.

Nestrinjanje ne zadeva vseh prizadevanj, ki jih zasleduje želja po zbistritvi zdaj kalnega »deviznega kockajla«. Vsi smo zato, da devize prenehajo biti plačilno sredstvo znotraj Jugoslavije. Vsi smo proti temu, da bi imetniki deviz z njihovo preprodajo »zaslužkarili« in uživali monopolne privilegije.

So pa stvari, o katerih glede tega ne mislimo enako. Vsi, ki ugovarjamo predlagani obvezni prodaji zasluženih deviz, sodimo, da denarja v samoupravni družbi ni ne dovoljeno ne smotno odtujevati tistemu, ki ga je zaslužil, zlasti ne od najboljših, najbolj perspektivnih izvoznikov. Od njih je namreč odločilno odvisno, kako bomo lezli iz močvare gospodarske nespretnosti. Menimo, da jih moramo štetiti za »lokomotive« reševanja iz težav in pospeševanja razvoja, ker si – nasprotno – od centraliziranih deviznih skladov tega ne obojam. Upravičeno se bojimo, da bi izpeljava te devizno združevalne sheme izvoznike destimulirala in izvozni zagon usodno zavrla.

Nasprotna – po številu tistih, ki glasujejo za njo, prevladujoča zamisel – je stoosemdesetodstotno divergentna.

Smo torej na odločilni prelomnici.

Bomo našli pameten izhod ali...

Videti je, da so bojevniki za preboj sprememb v domeni razpolaganja z devizami skrajno agresivni. Vzorec njihovih utemeljevanj beremo v članku, ki ga je v zadnjem Ninu objavil Branko Čolanović, nedvoumno zatrjujoč, da je bil sistem obveznega prodajanja deviz Narodni banki – veljaven v letih 1972–1976 – dober in koristen. Ko so ga 1977. opustili in devize prepustili končnim izvoznikom, so se začele nebrzdane spekulacije, zadolževanja, inflacijski sunki, avtarkična zapiranja trgov, vse to pa nas je naposled pripeljalo v sedanje brezno, v največjo inflacijo na evropskih tleh, v zastoj samoupravljanja, v zavrti razvoj...

Čolanović obžaluje, da je »federalna oblast« tako dolgo »pasivno opazovala« ta negativna gibanja. Njene osnutke

zakonov, ki odnose vračajo v »zadovoljivi« sistem pred letom 1976, vsestransko pozdravi – nato pa z vso napadalnostjo secira ugovore in nasprotovanja: Nosilec teh ugovorov sicer ne imenuje, a je vendar vsakomur jasno, za koga gre: za nebodijih treba Hrvat in Slovence, katerih dvom o uspešnosti predlaganega centralističnega modela označuje kot varovanje monopolov in kot ohranjanje »rezervata za svojo privilegirano industrijo«. Naš pomislek, da utegne obvezno odkupovanje deviz okrniti samoupravni ekonomski položaj delavcev, odpravi z vprašanjem: »Mar res? Mar zato, ker deviz ne bodo mogli prodajati in jih »združevati« ter pri tem ustvarjati neobdavčeni ekstra dohodek?« Namesto da bi našim delovnim organizacijam priznaval uspehe v izvoznem boju, jim očita – spekulantstvo. Pa se ne ustavi samo pri tem. Končnim izvoznikom in njihovim varuhom – republikam ter republiškim sisom za ekonomsko sodelovanje s tujino pripiše vso krivdo za prezadolženost.

Toda vprašajmo se: kdo je prezadolžen, kdo ne more odplačati dolgov, ki jih je najel, ne da bi zagotovil njihovo vračilo? Končni izvozniki in republike, katerih razvoj temelji na takih, sposobnih organizacijah – ali...?

Čolanović (v imenu agresivnih zanikovalcev »končnih izvoznikov« in s tem napadalec slovenskih stališč) označuje zahtevo, da bodi uvoz posameznih delovnih organizacij odvisen od deviznega denarja, ki ga z izvozom same zaslužijo, za »kompromitirano pravilo«, ki kali vode, povzroča stihijo in zapravlja že tako in tako skopi devizni dohodek »jugoslovanske države«.

Res smo na hudi in težki prelomnici. Nesporazumi so globoki, etatično-centralistična hotenja hudo arogantna. Delovnim, uspešnim in sposobnim se slabo piše, kajti očitan jim je spekulantski monopolizem.

Stil razprave, kakršnega uvajajo čolanovići, je nasilen in – nevaren.

Viktor Konjar

Po sledih pisma Leta mešajo štrene

Na sončni strani Bohorja

V pomladnem dopoldnevu. Pred nekaj leti. Na sončni, savski strani. Sredi bizeljskega gričevja, med trtami in zviti kolovozi, mladje se je solzilo, sem za hramom srečal očanca temnih, zamolklih oči, sivih brk, štrlečih las, ki so mu uhajali izpod od galice umazane klfate...

Počival je in zraven je počivala majolka. Pomladna vročina je trepetala v zraku.

»Prisedi in spij,« je dejal, ko sem zavil okoli ogla in natočil. Videl me je že, ko sem koračil med trsi, tam daleč. In sem sedel, spil in obmolknil.

»Si požrl jezik?« je butnil vame.

Marsikatero sva rekla, nisem požrl jezika. O vojni in miru, o ljudeh in zemlji. O trti in posebi. Tudi o figah, ki rodijo tu. Na sončni strani Bohorja.

»Ni lahko, a se bo dalo preživeti,« so mu zatrepetali brki. »Hvalabogu, sonca imamo tod dovolj. Na sončni strani Bohorja smo.«

Daleč spodaj je Blato, nikoli nisem bil v tej vasi, razvlečeni pod Bohorjem, eni izmed mnogih. Tam je živel v času vojne vihrje Ivanka Deržič s svojimi starši, brati in sestrami, pregnanka med pregnanci. Ko sva se srečala v zaselku Bukošek pri Brežicah, kjer živi, sem se spomnil na pogovor z očancem ob majolki, na besede o vojni in zemlji, o miru in ljudeh.

»Da bi jih vrag, nasilneže,« je dejal takrat.

Po sledovih pisma

»Povejte jim, ljudem od Štirinajste, da so mi zelo pri srcu in da se vedno spominjam nanje, še najbolj pa v februarjskih dneh,« je napisala Ivanka Deržič, poročena Ogorevc.

Kako živiš, Ivanka? Skromna hišica v Bukošku pri Brežicah. Streljaj od tod gozd. In kraj, kjer so Nemci 30. julija 1941 ustrelili deset talcev, med njimi Ivančo Uranjekovo.

Vse na svojem mestu. Red, čistoča in mir. Kratko pritržene travice in rože. Ivanka se smehlja na pragu, vabi.

»Ne morem verjeti, da ste prišli,« reče in se v presenečenju potegne vase.

»Kar smo imeli, smo dali, pomagali in ničesar zahtevali. Pozabili so nas, ne brežiški borci, hvala jim, drugi, drugi...« je potožila, ko sva stopala po nežni preprogi vlažne trave.

Spomnil sem jo na pismo.

»Toliko smo doživeli in nihče še ni tega popisal,« je potožila.

Kmetijica, ki ni premogla bogsigavedi česa. Bukoški ljudje niso bili premožni, razen redkih. Ko so Nemci preseljevali, so se Deržičevi umaknili – in se rešili Nemčije. Pri Pišecah je imel Deržičev stric kajžo, tjakaj so se naselili, in ko so v lestu 1942 prišli prvi partizani, ni

peljal v Kranj, k ženi. Pozneje je pisal, bila je še vojna. Od takrat ne vemo, kaj je z njim, s Francem Krajncem...«

Ce si živ, France, piši, prosi Ivanka.

Zaradi njega bo ostala Štirinajsta Ivanki vselej v spominu. Zaradi vsega, kar so prestali ona in njeni.

Se nekoliko nazaj se povrne Ivanka. Toliko vsega je, poti spomina so prepletene in leta mešajo štrene.

Le malo pred Francetom iz Kranja so prinesli fantje v Blato k Deržičevim Antona, Varleca-Slavca, maminega polbrata. Hudo jo je skupil v boju pri Šempetru (današnja Bistrica ob Sotli, op. p.) zadnje dni leta 1943. Bilo je mrzlo, Anton pa v slabi koži. Hude so bile noči, ki so jih prebedeli ob ranjencu. Prihajali so fantje, soborci, Ivanka je spet nosila zdravila iz Brežic prek svojih zvez. Ni pomagalo:

knila. Pero je švignil ven, Nemec je vžgal za njim. Niso ga dobili. Nemec, bil je sam, se je zdrl nad nami. »Kje imate bandita?« Razdražen, ves besen, celo slina mu je tekla iz ust, je bil sposoben vsega.

»Niks bandit, je dejal oče miren in prežeč. Sednji gospodar, nič drugega.«

Ni si dal dopovedati. S sestro naju je postavil pred zid, videli sva cev, cev...«

Takrat se je hiši, ki je danes v Blatnem ni več, približala kolona Nemcev. Komandant kolone je z gibom roke ustavil ponorelega vojaka... Premetali so hišo, ničesar niso našli. Tudi partizanske literature, ki jo je imela skrito Ivanka, ne. Niti bunkerja nedaleč vstran od gostaške bajte ne.

Zvečer se je Pero vrnil, s prestreljenim mezinem. Ni vedel, le kako bi, da sta Micika, dekletce, in Ivanka stali pred zidom...

»Po napadu na Pišce,« se ji utrne v tišini opoldneva, »sem odšla v Brežice po aktivističnih poteh. Z letaki, ki sem jih trosila po cesti... Pri globoški šoli me je ustavil nemški stražar. Več domačinov je bilo tam, ki so jih zajeli. Tiho so stali in gledali strmo predse... Letaki, me je prešinilo. Mislila sem na pobeg. Bila sem s kolesom. Odpeljali so nas proti Brežicam in ko smo srečali neko kočijo, Marija Bršec je bila v njej, sem se prišla vozila in počasi peljala za njim. Pri Cundrovcu, kjer skrene pot za Bukošek, sem se zapeljala čez Laze in po travniku domov mimo cerkvice sv. Jakoba, blede kot stena, kot so mi rekli pozneje. Po tistem nisem nikoli več hodila po svojih skrivnih poteh mimo Globokega. Kam sem nosila poročila? K Ivanu Kostovcu v Brežice.«

Naj ljudje ne pozabljajo

S slamo krita kajža v Blatu je bila kaj primerna za partizane in gostaška družčina se ni vpraševala zakaj in kako. Če fantje niso spali v hiši, so spali na seniku. In tudi mati Deržičeva se ni vpraševala, za koga je kruh, ki ga je pekla, za fante ali za ranjence v bohorski partizanski bolnišnici. Včasih, a rekla ni, jo je zbolelo in se je zdrznila: njen fant Viktor je bil v nemškem taborišču. Oddahnila se je: fant je pobegnil in odšel v gozd, še prej pa je prišel in ji stisnil roko...

Tudi za Pepija jo je bilo strah, partizana v Kozjanskem odredu pa za kurirčka Stanka, Ivanko, tudi Miciko, za vse njene, ki so bili tako zelo vpeti v ognjeni metež. Tresla se je za Tončka...

Vrnili so se v Bukošek, na dom, zapustili so kajžo in Tončev grob.

Tisto pismo premetava v rokah. Z lepo, skrbno pisavo napisano, z napakami, a vendarle tako pol-

»So ljudje, ki pozabljajo, in so, ki bi radi izničili naše trpljenje pa prevzeli nase naš delež. Nisem zdrava, a sem zadovoljna. Otroci me obiskujejo, pomagajo mi.«

Ni še tako dolgo, odkar ji je umrl mož. V tistem žalostnem jutru leta 1941 je kosil, ko je pripeljal avtomobil s talci. Zaslišal je strele in zastala mu je kosa. Pozneje je izvedel, da so padle prve krške žrtve.

Ivanka Ogorevc, rojena Deržič: »Toliko smo doživeli in nihče še ni tega popisal...!«

Deset ljudi, med njimi pogumno dekle, Ivanka Uranjekova... Mnogo pozneje je napisal pesem. S preprostimi besedami, rime komajda za vbo-gajme.

»Nikoli nisem bila vaje-na razkošja ne razmetavanja pa tudi odvečnih besed ne. Živeli smo skromno in – živimo skromno. Muči me bolezen, pišem spomine, naj ljudje ne pozabljajo. Ko bi le več delali in manj govorili. Zgoraj, v Blatu, nismo kaj prida govorili...«

Zdrznem se. Nad mano zadoni. Ura bije. Velika stenska ura z lističem pod utežmi. »Za dolgoletno in uspešno sodelovanje v matičnem društvu. 1979.« Bukoški gasilci dolgoletnemu predsedniku in članu, Ivankinem možu.

Z njim vred je z zvesto gasilsko četo drugovala tudi Ivanka. Dolga leta. In navadila se je, da to razbrazdano življenje živi kot – tavžentroža. Da pač

Deržičevi: v zadnji vrsti so Viktor, Anica, Stanko, Micika in Tonče, spredaj pa Ivanka z možem, mati Marija, oče Jože in Pepi z ženo. Fotografirano po vojni.

liko igro vpletel tudi svoje droljance.

Prihajali so, odhajali. S sporočili, prej žalostnimi kot veselimi. S tovorom kruha, jabolčnika, kar je premogel gostač Deržič. Vsa leta težave in odpo-vedi.

Ranjenc

»Ko je prišla Štirinajsta na Štajersko in ko so se začeli prvi boji, so po kmetijah raznesli ranjen-ce, nam je pisala Ivanka. Marsikatega je bilo strah sprejeti ranjenega človeka, partizana. Bali so se.

Prinesli so ga, hudo ranjenega. Veliko krvi je izgubil, negovati smo ga morali kot otroka. Moja brata sta ves čas oprezovala, da se le ne bi kdo približal hiši. Partizan je bil nekaj mesecev pri nas, začel je hoditi, s palicami si je pomagal, za boj pa ni bil več sposoben...«

Vse to živo tiči Ivanki v spominu, kot trn.

»Naposled je premagal rane, poslovi smo se od njega, zahvalil se nam je, tudi meni, ki sem mu prinašala zdravila iz Brežic... Mladoletni brat Tonče ga je z vozom zapeljal na brežiško železniško postajo, mimo nemške postojanke v Globokem. Ustavili so ju, izmazala sta se. Z vlakom se je od-

po treh tednih je ob treh zjutraj partizan umrl. Bilo jih je strah, da se hiši ne bi približali Nemci. Stari Deržič mu je zbil nekakšno krsto,« da le ne bi bil pokopan brez...« Pokopali so ga pod drevesom in še danes počiva tam in trava raste na grobu.

Pred steno

So stvari, ki se človeku zadrejo v spomin. Za večno, tja v neminevanje. Dve, tri, štiri, ne več.

Ivanka prehiteva sama sebe. Potujeva. Iz leta 1941 v drugo leto vojne. Nato v zadnje pa spet nazaj. Pajčevina hudega. »Na sončni strani Bohorja,« pomislim, ko mi pripoveduje o marcu 1945. Ko so zadišale vijolice in se je sok pognal v figova drevesa (kako čudno, da jim uspe živeti tod) v Sromljah, Pišecah, na Bizeljskem...

»Skorajda vsak dan je hodil k nam Hotkov Pero, obveščevalec. Prinašal je obvestila, jaz pa sem jih nosila v Brežice in prinašala nove nazaj. Vsa leta. Zjutraj, bilo je nekega marčevskega dne, je dejal Pero sedemletni sestrici Miciki, naj gre pogledat, če so morda kje Nemci. Deklica se je izmotala iz hiše in se hitro vrnila.

»Pero, Nemci,« je kri-

Pogosto ji je bilo hudo. Aktivisti so vedno nosili glavo v torbi.

Gledava odlikovanja, njena, moževa. Občudujem zavzetost teh ljudi, pridnost, marljivost. Le kdo bi mogel dovolj poplačati prizadevnost? Le

Nova domačija Ivanke Ogorevc, le malo vstran od domovanja njenih staršev, od koder so se morali pred izseljevanjem umakniti v Blato pod Bohorjem.

majhen del zmorejo te skromne sličice, vtisnjenne v pločevino, na papir... Kot mravlje so, čebele...

no, življenje diha iz njega in togota kozjanskega človeka in živa želja po preživetju... Ljubezen do »sončne strani Bohorja«.

mora biti za vse in da je človeka treba imeti – rad. Obstala je na pragu, mehko nasmejana.

Milenko Strašek

Pomen Gandhijevih poti Utrjevanje akcijske enotnosti neuvrščenih

Utrditvi miru oziroma boljšemu razumevanju med narodi je bila namenjena tudi štirinajstdnevna turneja indijskega premiera Radživa Gandhija v Egiptu, Alžiriji, Franciji in ZDA. Turneja je pomenila del ali nadaljevanje velikopotezno zastavljenih obiskov, ki so se maja začeli z obiskom v Sovjetski zvezi in se pred dnevi sklenili z indijsko-ameriški razgovori na najvišji ravni.

Čeprav ima najmlajši premier v indijski zgodovini nemalo resnih in zelo zapletenih težav znotraj same Indije, so njegova osebna srečanja z državniki na različnih celinah pomenila priložnost za vsestransko izmenjavo mnenj o razmerah v svetu, še zlasti tistih, ki zadevajo oboroževalno tekmo, razmere v Indijskem oceanu, gibanje neuvrščenih in bilateralnih v smislu prenosa tehnologije in trgovinskega sodelovanja. Ni naključje, da je Mister Clean /gospod Čisti, kakor so v Indiji takoj po volitvah začeli označevati R. Gandhija/, svojo diplomatsko misijo začel s pogovori v Moskvi, saj temu v prid govori trideset let tradicionalno dobrih stikov in prijateljstva med Indijo in Sovjetsko zvezo.

Nič manj pomembni se ne zdijo obiski v Kairu, Parizu

in Alžiriji. Nekaj dnevnih pristanek v Kairu nikakor ni bil simboličen, pa čeprav je pomenil prvi obisk v neuvrščeni državi, odkar je Gandhi postal premier in predsedujoči v gibanju neuvrščenih. Ob tem ne gre prezreti njegovih besed, češ da je gibanje namreč močan element stabilnosti v svetu in da kljub nihanjem ni izgubilo pri učinkovitosti. Predsednika Gandhi in Mubarak sta prav zato kot predstavnika držav soustanovitelj družine neuvrščenih namerila največ pozornosti utrditvi akcijske enotnosti neuvrščenih v pripravah na Luando. Obisk se zdi toliko pomembnejši, kajti neposredno po Gandhijevem odhodu je v Kairo prispel jugoslovanski sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarevič. Pogovore v Kairu lahko prav zato razumemo kot razgovore med predstavniki

treh politično »najtežjih« držav gibanja. Prispevajo naj k razjasnitvi vitalnih interesov neuvrščenih kot pogoju za skupno in enotno akcijo. Brez takšne akcije utegne namreč gibanju groziti nevarnost brezplodne, pasivne in neučinkovite »navzočnosti« na svetovnem političnem prizorišču.

V tem smislu lahko razumemo tudi Gandhijev obisk v Alžiriji, ki je spričo alžirskega mesta v gibanju toliko pomembnejši. Ob tem je treba spomniti na alžirsko pripadnost izvirnim načelom gibanja neuvrščenosti in prizadevanjem njenih predstavnikov za ustanovitev zallivske vojne.

Obisk indijske delegacije in pogovori s francoskimi predstavniki na najvišji ravni niso nič manj pomembni. Temu v prid govori dejstvo, da sta se Gandhi in Mitterrand srečala kar petkrat, kar je za francoski protokol skoraj nenavadno. V Parizu niso skrivali dejstva, da je bila Francija prva zahodna država, ki jo je obiskal voditelj devete industrijske najbolj razvite in po številu prebivalcev druge največje države na svetu. Francozi imajo

Indijo za eno najvažnejših partneric. Temu v prid govori več dejstev, od tega da je Indija že zdaj dragoceno tržišče za francoske proizvode in da utegne postati pomemben most proti tako imenovanemu tretjemu svetu. Vlada v Delhiju po drugi strani vidi v Parizu partnerja, ki ji utegne brez kakšnih pogojev omogočiti hitrejši pristop do najsodobnejše tehnologije in ki, kar se zdi še pomembnejše, kaže več razumevanja za probleme držav v razvoju kot ga na primer kažejo druge industrijsko razvite države. Poleg razgovorov za boljše gospodarsko ureditev v svetu je Radživ Gandhi našel še prenekatero stično točko, ki je dajala pečat uradnim srečanjem na najvišji ravni. Med drugim tudi Reaganova strateška obrambna pobuda SDI, ki jo zavračata tako uradni Pariz kot Delhi.

Od obiska Radživa Gandhija v Združenih državah si Američani spričo dejstva, da so ZDA že zdaj indijski trgovinski partner številka ena, veliko obetajo. Indijski premier pred obiskom ni pozabil citirati besed Indire Gandhi, namreč da Indija ni ne prosovjetska ne proameriška, temveč proindijska, kar pomeni, da prijateljstvo s Sovjetsko zvezo ni razumeti kot sovražnost z drugimi državami. Gre za znano težnjo in načelo indijske zunanje politike o negovanju ločenih odnosov z obema velisilama.

M. L.

Krivdo je res težko sprati

V jubilejnem letu zmage nad fašizmom o drugi svetovni vojni beremo najrazličnejše stvari, ki povečujejo dogodke pred 40 leti, so pa tudi takšne, ki mečejo dvomljivo luč na splete okoliščin pred zlomom nacističnega tretjega rajha. V Franciji so poskušali predvajati film z naslovom Upokojeni teroristi vendar so ga zaradi množičnih protestov prepovedali. Film se ukvarja z usodo odporiške skupine Main d'oeuvres immigré (MOI), sestavljene iz tujih delavcev v Franciji, iz prebežnikov iz vzhodnoevropskih držav, iz španskih borcev in tistih, ki so pobegnili pred pokolom Armencev v Turčiji. Vsebolj se med francoskimi zgodovinarji postavlja vprašanje, ali ni skupina padla v zasedo zaradi izdaje?

Gre za zgodovino »Manouchianove grupe«, ki jo je že Aragonova pesem Rdeči plakat poskušala obvarovati pred pozabo. »Ali so to osvoboditelji«, je pisalo na rdečih plakatih, ki so jih lepili tedaj po zidovih francoskih mest. Na plakatih je bil zapisan že tudi odgovor: »Osvobojeni z nasiljem!« Plakat je opozarjal na iztirjene vlake, goreče skladišče orožja, truplo nekega umorjenca, predvsem pa kazal slike članov odporiškega gibanja, ki so jih 21. februarja 1944. Nemci ustrelili v Mont Valérien pri Parizu. Pisali so se Grzywcs ali Wajsbrot, Bocsov ali pa kar Alfonso. Bili so vzhodnoevropski Judje ali pripadniki mednarodnih brigad, ki so se umaknili iz Francove Španije, pripadniki MOI, ki jih je KP Francije poskušala organizirati še pred nacističnim napadom na Francijo. Šefu odporiške skupine, ki jo je nemško vojaško sodišče obsodilo na smrt Armencu Mysaku Manouchianu je plakat »očital« 56 atentatov, 150 mrtvih in 600 ranjenih.

Kakor je razvidno iz zdaj objavljenih podatkov, se je Mysak Manouchian rodil leta 1906 v Anatoliji. Kot armenska sirota je doraščal v Siriji, leta 1925 pa se je preselil v Francijo. Zaposlil se je kot strugar pri firmi Citroën. Leta 1934 je postal član KP Francije, priključil pa se je tudi komunistični organizaciji za tuje delavce MOI. Ko je KP Francije po Hitlerjevem napadu na SZ oklicala oborožen boj, so bili tujci v prvih vrstah. Jedro bojnih skupin so bili vzhodnoevropski Judje.

Aprila 1943 je Manouchian napredoval na položaj vojaškega voditelja MOI na pariškem območju. Kmalu je imel vtis, da partija ne podpira več tak zavzeto njegove skupine, kakor jo je na začetku. Obenem s svojim štabom je imel občutek, da jih nadzorujejo in zasledujejo. Zahteval je od vodstva na njegovi skupini dovolj, da se s pariškega območja premakne proti jugu države, vendar so njegov predlog zavrnil.

Kakor so poskušali stvar prikazati avtorji prepovedanega TV filma, je francoska partija leta 1941 regrutirala

med tujimi delavci štiri skupine borcev proti zasedbenim oblastem. Prevladovalo je prepričanje, da so to ljudje, ki se bodo ne le zagrizeno bojevali proti nacistom, temveč, da bodo dejansko svoja življenja prodali tako drago, kolikor bo le mogoče. Pariške skupine, po sedanjem izrazoslovju bi jih imenovali »mestna gverila«, nacisti pa so jih imeli le za bandite in teroriste, so bile nasprotnike, s katerimi sta se gestapo in tajna služba vichyske Francije bojevala z vso zagrizenostjo. Tudi Henri Krasucki, zdaj vodja komunistične sindikalne centrale CGT, je kot voditelj mladinske judovske organizacije v Parizu prišel v policijske zanke.

Mreža okrog pariških skupin se je tako zategovala, da je judovska odporiška skupina že maja 1943 predlagala partiji, da ji dovoli premik na jug. »Odgovor je bil jasen,« se spominjajo preživeli. »Komunistični kader ni zato tukaj,« je bilo slišati, »da bi ga hranili v konzervah! Saj nas bodo imeli za kapitulante!« Manouchianova skupina se je uklonila temu stališču in od junija do oktobra 1943 razvila svojo največjo dejavnost: 70 atentatov, med njimi na avtomobil generala von Schaumburga, komandanta »Velikega Pariza«, ter likvidacija Juliusa von Rittersa, nacist, ki je bil odgovoren za pošiljanje francoskih delavcev na prisilno delo v Nemčijo.

Oktobra 1943 se je Manouchian osebno obrnil na partijo s prošnjo, naj omogoči njegovi skupini, da se umakne na območje Grenobla ali Marseilla. »Niti besede o tem,« je menda odgovoril član partijskega vodstva, ki ga nekateri poznajo pod ilegalnim imenom Roger. »Če se boste umaknili, vas bomo imeli za dezerterje.« Menda je Manouchian na vse to odvrnil: »Pošiljajo nas v smrt.«

Ko je 16. novembra 1943 Manouchian s skupino tovarišev odhajal na »javko« v bližini neke predmestne železniške postaje, je zašel v past francoske »brigade za posebne namene«. Aretirali so več kakor 60 »sumljivih«. 21. februarja 1944 so Mysaka Manouchiana in 22 njegovih soborcev ustrelili na dvorišču vojašnice Mont Valérien. Iz propagandnih razlogov so nacisti razobesili po Franciji rdeče plakate, ki jih omenja Aragon v svoji pesmi.

V pismu, ki ga je odposlal, preden so ga usmrtili, je Manouchian obtožil tiste, »ki so nas izdali in tiste, ki so nas prodali«.

Avtorji zgodbe o »Upokojenih teroristih« namigujejo na poskuse vodstva KP Francije leta 1943, da bi se z De Gaulloom dogovorilo o sodelovanju komunistov v francoski begunski vladi v Londonu. General je poskus zavrnil, partija pa je hotela z dejavnostjo MOI dokazati, da je v Parizu najmočnejša in najbolj dinamična sila »Resistance...

fl.

Med pogajanji in vojno v Afganistanu

V Ženevi so se te dni začela posredna pogajanja o Afganistanu. Pod pokroviteljstvom Združenih narodov naj bi sprti strani Pakistan in Afganistan razpravljali o »instrumentih« za rešitev petinpolletne afganistanske krize. Posebni odposlanec generalnega sekretarja ZN Diego Cordoves je prej obiskal Kabul in Islamabad. Pogajanja so res izraz dobre volje za rešitev krize v tem delu sveta, vendar sodeč po razpletu na afganistanskem bojišču in po dosedanjih uspešnosti ne vlivajo mnogo upanja na skorajšnji razplet.

Posebni odposlanec Diego Cordoves se v Kabulu in Islamabadu ni mudil prvič, kljub temu pa so se vsi dosedanj trije krogi pogajanj zaradi različnih razlogov izkazali za neuspešne. Nenačrtno tudi zaradi ravnanja velesil, ki nista pokazali niti najmanjše želje za odpravo krize v tej azijski deželi. Sovjetska zveza je, kot kaže, pripravljena na nadaljevanje »bratske« pomoči. To z drugimi besedami pomeni, da se v Moskvi nagibajo k vojaški rešitvi afganistanske krize (tudi zaradi obrambe lastnih strateških interesov). Zahod z ZDA na čelu pa se ogreva za nadaljevanje prikritih vojaške pomoči afganistanskim mudžahedinom in beguncem.

Cordovesov obisk ni bil nepomemben. Ko se je mudil v Islamabadu, so pakistanski opozicijski politiki od svoje vlade zahtevali, naj privoli v neposredna pogajanja z afganistanskim režimom Babraka Karmala. Seveda pakistanska general-ska elita v kaj takega zaradi obrambe lastnih pozicij, ki jih spričo strateške pomembnosti Pakistana podpira tudi Reaganova administracija, noče privoliti. Kljub temu lahko Cordovesovo misijo dobre volje označimo kot prizadevanja, da bi sprti strani le spravil k pogajanjem za skupno mizo. Možnosti za uspeh so kljub dobri volji majhne, kajti pogajanci se morajo zediti v treh poglavitnih vprašanjih, ki so bila minule tri kroge pogajanj v središču pozornosti. Gre namreč za sporazum o umiku sovjetskih vojaških enot iz Afganistana, za vprašanje repatriacije petih milijonov afganistanskih

beguncev in za pakistansko-afganistansko obveznost ter mednarodna zagotovila o nevmešavanju v afganistanske notranje zadeve.

Eno so želje za uspešen konec pogajanj, drugo so žal vse bolj zaostrene razmere na afganistanskem ozemlju in tretje so analize vojaških strokovnjakov, ki tako ali drugače vidijo možnosti za rešitev. Slednje bi lahko razdelili na tri poglavitne hipoteze. Kot prvo ponujajo umik sovjetske vojske, ki bi se utrjena od stalnih napadov afganistanskih upornikov (psihološki, moralnopolitični in tipični vojaški elementi umika umaknila. Prva različica se zdi zgolj teoretično mogoča. Druga različica predvideva umik, potem ko bi izjemno okrepjena sovjetska vojska (od sedanjih dobrih 100 tisoč na več kot pol milijona vojakov) dobesedno zbrisala afganistansko odporiško gibanje. Tretja zamisel temelji na občasni, a konstantni politiki napadov iz večjih mest v notranjost dežele, ko bi z močnimi akcijami uničili upornike in se nato umaknili.

Dnevni dogodki in zaplet razmer omenjenih tež vojaških strokovnjakov ne potrjujejo. Diplomatski krogi v Islamabadu, od koder pošiljajo največ informacij o dogajanju v Afganistanu, so spopade v začetku junija označili kot največjo ofenzivo sovjetskih sil od leta 1979. Približno 10 tisoč sovjetskih vojakov naj bi ob podpori tankovskih enot in letalstva prebilo uporniški obroč okoli vladne garnizije v Barikotu. Uporniki so namreč celih deset mesecev oblegali to garnizijo, ki so jo oskrbo-

vali izključno po zračni poti. Sovjetske čete so ofenzivo začele na skoraj nov način, kajti helikopterji so spustili svoje potnike (šlo naj bi za več tisoč padalcev) v dolino Kunar v neposredni bližini afganistansko-pakistanske meje. S to silovito akcijo naj bi blokirali mejo s Pakistanom, prek katere dobivajo uporniki največ pomoči iz ZDA, Saudove Arabije, Kitajske in najverjetneje še od kod. Sovjetsko ofenzivo v Barikotu so dopolnili še z napadi v pokrajini Pakti, kjer so prav tako želeli pretrgati oskrbo upornikov iz sosednjega Irana.

Uporniki v gorah vzhodnega Afganistana

Sovjetska dvojna ofenziva nikakor ni bila naključna. Zavedajo se namreč delovanja upornih mudžahedinov in pomoči iz tujine, zato vidijo edino možnost za okrepjeno delovanje marionetnega režima Babraka Karmala prav v uničenju upornikov. Spričo zgodovinsko pogojene neenotnosti afganistanskih upornikov in zaradi plemenske narave vojskovanja, bi se takšna sovjetska strategija lahko obnesla. Sovjetske in Karmalove enote si zato z vsemi razpoložljivimi sredstvi prizadevajo izolirati odporiško gibanje, pretrgati vezi s prebivalstvom in ga izgnati v surovo pakistansko gorato pokrajino. Babrak Karmal tudi vztrajno opozarja na nujno potrebo po socialistični revoluciji (uperjeni proti

lastnemu narodu), hkrati pa išče stične točke med marksistično-leninističnimi idejami in islamsko tradicijo.

Problem je otežen zaradi večplastnosti, različnih versko-ideoloških interesov znotraj Afganistana in še dodatno s silnicami, ki sodijo v sklop interesov na relaciji Iran-Afganistan-Pakistan, se pravi s tistimi silnicami, ki utrjujejo globalna nasprotja velesil v tem delu sveta. Več kot zanimiva se zdi napoved velesil, da bosta začeli pogovore o Afganistanu, in sicer po več kot triletni prekinitvi. Predsedujoči neuvrščenih Radživ Gandhi

se je med svojim govorom v ameriškem Kongresu zavzel za neodvisen in neuvršen Afganistan in za politično rešitev krize. Čas bo pokazal, ali ta izjava pomeni spremembo indijskih stališč do sovjetske okupacije Afganistana. Ne gre tudi prezreti, da je Reaganova administracija v minulih mesecih nekoliko omilila svoje bojevniško retoriko glede dogodkov v Afganistanu in da sovjetski voditelj Gorbačov na nek način daje vtis o morda bolj prilagodljivi moskovski politiki do Afganistana. Ali utegne Afganistan postati nekakšna »druga Jalta«, bo pokazal čas, gotovo pa pogajanja v Ženevi spričo tako kompleksnih in nasprotujočih si interesov ne morejo biti lahka.

M. Lamprecht

Danes letna skupščina ZZB NOV Slovenije

Kakor je pri družbeno-političnih organizacijah v navadi, je ZZB NOV Slovenije tudi letos razgrnila delo svojega republiškega odbora od zadnje skupščine sem. Poročilo, ki ga danes, 20. junija ocenjujejo in sprejemajo delegati, navaja splošne značilnosti borčevskih aktivnosti v Sloveniji v preteklem letu, nato pa nadrobneje razčlenjuje dejavnosti po posameznih področjih.

Med uresničene naloge, ki jih je načrtala lanska skupščina, sodijo: zavzemanje (v okviru SZDL) za doslednejše uresničevanje gospodarske stabilizacije in krepitev političnega sistema socialističnega samoupravljanja, nastopali so zoper poskuse prenehanja in nepretrganega spreminjanja ustave SFRJ ter političnega sistema, še odločnejše kot prej so nastopali proti napadom na NOB in revolucijo, predvsem pa proti poskusom izkrivljanja naše polpretekle zgodovine in vloge KP ter OF v njej. S tem v zvezi je tudi odnos borcev do narodnega izdajstva in nekaterih prizadevanj po spravi.

Slovenski borci so se v obravnavanem obdobju zavzemali za ustavno opredeljeno vlogo delavca v združenem delu in doslednejše samoupravljanje, prispevali so svoj delež k podružbljanju ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij. Na področju

socialnih vprašanj borcev in vojaških invalidov so se zavzemali za sprotno urejanje posameznih perečih vprašanj, zlasti glede sprememb in dopolnitev republiškega zakona o vojaških invalidih in dopolnitev družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznavalnih.

Na področju podružbljanja mednarodnih odnosov, predvsem v boju za mir in razorožitev ter prijateljske odnose z našimi sosedi, še posebej pa v stikih z borčevskimi organizacijami in demokratičnimi gibanji proti fašizmu, je bila ZZB NOV Slovenije vseskozi aktivna. Nič manjša ni bila borčevska skrb za varovanje okolja in naše kulturne ter naravne dediščine.

Kot ustanoviteljica in soblikovalka usmeritve založb Borca in Partizanske knjige ter revije Borec in tednika TV 15 je zveza borcev z vsemi temi sodelovala ter si prizadevala za urejanje samoupravnih odnosov z njimi.

In končno je ZZB NOV Slovenije s svojim RO prispevala tudi svoj delež h krepitvi sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Zdaj pa še nekaj podatkov o organih, ki delujejo v okviru RO ZZB NOV Slovenije in pri njem: poleg predsedstva delujeta znotraj republiškega odbora še žirija in komisija. Pri RO ZZB NOV pa delujejo

še: triindvajsetčlanska delegacija za delegiranje delegatov v RK SZDL Slovenije, štiričlanska delegacija v zveznem odboru ZZB NOVJ. Poleg teh je aktivnih pri predsedstvu RO ZZB NOV še več delovnih teles: dva sveta s po štirimi komisijami, koordinacijski odbor (ta povezuje 120 odborov skupnosti borcev enot in služb NOV in POS), dvanajst komisij za različna delovna področja in ena žirija.

Nemajhna naloga je povezovanje in usmerjanje dela občinskih odborov ZZB NOV in odborov ZZB posebnih družbenopolitičnih skupnosti – medobčinskih svetov ZZB NOV.

Med lani opravljene naloge štejejo: podelitev nagrad vstaje, redni pregled družbenopolitičnih in ekonomskih vprašanj (ki so ga opravili decembra 1984 in je na njem sodeloval tudi podpredsednik ZIS Janez Zemljarič), nadvse pomembna je letos spomlad izpeljana analiza o uresničevanju vloge in nalog ZZB NOV Slovenije v delegatskem sistemu, prav tako pa je bilo koristno sodelovanje predsednika CK ZKS Andreja Marinca na spomladanski razširjeni seji RO ZZB NOV Slovenije.

Med številne trajne naloge sodi tudi sodelovanje RO ZZB NOV SRS z drugimi organi in samoupravnimi organizacijami ter

skupnostmi. Tako je bilo sodelovanje z zveznim borčevskim odborom in njegovimi telesi redno, občasno pa je bilo neposredno sodelovanje tudi RO ZZB NOV Hrvaške, Srbije in drugimi republičkimi in pokrajinskimi borčevskimi vodstvi.

Ena stalnih nalog, ki je bila izpeljana tudi v preteklem letnem obdobju, je bila udeležba posameznih članov RO na letnih skupščinah občinskih in medobčinskih ter mestnih organizacij ZZB NOV.

To je bil le grob pregled sodelovanja RO ZZB NOV Slovenije z drugimi, pri čemer nismo posebej naštevati stikov in sodelovanja z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami ter organi v republiki, ker je takšno delovanje redna praksa. To, kar je še posebej značilno za minulo delovno obdobje, so bile številne priprave razstav, prireditev in najrazličnejših manifestacij ob 40-letnici osvoboditve. Te so povezovali borčevsko organizacijo z znastvenimi ustanovami, z muzeji in razstavišči pa tudi še tesneje z borčevskimi organizacijami v bazi in zamejstvu.

Tradicije

Na področju prenašanja revolucionarnih izročil na mlade so pomembna prizadevanja ZZB NOV, da bi zaživel delo svetov za tradicijo pri občinski konferenci SZDL ter koordinacijski odbori pri krajevnih organiza-

ganizacijah v bazi ni bilo v omenjenem obdobju nobene profesionalnega delavca. V osmih letih tu ni bilo niti besede o sredstvih za reprezentanco, o nepotrebnih potovanjih. Za vsako poslovnost leto pa so prihranili celo iz sredstev za dnevnice do 70 odstotkov od načrtovane porabe. Pa še več.

Zato je nerazumljivo, da v času ekonomske krize in nezaposlenosti mladih v družbi prejema posamezni upokojenci, na žalost, danes – tudi do 32 milijonov dinarjev honorarja na leto v nekaterih družbenih organizacijah in združenjih občanov, ki imajo celo svoje profesionalne službe za opravljanje vseh administrativno-finančnih poslov.

Jasno je, da so prejeli

družbenopolitični aktivisti največje priznanje, ko jih je nekaj za takšen prispevek družbi dobilo visoka odlikovanja tovariša Tita 1978/79. leta, pokrajinska konferenca invalidov pa jim je dodelila za družbeno delo kot znak priznanja plaketo pokrajinske konference SZDL Vojvodine za leto 1981.

Odličen primer amaterskega dela dajejo tudi predsedniki in številni drugi poštvovalni aktivisti v 50 občinskih odborih ZZB NOV SAP Vojvodine, ki iz dneva v dan volontersko opravljajo pomembne, obsežne in odgovorne družbene naloge. Zakaj ne bi šli po tej poti tudi drugi »upokojenci«?

(Spasoje Grahovac, Četvrti jul, 4. 6. 1985)

Prejeli smo pismo:

Dobre delavce moramo imenovati

Da ostaja tako dobro kot slabo opravljeno delo pogosto brezimno, da se vse prevečkrat pogovarjamo nasprotno, in da dobrih delavcev ne imenujemo z imeni in priimki, je imel najbrž v mislih Franc Plevnik iz Podčetrčka, ko nam je poslal kratek zapis, v katerem je poudaril zasluge in dobro delo nekaterih tovarišev, družbenopolitičnih delavcev v Podčetrčku.

»Pri nas so ljudje kritični in upoštevajo le takšne funkcionarje, ki se izkažejo s svojim nesebičnim delom. In prav takšna sta brez dvoma **Drago Omerza**, predsednik krajevnih skupnosti Podčetrtek, ter **Franci Cvetnič**, upravnik pošte v našem kraju. Sem huji invalid in oba tovariša sta mi v mojih težavah nesebično priskočila na pomoč kakor tudi vsem drugim, ki se znajdejo v podobnih težavah.«

Tako je zapisal Franc Plevnik v želji, da prizadevna moža javno pohvali in se jima hkrati zahvali.

cijah SZDL. Svet za tradicije pri RO ZZB NOV je usmerjal in usklajeval delo delegatov v organih in organizacijah, ki se deloma ali v celoti ukvarjajo z vprašanji razvijanja izročil NOB in socialistične revolucije.

Kultura

Zveza borcev je najintimnejše zavzeta, da se umetniško ustvarjanje s tematiko NOB in revolucijo nadaljuje, da se takšna dela objavljajo in predstavljajo javnosti. Pri tem pa borci ostro ločujejo intimen odnos do tematike od ponarejanja zgodovine. Zato so v preteklem obdobju tudi spodbujali odgovore na najbolj očitne primere pačenja in sprevačanja vsebine revolucije ter narodnoosvobodilnega boja. Sem sodijo tudi pobude za seminarje prosvetnih delavcev o problematiki domovinske vzgoje na šolah in mnoge manifestacije, kakršne so »kurirčkova pošta«, glasbeni festival Kurirček /v okviru tega festivala je npr. 31. lani izšel zbornik Ljudska glasba v NOV in revoluciji/, priprava nagrajenih skladb v okviru festivala Kurirček, za tisk, sodelovanje /in tudi finančno pomoč/ ob nastopih parti-

zanskih pevskih zborov... Na področju likovne dejavnosti je bila prav zveza združenj borcev s svojim svetom za tradicijo pobudnice letošnje velike retrospektivne razstave na temo NOB...

Tale pregled želi bralce le spomniti na raznovrstne dejavnosti, s katerimi se je srečevala ZZB NOV oziroma RO ZZB NOV in njegovo predsedstvo. Za bolj poglobljen pregled nam ostaja vprašanje borčevske dejavnosti na književnem in publicističnem področju, kjer se načrti Knjižnice NOV in POS ter Male knjižnice NOV in POS iz leta v leto uspešno nadaljujejo.

Letni pregled bo zanesljivo tudi pokazal, da je bila pospešena dejavnost komisije za politične zapornike, internirance, izgnance, ukradene otroke in vojne ujetnike pa komisije za socialno varnost borcev in vojaških invalidov, za mednarodne odnose kakor tudi za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, kjer je bila ena od posebnih tem obravnave prav vloga ZZB v graditvi sistema SLO in DS.

B. Z. J.

Iz mednarodne borčevske dejavnosti

Proslava, pisma prijateljstva, sestanki, srečanja

Šestnajstega junija je bila v Pliberku na avstrijskem Koroškem pišašeljna proslava ob širidesetletnici zmage nad fašizmom in ob koncu druge svetovne vojne. Ob tej priložnosti so odkrili spomenik 26 domačinom, žrtvam fašističnega nasilja. Proslave so se poleg borčevskih organizacij in uradnih predstavnikov oblasti Avstrije udeležili tudi predstavniki ZZB NOV Slovenije.

Petega, šestega in sedmega julija bo na Bazovici na Krasu že tradicionalna spominska slovesnost v spomin na bazoviške žrtve, ki jo bo spremljala še vrsta kulturnih in športnih prireditev zamejskih Slovencev. Slavnostni govornik bo predsednik VZPI – ANPI za videmsko pokrajino Federico Vincenti, pričakovati pa je, da se bo katere od prireditev udeležil tudi generalni sekretar Organizacije združenih narodov Peres de Quellar, ki se bo prav tiste dni mudil na Tržaškem.

Ob majskih praznovanjih ter slovesnostih v čast štiridesetletnice zmage nad fašizmom ter zavezniške zmage v drugi svetovni vojni so številne delegacije borčevskih organizacij v svetu (nekatero med njimi so se udeležile naših proslav) naslovile na zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije svoja pisma. Predsednik ameriških vojnih veteranov je po obisku v Jugoslaviji v pismu zapisal, da je navdušen nad srečanji z ljudmi in nad kraji, ki jih je obiskala ameriška delegacija pri nas. Predstavniki angleškega borčevskega združenja, ki so bili tudi na proslavi 40-letnice osvoboditve Jugoslavije v Beogradu, so zapisali, da bodo tudi v prihodnje izvedli vsako priložnost za nadaljnje utrjevanje prijateljskih vezi, ki izvirajo že iz medvojnega prijateljstva.

Angelo Grazianni, ki se je oglašil v imenu italijanske delegacije ANPI, je med drugim zapisal: »Za nas, italijanske borce, ki smo se igrali skupaj z narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije v najbolj tragičnem obdobju zgodovine naših narodov, je bilo povabilo k sodelovanju na vaši proslavi največje priznanje, ki so nam ga lahko dali narodi Jugoslavije. Spomin na to in na naš skupni boj bo vedno spremljal italijanske borce. Bratsko prijateljstvo naših narodov pa se bo nadaljevalo in razvijalo ne le med borci, ampak tudi med mladimi...«

Priprave na svetovni zbor borcev, ki je v načrtu za konec prihodnjega leta v Parizu, so pospešene. Zato se je pred dnevi tudi sestala komisija za zveze mednarodnih borčevskih organizacij. Na tem sestanku je sodeloval tudi predstavnik ZZB NOV Jugoslavije Zvonko Grahek, predsednik komisije za mednarodno sodelovanje pri ZO ZZB NOVJ.

Na sestanku so analizirali vso dosedanja dejavnost mednarodne borčevske organizacije v pripravah na svetovno srečanje, hkrati pa so se dogovorili za ponovni sklic komiteja v Helsinkih, kjer bodo proslavili deseto obletnico podpisa helsinške konference o varnosti in sodelovanju v Evropi. S tem dejanjem želijo tudi borčevske organizacije prispevati svoj delež k oživljanju načel, sprejetih pred desetimi leti.

O francoskih veteranih, ki so pred dnevi obiskali Jugoslavijo in Slovenijo, smo že pisali. V istem obdobju pa so se pri nas mudili tudi predstavniki skupine bivših borcev Rdeče armade, ki so sodelovali pri osvoboditvi Beograda. Vodil jih je polkovnik Gregorij Garelov, na sedežu zveznega odbora v Beogradu pa jih je sprejel sekretar predsedstva ZO ZZB NOVJ Petko Plazatič. V pogovorih je Plazatič poudaril, da izkušnja borcev NOB še zlasti narekuje vedno in povsod njihova prizadevanja za mir v svetu, za mirno reševanje mednarodnih sporov in odprtih nerešenih vprašanj. Sovjetski borci so se s to mislijo strinjali in dodali, da dobro poznajo junaški prispevek jugoslovanskih narodov v boju za skupno zmago v drugi svetovni vojni.

Iz borčevskega tiska

Zgleden primer

Primeri, ki jih bom navedel tukaj, brez dvoma zaslužijo posebno pozornost v vsaki celici družbe, zlasti še danes, v ozračju ekonomske stabilizacije in varčevanja.

Bil sem, menda po nekakšnem »kadrovskem ključu«, predsednik številčno velike pokrajinske konference oziroma družbene organizacije delovnih invalidov, ki je zajemala 550 organizacij v »bazi« oziroma 119.890 ljudi in številne delegatske organe v SAP Vojvodini. V tej družbeni funkciji sem deloval kot amater celih osem let.

Da bi lahko ta močna organizacija dobro opravljala svoje družbene naloge, bi morala imeti kot druge organizacije pokrajinskega pomena svoje strokovne službe: knjigovodjo, strokovnega sodelavca, blagajnika in sekretarja, profesionalca. Vendar pa sta v obdobju 1975–1983 predsedstvo konference in aktiv ZK, ki je takrat štel 86 članov, zaradi varčevanja sklenila, da bodo vse te naloge opravljali volontersko.

Če bi imela ta organizacija zares v rednem delovnem razmerju strokovnega sodelavca, blagajnika, knjigovodjo in profesionalnega sekretarja, bi to stalo konference in družbo vsako leto okrog 300 milijonov starih dinarjev oziroma v minulih osmih letih dve in pol milijardi dinarjev. Mi smo se takrat dogovorili, da bodo vse naloge v pokrajinski konfe-

renci opravljali predsednik, sekretar in 6 predsednikov komisij kot družbenopolitični aktivisti (vsi so udeleženci NOV in invalidi) za simbolične in občasne nagrade, ki smo jih dajali le posameznikom, na primer po nekaj tisočakov na mesec.

Da so bile opravljene v tej konferenci od 1975. do 1983. leta številne notranje in širše družbene naloge (vse do ustanovitve delovne skupnosti za več zvez skupaj), je lahko razbrati že samo iz nekaterih podatkov: število članov je naraslo za 58,97 odstotka, ustanovljenih je bilo 318 novih organizacij v bazi, na leto smo reševali po 1780 različnih aktov, pismen, prošelj, pripravljeni so bili vsi samoupravni akti, ki izhajajo iz Zakona o združenem delu in so potrebni za delovanje te organizacije, ustanovili smo sklad solidarnosti, v katerega se je takoj včlanilo 30.000 ljudi, organizirali smo dopolnilno delo za tisoče delovnih invalidov z nizkimi osebnimi dohodki in urejene so bile številne druge zadeve za vsako leto posebej.

Tako obsežno družbeno delo so ti ljudje opravljali zavestno in skrbno, čeprav kot amaterji, kljub temu da je imela organizacija vedno na voljo sredstva v te namene s proračuna izvršnega sveta skupščine SAP Vojvodine in vojvodinske loterije. Pa ne le v tej organizaciji, ampak tudi v njenih 590 or-

Ob dnevu civilne zaštite Ljudje vse bolj spoznavajo nujnost ukrepov civilne zaštite

V Jugoslaviji že trideset let razvijamo civilno zaščito, ki je v tem času postala pomemben del splošne ljudske obrambe in družbene samozastite. Med najbolj organiziranimi in delovnimi je prav gotovo civilna zaštita v občini Titovo Velenje. V tem slovenskem mestu oziroma občini je civilna zaštita doživela svoj razmah v zadnjih letih. To je zgovoren dokaz, da tudi zaostrene gospodarske razmere ne morejo negativno vplivati na zagotavljanje varnosti delovnih ljudi in občanov tako na njihovih delovnih mestih kot v okoljih, kjer živijo.

V Titovem Velenju so začeli civilno zaščito reorganizirati leta 1979. Za to so se odločili, ker so menili, da zaradi razvoja mesta stari sistem ne ustreza več. Na osnovi ocen ogroženosti občine ob naravnih in drugih nesrečah ter v vojni so želeli v vsakem delovnem in življenjskem okolju ustvariti najboljše možnosti za reševanje. Drug cilj pa je bil, da vse delovne ljudi in občane usposobijo za reševanje in jih seznanijo z natančno oceno ogroženosti okolja, v katerem živijo in delajo. Tako so ob specialističnih in splošnih enotah CZ v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih ustanovili tudi občinske in združene enote CZ, ki postavljajo najbolj strokovno in najbolj tehnično opremljene intervencijske sile civilne zaštite.

Tako je danes v sistem civilne zaštite vključenih 14,7 odstotka prebivalcev občine. Za njihovo usposabljanje in izobraževanje so morali organizirati strokovna jedra, to pa so štabi CZ v tozidih in KS ter tudi na občinski ravni. Pri sami organizaciji štabov pa so se skušali držati načela, da ta organ ne more operativno delovati samo v primeru nesreč, ampak da z ocenjevanjem možnosti vpliva na njihovo preprečevanje.

Velika pozornost usposabljanju

Ob stalni kadrovske krepitvi so veliko pozornosti namenili usposabljanju in izobraževanju pripadnikov CZ. Tako je splošni del pouka končalo 87 odstotkov obveznikov, strokovnega pa 72 odstotkov. Vsako leto izvedejo vaje in tekmovanja enot CZ, na katerih sodeluje približno 3800 pripadnikov CZ. Pri usposabljanju dosegajo uspehe, predvsem pa je razveseljivo, da znajo svoje teoretično znanje uporabiti v praksi.

Načelnik občinskega štaba civilne zaštite v Titovem Velenju Igor Naraks pravi, da se zadnje čase vključuje v vaje CZ vse več delovnih ljudi in občanov ki se na ta način usposablja za delovanje v izjemnih razmerah. Opremljenost je

zadovoljiva, primanjkuje pa jim specializirane opreme, predvsem za reševanje iz visokih zgradb in za reševanje izpod ruševin. Vzrok za pomanjkanje tovrstne opreme pa je v tem, da jo moramo uvažati in je na našem tržišču ni.

Nesreče, ki jih ogrožajo

Občino ogrožajo večji požari, tehnične in tehnološke nesre-

navali na vseh ravneh od delavskih svetov, svetov KS, štabov CZ v DO in KS do sveta za SLO in DS in občinske skupščine. Vsi ti organi so ga podprli, zato tudi ni bilo problemov pri uresničevanju. Uresnili so ga 103-odstotno, kar je več, kot so načrtovali. Izvedli so tudi poskusno akcijo za prodajo sredstev za osebno zaščito. Odziv je bil dober, tako da bodo akcijo nadaljevali tudi letos. Bojijo pa se, da ne bo tako uspešna. Problem je namreč cena, ki znaša že več kot 5000 dinarjev za komplet. Ravno zaradi cene je občinski štab CZ vnesel v svoj finančni načrt sredstva za nakup in oblikovanje občinskih rezerv osebnih zaščitnih kompletov, ki bi jih po potrebi razdelili prebivalstvu.

Občinski štab CZ v Titovem Velenju vsestransko pomaga delovnim organizacijam in krajevnim skupnostim pri delu na področju civilne zaštite. Na fotografiji vidimo načelnika štaba CZ v SOZD Gorenje Antona Kranjca in načelnika občinskega štaba CZ Igorja Naraksa, kako skupaj s poklicnimi gasilci Emilom Koželjem in Stanom Kubaletom pregledujeta gasilske cevi.

če, razlitje nevarnih snovi, plazovi, ki jih je veliko. Tudi v rudnikih je veliko nevarnosti, saj jame ogrožajo plini in vdori vode. Igor Naraks pravi, da bi morali za odpravo teh nevarnosti narediti več pri urbanizaciji mesta. Težave so predvsem v soseskah, ki so bile zgrajene pred leti. Pri novejših pa so že upoštevali ukrepe CZ. Tam že imajo urejene pristope za intervencijska vozila, stanovanjski objekti imajo požarne stopnice in urejene dostope do požarne vode.

Sredstva za zaščito

V Titovem Velenju so lani izdelali program opremljanja delovnih ljudi in občanov s sredstvi za osebno in kolektivno jedrsko-biološko-kemično zaščito. Ta program so obrav-

Glede nakupa sredstev za osebno zaščito je Igor Naraks opozoril na Tovarno gospodinskih aparatov SOZD Gorenja, ki je lani kljub težavnemu gospodarskemu položaju kupila 1020 kompletov za osebno zaščito. V tej delovni organizaciji načrtujejo, da bo imel konec 1987. leta vsak delavec na delovnem mestu svoj zaščitni komplet.

Pomembno zaščito v vojni daje tudi zaklonišče. Tako kot povsod v Jugoslaviji so zapleti z njimi tudi v Titovem Velenju. V zadnjem času se skušajo dogovoriti z investitorji, da bi bila zaklonišča vsaj dvona-

menska. Povsod jim to še ne uspeva, napredek pa je že videti. Problemi so predvsem pri zasebnih graditeljih. Pri njih menijo, da bi morali iti zasebniki v skupinsko gradnjo zaklonišč, ne pa samo v plačevanje prispevkov.

Računalništvo tudi v civilni zaščiti

Dosedanje delo na področju civilne zaštite in dela upravnih organov za ljudsko obrambo v občini Titovo Velenje je pokazalo, da je potrebno posodobiti klasičen način dela načrtovanja evidentiranja in drugih administrativnih opravil. Zato so letos začeli z avtomatsko obdelavo podatkov o obveznikih civilne zaštite, o izrabi in stanju zakloniščnega prostora in materialnega poslovanja. Izkušenj še nimajo veliko, menijo pa, da je nujna uvedba računalniške tehnologije na tem področju. Tako jim bo delo zelo olajšano, hkrati pa bodo vsi podatki tudi ažurirani.

Prav gotovo bi bilo krivično, če ne bi omenili tudi vseh tistih ljubitejskih organizacij, ki so s svojimi strokovno usposobljenimi člani pomemben del civilne zaštite v občini Titovo Velenje. To so predvsem gasilske organizacije in društva, Rdeči križ, kinološka društva, taborniki in vse druge organizacije, ki lahko kakorkoli pomagajo pri reševanju. Občinski štab CZ jim daje ustrezno strokovno pomoč in tudi skromna denarna sredstva. Še posebej so zadovoljni z vsestranskim sodelovanjem z občinskim gasilsko zvezo in občinskim odborom Rdečega križa.

Utrditi zavest o ukrepih CZ

Kot pravi Igor Naraks, bodo morali v prihodnje v Titovem Velenju doseči predvsem to, da bodo delovni ljudje in občani spoznali možnost in nevarnost nesreč v objektih, kjer živijo ali pa na delovnem mestu. Vsak prebivalec občine bi moral vedeti, kako se mora ustrezno zavarovati in ob potrebi tudi samozaščitno ravnati. Tako v Titovem Velenju kot drugje v republiki morajo nadaljevati z zastavljeno politiko graditve zaklonišč in opremljanjem delovnih ljudi in občanov v sredstvih za jedrsko-biološko-kemično zaščito. Štabi CZ morajo najti mesto in vlogo v siste-

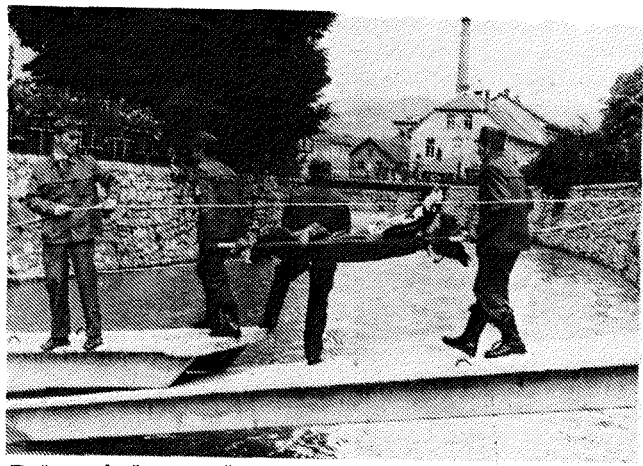
mu SLO in DS. Prav tako morajo krepiti materialno in kadrovske osnovne splošnih in specialističnih enot CZ.

Civilna zaštita v Gorenju

Omenili smo Tovarno gospodinskih aparatov, ki deluje v Gorenju. Kakšen pomen pripisujejo ukrepom civilne zaštite, priča že dejstvo, da mora vsak delavec, ki začne delati v tej delovni organizaciji, opraviti tečaj iz prve medicinske pomoči in osnov zaštite pri delu. Do zdaj se je to pokazalo kot zelo koristno, saj se je od začel-

ka teh tečajev precej zmanjšalo število nesreč pri delu, pa tudi pravočasna pomoč poškodovancu precej zmanjša škodo in število dni bolniškega staleža. Kjer je zaradi narave dela velika nevarnost požara, so vsi delavci usposobljeni za delo z gasilnimi aparati, vedno pa je v hali tudi poklicni gasilec. Znotraj tovarne imajo tudi poklicno gasilsko enoto, ki posreduje ob požaru, kjerkoli v Gorenju v Titovem Velenju. Prav tako so dostopni kompleti za reševanje izpod ruševin in drugi pripomočki za reševanje in prvo medicinsko pomoč.

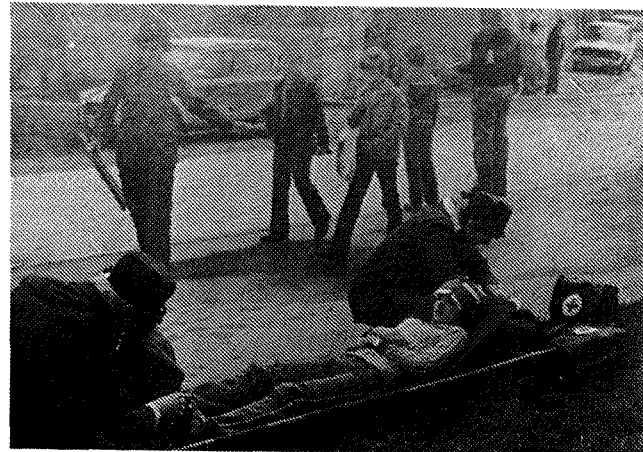
Bojan Kuntarič

Reševanje čez porušen most

Jedrsko-biološko-kemični izvidniki se odpravljajo ugotavljati, ali je ozemlje kontaminirano.

Ekipe prve medicinske pomoči med delom

Reševanje iz visokih zgradb

K spomenikom revolucije v zamejstvu

Že petič smo člani ZRVS in ZB Hruševje odšli na izlet, tokrat v zamejstvo. Dne 25. maja smo obiskali spomenik prvim žrtvam fašizma na Bazovici, Rižarno v Trstu in taborišče Gonars.

Ob spomeniku smo položili vence n se z enominutnim molkom poklonili spominu žrtev fašizma. Vse do Gonarsa nas je spremljal član zveze italijanskih partizanov Udovič. Ob spomeniku nam je govoril o trpljenju primorskega ljudstva in velikih žrtvah v boju za osvoboditev izpod fašističnega jarma. Ob poslušanju se je marsikomu utrnila solza, v vseh pa želja, da se kaj takega ne bi več ponovilo.

Iz Gonarsa smo krenili v Križ pri Trstu. Sprejeli so

nas predstavniki borčevske organizacije. Skupaj smo odšli k spomeniku in se poklonili 61 žrtvam te zavečne slovenske vasi. Seznanili so nas o deležu Križanov v narodnoosvobodilnem boju ter o življenju in delu vaščanov danes. Poudarili so, da boj tržaških Slovencev še ni končan. Ogledali smo si družbene prostore, zapeli nekaj slovenskih pesmi in se poslovili s prisrčnimi gostitelji z željo, da se kmalu spet srečamo.

Tako smo izpolnili še eno izmed nalog naše organizacije, obenem pa se ob 40-letnici osvoboditve poklonili tistim, ki so umrli za našo svobodo.

Danilo Milharčič

Seja predsedstva ZRVS Slovenije

V ponedeljek je bila v Domu JLA v Ljubljani 21. seja predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije. Uvodni poročili sta podala predstavnika Ljubljanskega armadnega območja in Republiškega štaba teritorialne obrambe Slovenije generalpodpolkovnik Višnjic in polkovnik Zorc. Rezervne vojaške starešine sta seznaniila z uresničevanjem razvoja Jugoslovanske ljudske armade na območju SR Slovenije in teritorialne obrambe Slovenije v obdobju 1981-1984.

Predsedstvo je obravnavalo tudi osnutek programa idejnopolitičnega, splošno vojaškostrokovnega ter obrambno samozastitnega izobraževanja in usposabljanja članov ZRVS Slovenije v šolskem letu 1985/86.

Predsedstvo je tudi sprejelo sklep o podelitvi priznanj zaslužnim umetnikom in kulturnim ustvarjalcem za njihovo delo na kulturnoumetniškem področju in vodenje kulturnih dejavnosti med narodnoosvobodilnim bojem in za pomemben delež pri razvijanju, ohranjanju in utrjevanju revolucionarnih izročil narodnoosvobodilnega boja ter socialistične revolucije. Priznanja jim bodo podelili ob dnevu vstaje slovenskega naroda.

(BoK)

Kako to, da si ostal živ?

Danes skoraj ni človeka, ki ni slišal o strahotah Auschwitz, Buchenwalda, Dachaua, Mauthausna, Ravensbrücka in drugih nacističnih koncentracijskih taborišč, ki so bila v nacističnem sistemu znanstveno in premišljeno urejene tovarne smrti. Nešteti krematoriji so kot plameni goreli dan in noč, v Mauthausnu smo spoznali po plamenu in dimu, ali sežigajo novince ali stare internirance.

Vsa ta matična taborišča, ki so imela številne podružnice, so bila razdeljena v tri kategorije. Mauthausen je spadal v zadnjo, to je najslabšo. Ta skupina je bila namenjena hujšim zapornikom, za katere ni nič kazalo, da se bodo »popravili« in spremenili. Gestapo je na njihove mape napisal pripombo: »Vrnitev ni zaželeno.«

Mauthausen je imel 49 podružnic, o katerih se zelo malo ve. Med njimi so bile podružnice Gusen, Gunschirchen, Hartheim, Voklabruch, Stery, Schlier, Linz I, II. in III, Ebensee, Wels, Weyer, Ljubelj in druge. Samo v Zgornji Avstriji je bilo 20 podružnic Mauthausna, tako da je bilo v primerjavi s celim rajhom največ taborišč prav v Zgornji Avstriji.

Manj znana in najbolj skrivnostna je bila podružnica na gradu Hartheim, 30 kilometrov oddaljena od Mauthausna. V njej so nacisti uredili zavod za avtanizacijo, kar ni bilo nič drugega kot morilska plinska celica. V njej so v letu 1941 umorili blizu 500 telesno onemoglih in duševno bolnih Slovencev iz Štajerske.

Prvi transport Slovencev je prišel v Mauthausen 23. avgusta 1941. Takrat so gestapovci kar med delom pobrali skupino rudarjev v Velenu in Trbovljah in jih v

rudarskih oblekah, s škornji in celo s čeladami poslali v Mauthausen. V tem transportu je bilo nekaj zelo mladih fantov, na primer Janko Kuster iz Maribora, ki mu je bilo komaj 15 let. Marjan Čepič, tudi Mariborčan, je bil star 15 let. Juriju Simončiču iz Markovcev pri Ptujju je bilo 17 let. V tem transportu je bilo 251 internirancev. Po šestih mesecih jih je ostalo živih le še 118. Vse te preživele so februarja 1942 izpustili iz taborišča.

Nemška koncentracijska taborišča so bila svet zase. Svet s svojimi zakoni, v katerem so bili interniranci brezpravne številke, ki so jih lahko topli, pljuvali in na vse načine poniževali, preden so jih z »nebeškim vozom« odpeljali v krematorij. V tem svetu so vladali velika lakota, boleznin in strahotno esesovsko nasilje. Leta po osvoboditvi so nam postavljali vprašanje: »Kako to, da si ostal živ?« Le na kratko lahko odgovorim: V nobeni bitki ne izginejo vsi vojaki. Tisti, ki vse to niso doživljali na svoji koži, zlasti pa mlajši rod, ki živi in raste v popolnoma drugačnih razmerah, ne bo mogel razumeti te popolne posurovelosti. Metode ubijanja na delu so bile vsak dan drugačne in vse bi bilo težko opisati. Delo – vsaj v začetku – ni bilo namenjeno temu, da bi čim

več naredili, temveč da bi ob naporih umrlo čim več internirancev. V letu 1942 smo delali 72 ur na teden. V ta čas so vračunali odhodi in prihodi na delo ter večurne muke polni apeli. Vreme ni igralo nobene vloge. Če je žgalo sonce, nas je žgalo v hrbet in nas je mučila strahovita žeja, če je padel leden dež, nas je do kože neusmiljeno zeblo. Težko je bilo reči, kaj je bilo huje, dež ali sonce.

V letu 1942 in v prvi polovici 1943 je smrt kosila. Na začetku delovnih enot smo nosili nosila in na njih, ko smo se vračali z dela, trupla mrtvih tovarišev. Včasih je kri kapljala z nosil in poškropila nosače. V drugi polovici 1943 so se razmere nekoliko popravile. Takrat sem delal v kamnolomu Wiener Graben. Nosila so v tem času izginila in se niso več pojavila. Ostalo pa je preganjanje in vpitje esesovcev in kapojev: »Hitreje... hitreje...« Kdor je imel še nekaj moči, je zdržal, kdor ni tega zmogel, je končal v krematoriju.

V noči med 2. in 3. majem 1945 so esesovci predali taborišče dunajski policiji. Taborišče je bilo osvobodeno 5. maja 1945. Veliko dilem je pri tem, koliko so k temu prispevali sami taboriščniki. Vsekakor znatno več kot v nekaterih drugih taboriščih. K temu so seveda prispevali porazi nacističnih vojsk, Hitlerjeva smrt, odhod esesovcev in navzočnost velikega števila komunistov, ki so med zaporniki izpeljali dobro politično organizacijo. To, da so oboroženi interni-

ranci sami odprli znotraj teža taboriščna vrata, pove, da smo tudi sami prispevali za svojo svobodo. Nekaj dni po osvoboditvi taborišča smo se napotili v domovino: Bruno Gerdovič, dr. Ante Mileta in jaz. O svojem namenu smo obvestili jugoslovanski komite. Predsednik komiteja Lovro Kuhar-Prežihov Voranc nam je rekel: »Prav je, da greste domov. Jaz bi tudi rad šel z vami, pa sem žal star in bolan. Ko pridete domov, pošljite telegram tovarišu Titu in ga v mojem

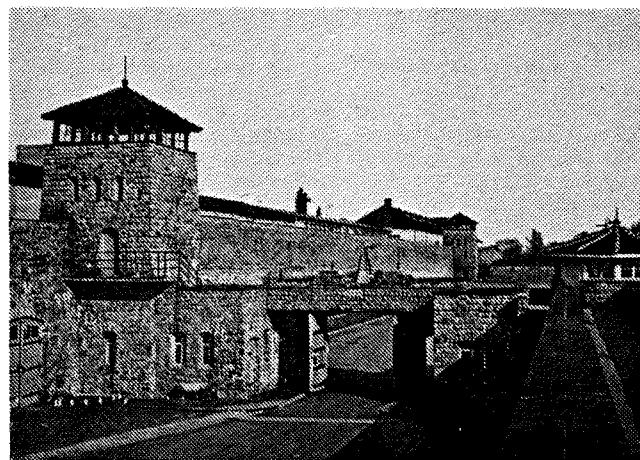
riščem smo opazili velike spremembe. Velike table z napisom: Pozor, taborišče! Vstop življenjsko nevaren. Fotografiranje prepovedano! – so že zdavnaj odstranjene.

Po strmi cesti smo za ovinkom zagledali glavno taborišče, ki je obdano z debelim kamnitim zidom. Na levi in desni strani ceste so lepo obdelani zeleni vrtovi in polja, ki jih obdelujejo domači kmetje. Človek dobi vtis, da se tu nikoli ni nič dogajalo. Pred glavnim vho-

Letošnjo proslavo v Mauthausnu je obiskalo kakih 20.000 ljudi. Jugoslovani so prišlo okrog 3.000. Med obiskovalci je bilo veliko mladih. Mladost in radost sta preplavila Mauthausen. Vsa ta ogromna množica je romala v kamnolom v Wiener Grabnu. Tisoče in tisoče jih je korakalo po stezi in 189 stopnicah v kamnolom. Hodili so mimo skale »padalcev«, s katere so skakali obupani in izčrpani interniranci v kamnolom in si končali svoje življenje. Povsod lepa zelena trava in spomeniki. Pod stopnicami je skromna granitna tabla, na kateri je napisano v vseh glavnih evropskih jezikih, da je tu grobnica tisoč in tisoč internirancev.

Danes vlada v kamnolomu Wiener Graben popoln mir. Jame so polne vode, v kateri veselo skačejo ribe. Skupina Poljakov je posedla na tla, odprla torbe in mirno malicala. Spomnil sem se, da je 5. maj, in da je Reagan položil venec na pokopališču nemških vojakov v Bitburgu. Oh, kako se časi spreminjajo!

Med 3. in 6. majem se je zvrstilo veliko slovesnosti. Vsi govorniki so poudarjali, da je osnovna naloga nekdanjih internirancev sodelovati in utrjevati mednarodno solidarnost, se bojevati za mir in sožitje, se odločno upreti nasilju ter budno paziti na to, da se Mauthausen ne bi nikoli več ponovil. V pogovoru med Jugoslovani je prevladalo mnenje, da nobena žrtev ni bila zaman in da so naše žrtve, žrtve nekdanjih internirancev vtakane v našo revolucijo in narodnoosvobodilni boj. **Mato Utovič**

Mauthausen

imenu prosite, naj pridejo čimprej po nas.« Za nami je za vedno ostalo v Mauthausnu 12.890 Jugoslovancev, in je torej to taborišče veliko bojišče narodnoosvobodilnega boja. Dne 19. maja 1941 sem že delal v propagandni komisiji MO OF Maribor, pod vodstvom prof. Tineta Laha.

Ko smo se 3. maja letos bližali Mauthausnu, so nas na poti prehitevala osebna vozila in avtobusi, ki so iz celega sveta hitela na proslavo 40. obletnice osvoboditve. Že kilometer pred tabo-

dom je 27 spomenikov različnih narodov. Eden je lepši od drugega. Šele ko človek prestopi glavna težka vrata in zagleda široko taboriščno cesto, opazi na desni strani dobro ohranjene objekte z bunkerjem in krematoriji, se ta idila razbline in se človeka loti občutek, da stopa v grobnico. Ko si pozneje ogleda plinsko celico, vislice in druge »tehnične naprave«, ki so služile esesovcem za fizično likvidacijo nasprotnikov, spozna obiskovalec pravo taboriščno podobo.

deset metrov pretečene poti se ozrem. Zasedovalcev ni. Še vedno tečem. Čez čas dohitim pohodnike, ki niso več v koloni. Raztreseni so naokrog, iščejo zavetja za velikimi skalami. Tedaj se pred nami, nekje v levo usuje toča svinčenk iz pušk in mitraljezov. Vmes eksplozije ročnih bomb. Boj se stopnjuje iz trenutka v trenutek. Streljanje je silovito. Partizan z oznako četnega komisarja, z italijansko ročno bombom v roki brezglavo teka naokrog. Vedel sem, da je pohodnik skupaj z ženo, štirinajstletnim sinom ter hčerko.

Počasi napredujemo v breg. Ves čas se oziram, da nam zasledovalci ne bi prišli za hrbet. Tu smo vsi brez orožja. Streljanju sem se privadil, ne vznemirja me več. Zaklonjen klečim za veliko skalo. Tedaj se na moji levi pojavi Hedo. »Maks«, mi reče, »drživa se skupaj«. Čez čas se ozrem proti njemu, a ga ni nikjer več.

Ko je odšel in sem ostal sam, sem premišljal o prehodu meje. Ali nismo prestopili meje tam, kjer smo nazadnje pred usodnim napadom dlje časa počivali. Še danes mi je to uganka.

Mračni se. Megla ali nizka oblačnost prekrije gozd. Začne rositi. S skupino, približno petindvajsetih se prebijemo ter oddaljujemo od kraja napada. Prenehalo je streljanje. Le tu in tam posamezni strel iz pušk in kratki mitralješki rafali. Noči se. Zajame nas moreča tišina. Močnejše dežuje. Vmes snežinke. Šele tedaj se zavem, da sem moker, premražen, utrujen, lačen. Slišim šušljanje, ujeli so komisarjevega sina. Tema. Ne vidim niti za ped pred seboj. Nekdo zapove: »Tu bomo prespali, zjutraj pa naprej.« Ni mi do spanja. Vseeno se uležem na mokra tla, kjer je že nekaj na novo zapadlega snega. Polovico deke pogrnem na tla, z drugo polovico se pokrijem. Ne morem zaspati. Večkrat vstanem in ponovno ležem.

Premišljam o prenehanju dnevu. O italijanih. Sprašujem si, zakaj niso več tekli za menoj. Ujeli bi nas lahko brez boja. Vsi zadnji smo bili neoboroženi. Ali je mogoče, da je deset, kvečjemu dvanajst (če so se pridružili tudi tisti štirje iz zaščitnice) slaboboroženih partizanov vzdržalo večurni boj, ki je morda trajal šest ali več ur z bolj oboroženim sovražnikom? Navsezadnje, z lahkoto bi nas lahko večino ujeli. Tedaj sem šele spoznal, da so se spremljevalci partizanov hrabro bojevali in nas rešili neizogibne pogube.

(se bo nadaljevalo)

MAKS GORENŠČEK

Pohodnik

To je zgoščena pripoved enega od tisoč, morda tisočpetstotih ali več Primorcev, ki so bili poslani na Dolenjsko. Opisuje samo čas, ki ga je preživel v tako imenovanem transportu od prihoda v brigado oziroma ponovne prisega. Bili so to partizani od 1942. leta ali začetka 1943. leta. V partizane so odšli v času, ko je na Primorskem divjalo najhujše nasilje proti družinam, ki so bile naklonjene Osvobodilni fronti, najhujše pa proti tistim, ki so imeli svoje v partizanih. To so spomini partizana, ki je bil pred odhodom v partizane še mladenič, skoraj otrok. Na pohodu je podoživljal najhujše trenutke, fizični napor pa tudi psihični. Vsak pohodnik ima svojo pripoved. To je samo ena od njih.

Utrujenost celonočnega pohoda je minila ob prestopu bivše italijansko-jugoslovanske meje. Meja je bila zaznamovana z nizko bodečo žico, pritrdjeno na količkih pol metra od tal. Komandir je žico potlačil z nogo k tlom. Ob prestopu meje je za vsakega pohodnika našel spodbudno besedo ter nam zaželel dobrodoščilo.

Pozdravil nas je približno takole: »Dobrodošel v Slovenijo, v Jugoslavijo. Smo na osvobodnem ozemlju. Kmalu bomo na cilju. Od tod naprej bomo hodili po dnevi.«

Na jasi, kjer smo prestopili mejo, sem se ulegel v visoko suho travo. Glavo sem naslonil na nahrbtnik, ne da bi ga snel z ramen. Sonce visoko na nebu je prijetno gredo in še prispevalo k dobremu razpoloženju. Prihajali so zamudniki, posamič ali v manjših skupinah. Bili so oslabei, izčrpani, utrujeni, s poslednjimi močmi so se privlekli. Nočni pohod je trajal šestnajst, morda več ur.

Med zadnjimi v koloni je prispel onemogel pohodnik, ki sta ga podpirala mlada krepka fanta. Zdelo se mi je, da jih ima vsaj osemdeset, tako oslabei in izmučeni je bil videti, bled, z redko belo brado in redkejšimi belimi lasmi. Noge so mu povsem odpovedale. Vedel sem, da je Bric. Za njim prihajata še dva mlada krepka fanta, prvi nosi kramp, drugi lopato. Zle slutnje me prevzamejo. Pot nadaljujejo in že so v goz-

du, nedaleč od jase, kjer počivam. Nazadnje prispe še zaščitnica. Vsi smo zbrani. Deset, morda štirinajst ali več dni smo že na pohodu. Čas se je ustavil. Navadil sem se, da ne sprašujem, kje smo, kam gremo, kateri dan je danes. Navsezadnje je čisto vseeno, če vem ali ne.

Spomnim se na 5. marec 1943. leta. Na začetek pohoda. Iz taborišča na Dovcu, s planine Polovnik se pozno zvečer ob mraku, po kozji stezi strmo spuščamo po hribu do reke Soče. Tu nadaljujemo pot skozi vas Magozd in Drežnico, kjer smo imeli prvi počitek. Transport, kot smo ga imenovali, je šel 35 pohodnikov in 10 spremljevalcev partizanov. Verjetno je številka dokaj pravilna.

Po daljšem počitku nadaljujemo pot. Pod sivim očakom Krnom imamo naslednji počitek. Tu visoko pod Krnom je ponovno sneg. Misli mi begajo na dom, k svojim dragim. Kako bi se prilegli topla skodelica mleka in topla postelja. Iščem svoj dom. Pogled na hišo mi zakriva hriček sv. Antona s cerkvico.

Nadaljujemo pot. Na vsakem postanku, kjer smo predanili, so se nam priključevali novi pohodniki. Daljši počitek, verjetno nekaj dni, smo imeli nekje v Trnovskem gozdu. Bivakirali smo na prostem, čeprav sta bila nedaleč stran večja hleva za mule in konje, verjetno od gozdne milice ali vojske. Tu se nas je nabralo več sto pohodnikov in partizanov. (Nekateri so mnenja, da nas je bilo malo manj kot tisoč). Nekaj se je zataknilo. Tu sem zaznal lakoto pa še bolezen mi ni prizanesla. Čutim, kako smo odveč tukajšnjim partizanom. Skušam razumeti, pa vendarle ne razumem. Res je, z nami morajo deliti pičle obroke hrane in nazadnje nas morajo še varovati.

Naposled zaslišimo povelje: »Zbor!« Vsi pohodniki se postavimo v vrsto. Postrojenih nas je nekaj čez dvesto. Pri številki sto so nas ločili.

Končna številka prvega dela tretjega transporta je bila sto osem. Zamenjal sem se z drugim pohodnikom, da bi bila skupaj s Hedom, s katerim sva šla skupaj v partizane. Isto je storilo še nekaj pohodnikov. Drugi del tretjega transporta, približno enakega števila, naj bi šel na pot naslednjo noč.

S Krasa, iz taborišča Kraške čete, kjer smo predanili, nas spremlja nova skupina partizanov, morda jih je deset, kvečjemu dvanajst.

Lačen sem. Spomnim se, kako sem bil

Spomini Petrice Vuković na italijanske sodne zapore in prijateljstvo s slovenskimi tovarišicami

Marksistična šola za zidovi ječ

Rodoljubom, zapornikom iz Boke Kotorske in tudi tistim iz skoraj celotne Dalmacije so izrekala obsodbe posebna fašistična italijanska sodišča, ker so italijanski fašisti tudi tiste kraje naše domovine ob okupaciji 1941. leta priključili italijanski državi. Tako posebno italijansko sodišče za Dalmacijo na sodnem procesu v Kotoru (od 5. do 8. februarja 1943. leta) obsodilo na smrt 56 rodoljubov, 36. pa je izreklo zaporne kazni od 10 do 30 let. Ta dogodek, ki so ga zrežirali italijanski fašisti, da bi prestrašili prebivalce se je sprevrgel v spopad močnega jugoslovanskega partizanskega rodoljubja Bokeljcev s fašistično silo, podprto s peščico domačih omahljivcev, naklonjenih fašizmu.

Smrtno obsodbo so izvršili nad devetimi tovariši, drugim pa so jo spremenili v zaporne kazni. Med temi, slednjimi, sta bili obsojeni tudi tovarišici: Jovanka Živković iz Prešnja in jaz. Proti koncu februarja so celo skupino 83 obsojencev z ladjo prepeljali iz Kotorja v Koper. Nismo vedeli, kam nas peljejo. Dolge dneve smo potovali in takoj, ko smo prispeli, so nas razdelili v moško in žensko skupino. Potem so nas porazdelili še v zaporu. Kasneje sem izvedela, da so Jovanko odpeljali najprej v Benetke in nato v Perugia. Mene so stlačili v samico. Niti tega nisem vedela, v katerem mestu sem. Zajela me je nepopisna samota v mračni temnici, sredi negotovosti; mrz, lakota, še posebno pa jeza in nespečnost! Nevzdržna umazanija v celici! Zbolela sem. Sredi vsega tega sem premišljevala, ali bom vzdržala, ali imam v sebi še toliko volje in moči, ne le za obstanek, ampak tudi za nadaljnji boj. Hotela sem obstati, hotela sem premagati fašiste kljub lakoti, jezi in vsemu. Vedela sem, kaj hočem: svetlobo, svobodo, socializem! To si bili cilji našega boja, naše revolucije, partije, in to so bili torej moji cilji.

Moja moč je bila v tej volji in tem občutju

Nekega marčevskega dne so zaškrpala vrata celice: »Va fuori!« je rekel stražar in mi z roko pokazal, naj grem ven. Četudi nisem znala italijansko, mi je bilo takoj jasno, da moram ven. Na hodniku je bilo več zapornic. Šla sem za njimi na dvorišče. To je bil moj prvi običajni polurni izhod. Tam je bilo dvajset tovarišic. Nobene nisem poznala. Med sabo so govorile slovensko. Takrat sem prvič slišala to govorico. Razumela sem le sem ter tja kaj, kolikor je pač podobnosti s srbohrvaščino. Vendar se nisem upala nič vprašati ali sodelovati v pogovoru. Potem so me ogovorile one: od kod sem in kako sem prispela v zapor. K meni je pristopila in spregovorila z mano Cita Lavrenčičeva. Predstavili sva se. Šele iz pogovora z njo sem spoznala, da so to Slovenke, obsojene na zapor, da smo v Kopru na slovenskih tleh, ki so bila po prvi svetovni vojni z rapalsko pogodbo dodeljena Italiji, da smo v sprejemnem zaporu, in da nas bodo kmalu poslali naprej v Italijo. Cita me je seznanila z zaporniškim režimom in načini, s katerimi morajo zapornice organizirano bojkotirati ukrepe zaporniške uprave. Vprašala me je, kaj si o tem mislim. Izkazalo se je, da se prav v vsem strinjam in da v drugi sva prepoznali aktivno komunistko. Bila sem srečna. Daleč od moje ožje domačije – skrajnega juga Jadrana sem se znašla na slovenskih tleh, med slovenskimi tovarišicami, komunistkami in skojevkami, pravimi revolucionarkami, ki so tudi v zaporniških razmerah z vsem svojim ravnanjem kazale pred fašisti, kako je treba v imenu socialističnih idealov prezirati fašizem in v imenu rodoljubja zaničevati okupatorja.

Moj prihod v skupino tovarišic iz Slovenije je bil zame zelo pomemben in mi je veliko pomenil. Poleg prisrč-

nega tovariškega sprejema in neizbrisnega prijateljstva, menim, da smo vse v vsakdanjem boju s fašistično zaporniško upravo revolucionarno rasle. Imele smo srečo, da je med nami bila tovarišica Vida Tomšič, komunistka, intelektualka in partijska voditeljica. Hotela in znala nas je revolucionarno organizirati in spremeniti naše življenje v temnici v revolucionarno šolo komunistov. V njej smo se poleg drugega učile marksizma in leninizma. Tovarišica Vida je sama napisala teze za izobraževalno delo v zaporu Santa Maria Maggiore v Benetkah. Me smo tiste teze prepisale in jih uporabljale kot učbenik. Tovarišica Lidija Medved je prevedla vse skupaj v srbohrvaščino. Skoraj neverjetno je, kako smo varovale tisto pisanje in ga podajale ena drugi, pri čemer zaporniške oblasti niso nič opazile. Kajti drobno popisan toaletni papir, zviti v svitek, smo prevlele še s klobkom volne in tisto klobko je šlo iz rok v roke, tudi ko smo odhajale v druge zapore.

Kaj hitro so nas iz Kopra odpeljali z ladjo v Trst, od tam pa z vlakom v Benetke, v žensko kaznilnico na otoku Giudecca. Vso pot smo se pogovarjale, kako se bomo tam upirale oblastem in njihovim zahtevam po poslušnosti. Slovenskim tovarišicam je med potjo uspelo zamenjati lire v drobiž.

Potem ko nas je prevzela kaznilniška uprava, ki so jo vodile častne sestre //, se je nadaljeval naš zaporniški »staž«. Kdo ve kolikšni so že od nas zahtevali osnovne podatke: pobrali so nam prstne odtise in popisali osebne stvari. To opravilo je trajalo neskončno dolgo, ker so morali šteti tisti zamenjani drobiži.

Prihod v beneške ječe ostaja živo v spominu, zlasti pa tiste črne rešetke in železne ograje z vrati, ki so vsakič znova, ko so se odpirale, presunljivo ječala. Takšnih vrat

je bilo veliko tudi v notranjosti zaporov. Vse je bilo zagrnjeno z barvami teme in mraka, proč od sonca in pogledov ljudi. Premišljala sem o tem, na kakšne načine je človek človeku delal zlo in kako izpopolnjene so postale metode... Ko se je začelo, koliko časa bo še trajalo in kdaj bo tega konec? Gledala sem tiste častne sestre, kako pridno so opravljale svoje naloge v hiši mučilnici in skorajda sem jih bolj pomilovala kot nas.

Hotele so nas razvrstiti na delo, v proizvodnjo, da bi delale za fašiste in da bi po posebnem razporedu hodile molit k bogu. Hotele so nas prepričati, da je to pravi način, s katerim se bomo spet vključile v normalno življenje in obnašanje. V nas so gledale propadle ljudi, odpadnice, ki ne vedo, kaj hočejo. Čudile so se našemu odporu, naši odločnosti, da pod nikakršnimi pogoji ne bomo delale za fašiste, da ne bomo molile boga v cerkvi, ki so jo fašisti spremenili v svojo institucijo.

Več Slovenk je znalo italijansko. Te so govorile v našem imenu. Nastopale so kolektivno in pazile, da ne bo katera posebej označena kot voditeljica odpora. Zahtevale smo status političnih zapornic po mednarodni ženevski konvenciji in poudarjale, da so italijanske oblasti dolžne upoštevati ta dogovor. Rekle smo jim, da nas nimajo pravice spreminjati v sužnje in pošiljati na delo.

Naš nastop so razumeli kot upor. Zato so nas še istega dne zvečer odpeljali iz zapore na barko Črna Marica. Vozili so nas po beneških kanalih. Prvič sem bila tam. Spomnila sem se iz literature, da so menda prav po istih kanalih veslali za mlajetko gospoda naših prednikov z dalmatinske in istrske obale, z vrvmi privezani na barke in – odsekanih nog. Čudna je usoda naših narodov. Ali se zgodovina ponavlja? Noč je bila temna. Nihče ni vedel, kam nas peljejo. Šli smo v neznano. Končno so nas pripeljali v sodni zapor Santa Maria Maggiore. Spet so od nas zahtevali osebne podatke, prstne odtise... Vsako posebej so odpeljali v samico. Naročili so nam, naj do zaslišanja premislimo o svojem položaju. Tokrat so nas zasliševali fašisti. Zahtevali so od nas pokorščino in nam obljubljali vrnitev na Giudeco. Vendar nobena ni privolila. Znova so nas odpeljali v samice – za dva meseca.

Veste, kakšna je samica? Tesna! Dolga za človeško višino in široka toliko, kolikor potrebuje človek, da razširi roke. Prostor je smrdljiv, vlažen, smrdi po trohnboli. Hrane ne dobiš. Tudi vode ne. Zbolela sem. Dobila sem pljučnico. Potem so mi dali skodelico vode. Hotela sem jo segreti. Mislila sem si: imam nekaj žgalic... Od vrat sem uspela odrgati nekaj tršic in sem zakurila ogenjček. Voda v skodeli se je začela greti. Toda plošči-

ca, na kateri je gorelo, se je v nekem trenutku izmuznila, padla... Voda se je polila...

Božična procesija je onemela

Iz tega zapore so nas prepeljali v Ancono. Več nas je bilo. Naši skupini so pridružili še druge. Na poti sem tako spoznala nove tovarišice iz Slovenije in Hrvaške. Nikoli ne bom pozabila doživetja v Anconi: ravno so nas pripeljali v kraj. Bilo je pred božičem. Po cesti smo stopale proti zaporu. Iz nasprotni strani pa je prihajal dolg sprevod. Menda kar vsi prebivalci mesta. To je bila božična procesija. Naši pazniki so nam zapovedali, naj obstanemo. Tisti hip so začele tovarišice v koloni peti italijansko protivojno pesem. Ta poje o materi, ki objukuje padlega sina edinca, ki je umrl za tuje interese. Naše spremljevalce je to zmedlo. Preprosto niso vedeli, kaj naj storijo. Niso nas mogli prekiniti. Tudi procesija se je ustavila. Naša pesem jih je presunila. To je bila naša zmaga!

V kratkem skupnem tovariševanju v ankonskem zaporu smo se dogovorile o nadaljnjem delu in marksistično-leninističnem izobraževanju. Spoznala sem nove tovarišice. Prvič sem tudi slišala za tovarišico Pepco (Kardeljevo). Čutila sem, da sta tovarišici Vida in Pepca naši voditeljici. Res pa je, da je bilo to bolj čutiti, kot pa se je kazalo navzven.

Spet so nas morali razdružiti. Razdelili so nas v manjše skupine in nas pošiljali v različne kraje. Mene so v skupini sedmih, osmih tovarišic poslali v Ascoli-Piceno, od tam pa po kratkem postanku na jug Italije. Priključili so nam še skupino iz Beneventa. Spominjam se prihoda v Fogio. Bil je že maj 1943. Zavezniška letala so vsak dan bombardirala Italijo. Ravno, ko smo prispeli na železniško postajo v Fogio, je zatulila sirena. Potniki so tekali sem ter tja, vojski so tekli, klici in kriki so se pomešali. Me pa smo stale pri oknih vagonov in se veselile, da je fašiste strah. Čutile smo bližino zavezniških armad; spontano se je razlegla pesem: »Vintovačka bej, bej...« V tistem metazu nam ni tega nihče preprečil. Radostno smo prepevale naprej.

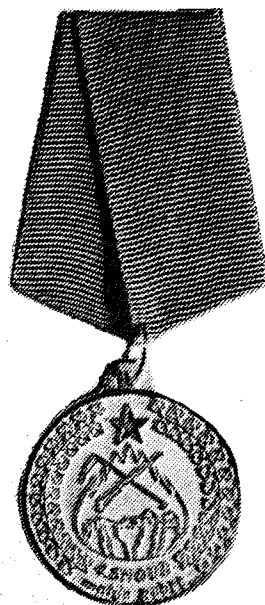
Prispale smo v kaznilnico v Traniju. To je bil zapor za kriminalce. Tam smo našle skupino Grkinj, političnih zapornic, ki so bile naklonjene zaveznikom. Kmalu je prispela tudi skupina tovarišic iz Campobassa, ki so bile tudi v beneških in anconskih ječah. Tu so bile Slovenke in Hrvatice, od Črnogork pa Milka Popović in jaz. Z nami je bila tudi tovarišica Vida. Dobile smo kaznjenske obleke in številke. Moji zadnji številki sta bili 96.

Naše organizirano delo se je nadaljevalo. Osnovana je bila partijska celica. Njeno delo je usmerjala tovarišica Vida, vse skupaj pa smo skr-

Partizanski znaki in medalje / 98

Gubčeva brigada

Spominsko medajo 4. SNOUB Matije Gubca je oblikoval vojak Boris Benčič, ki je služil vojaški rok v vojašnici Milana Majcna v Bršlinu, medalje pa je izdelala delav-

Spominska medalja borcev 4. SNOUB Matija Gubec

nica Jožeta in Sonje Piciča v Ljubljani. Izdelanih je bilo 800 spominskih medalj. Prva podelitev je bila 4. septembra 1982 na proslavi 40-letnice ustanovitve brigade na Trebelnem. Takrat so podelili 604 medalje. Sprva je bilo v načrtu, da bi dobili spominske medalje vsi borci Gubčeve brigade,

ker pa je medalj začelo primanjkovati, je bilo sklenjeno, da lahko dobijo medalje samo borci, ki so bili v brigadi najmanj eno leto, in to v obdobju od ustanovitve do 9. septembra 1943, ter borci, ki so bili na vodilnih dolžnostih. Po teh merilih je preostale medalje razdelila kadrovska komisija 23. maja 1984 v Ljubljani.

Gubčeva brigada je bila ustanovljena 4. septembra 1942 na Trebelnem. Ob ustanovitvi se je zbralo 640 borcev, kar je bil do tedaj največji zbor slovenskih partizanov. Na bojni poti brigade je izpisana vrsta velikih bojev, med drugimi tudi velika partizanska zmaga v Jelenovem žlebu. Za zasluge v vojni je bila 4. SNOUB Matije Gubca odlikovana z redom narodne osvoboditve, partijske zvezde 1. stopnje, redom bratstva in enotnosti 1. stopnje in redom zaslug za narod 1. stopnje. V brigadi se je bojevalo približno 3600 borcev in padlo najmanj 653 borcev. Po ugotovitvah odbora skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec je živih približno 2000 borcev te brigade. Ugotavljanje natančnega števila borcev, padlih, umrlih in živih, še poteka. Vse medalje Gubčeve brigade so zadaj oštevilčene. Trak je rdeče barve.

Janez J. Švajncar

bele za organizacijo celotnega dela in obnašanja zapornic. Uspelo nam je prepričati vodstvo zapore, da nas niso pošiljali na prisilno delo in tudi ne v cerkev. Naše delovanje je šlo v dve smeri: tovarišica Vida je imela predavanja iz marksistično-leninistične literature v času cerkvenih maš – kar po spalnicah. Čez dan smo se učile, vsaka svojim zmožnostim in znanju primerno. Tovarišica Vida je povezovala spoznanja iz literature z vsakdanjim življenjem pa tudi z osebno usodo vsake med nami. Tudi meni je pomagala pri premagovanju osebnih težav.

Celo naše zaporniško življenje se je sprevrglo v šolo. Iz dneva v dan, iz ure v uro smo se učile. Pomagale smo si med seboj. Tiste, ki so že obvladovale snov, so pomagale drugim. Vmes smo prirejale tudi kulturnoumetniške programe. Zlasti pogosto smo imele na sporedu satirično pismo Vrabec.

Za naše delo in obstanek je bil zelo pomemben tudi naš ekonomat. Vodila ga je Cita Lovrenčič-Bole. Vsaka domača pošiljka, ki je prispela, je bila pravično razdeljena. Pakete so prejemale predvsem Slovenke. V njih je bil včasih priložen denar. Tudi ta je pripadel ekonomatu. Z njim smo kupovale dodatno hrano in pisalne potrebščine. Zlasti je to pomenilo veliko za vse nas, ki nam ni nihče nič pošiljal. Iskreno smo občudovala to visoko zavest

in kulturo tovarišic, ki so v tako hudih kaznilniških razmerah delile z nami vse. Prve so bile na vrsti za hrano bolnice. Zanje je posebej skrbela Dana Žagar. Kar je ostalo, smo razdelile na enake dele, če ni bilo mogoče razdeliti, smo žrebale.

Nekaj tistih, ki smo bile bolne, se nas je znašlo v kaznilniški ambulanti. Spominjam se sester Žagar iz Ljubljane in Slavice Hlača z Reke. Poleg nas pa je ležala nepokretna, hudo bolna kriminalka, v zadnji stopnji hude venerične bolezni... V takšnem okolju so nas zdravili v fašistični kaznilnici v Traniju.

Četudi je Italija kapitulirala že septembra 1943. leta, pa nam po vseh poskusih le ni uspelo priti iz kaznilnice tako, da bi se povezale z italijanskimi protifašisti ali z zavezniki. Načrtovala smo pobeg. Vendar so 16. oktobra le prispeli do nas predstavniki zaveznikov in nas odpeljali v zbirno taborišče v Karbonari pri Bariju. Zbranih je bilo veliko jugoslovanskih političnih zapornikov in internirancev. Tam je bila tudi že vojaška misija Vrhovnega štaba NOV in POJ in pospešeno so vojaško urili ter ustanavljali prekomorske partizanske brigade. Me pa smo bile kot članice »Vidinega kolektiva« takoj sprejete in razporejene za opravljanje različnih nalog v prekomorskih enotah.

S plenarne seje CK ZKJ o kulturi

Dihati kulturo s polnimi pljuči

Da je dihati kulturo s polnimi pljuči sicer dražje, zato pa tembolj zdravo za narodov organizem, so se strinjali z besedami dr. Matjaža Kmecla vsi udeleženci plenarne seje CK ZKJ o kulturi, ki je potekala skoraj ves minul ponedeljek v prostorih slovenske skupščine. Čimbolj nadrobno so skušali razčleniti vprašanja, ki jih je izpostavila šestmesečna javna razprava in seči tudi dlje. Osnovna, uvodna misel prvega referenta dr. Borisa Majerja in tudi sklepna misel predsednika CK ZKS Andreja Marinca sta veljali ugotovitvi, da je uredničenje razvojnih ciljev naše družbe (med njimi je seveda dolgoročni program gospodarske stabilizacije) neločljivo povezano z razvojem na-

še kulture v najširšem pomenu besede, zato bomo morali nujno spremeniti naš dosedanji odnos do nje, v marsičem pa tudi našo kulturno politiko.

Mnogi so v razpravi opozarjali na nezdružbe osnovne poglede na kulturo v posameznih okoliščinah, kjer jo še vedno pojmujejo preveč ali pa celo pretežno sektorsko in jo potiskajo na področja bolj ali manj osamosvojenih kulturnih dejavnosti ter ustanov, pri tem pa pogosto spregledajo njene nič manj pomembne sestavine, kakršne so vzgoja in izobraževanje, znanost, raziskovalno delo kakor tudi moralna in vrednostna zavest, kultura dela, kakršno je področje politične in socialne kulture s samoupravljanjem vred.

Kulturnoumetniška ustvarjalnost je, kakor je zapisal dr. Boris Majer, v marsičem žlahtna sredica in pomembna razsežnost kulture vsakega naroda, ni pa edina njena sestavina in tudi ne vsa kultura. Zato so razsežnosti, ki jih mora zajemati kulturna politika, veliko širše in segajo v način življenja ter doživljanja sveta, v sistem človekovih vrednot, v smisel in smer našemu življenju in delovanju.

Na seji je bilo slišati ostre in pomirjevalne tone, takšne, ki so se nagibali k obsodbam in jasnim opredelitvam za določena stališča, in tudi takšnim, ki so opozarjali, da so dogajanja v razvoju človeštva in tudi v kulturi zapletena, zato da jih moramo najprej dobro premisliti in analizirati.

Potem ko je Boris Majer poudaril, da se mora naša marksistična, socialistična in samoupravna usmerjenost potrjevati z utiranjem poti ustvarjalni energiji delavskega razreda, ki se v sodobnem produkcijskem procesu vse bolj intelektualizira in v tem gibanju stapa z inteligenco, pričemer izginjajo razredno-slojevske značilnosti, je dodal: »Izzvati intelektualno eksplozijo v vseh porah in celicah našega družbenega življenja ter usmeriti njeno energijo v premagovanje vsakršne zaostalosti, primitivizma, kulturniškega in drugega vrtičkarstva, tehnološke, organizacijske, ekonomske, ekološke in ne nazadnje vrednostne in kulturne gluhoše naj postanejo geslo, vsebina in cilj

kulturne politike zveze komunistov in vseh narodnih subjektivnih sil naše družbe v današnjem času...«

Vse premalo imamo na voljo prostora, da bi zajeli vsaj bežno številna vprašanja, ki so jih bodisi načeli ali pa temeljiteje segli v njihovo snov razpravljalci. Zato zapišemo tukaj le nekaj misli, ki so izzvenile aktivno kot prispevek k »novemu vetru«, kot je dejal nekdo v razpravi.

Slovenija – enotni kulturni prostor

Franc Šetinc je spregovoril o kulturnem plenu OF, ki naj v svoji prenovljeni delovni zagnanosti pomeni prostor, kjer lahko kulturni družbeni delavci izmenjujejo mnenja in stališča ne glede na nazorske razlike, ki naj premaguje ne le generacijske razdalje, ampak tudi povezuje izročila preteklosti s prihodnostjo. Boj formalizmom vseh vrst,

boj zapečkarstvu in oportunistu mora doseči plen kulturnih delavcev OF, je dejal Franc Šetinc in še dodal, da moramo povsod, kje je to prepluto ali slabo razumljeno, pojasnjevati, kaj pravzaprav je in kaj pomeni enoten slovenski kulturni prostor in zedinjena Slovenija, da se ne bi pojavljala napačna razumevanja s provokativnimi političnimi prizvoki.

Vsak Slovenec naj ima vsaj dva otroka

Med razpravljavci je bil menda Janez Vipotnik (poleg Matjaža Kmecla) še najbližje tistemu tako zelenemu in zavezujočemu pogledu naprej, v široko kulturo in kakovost našega bivanja, ki ni le dobra knjiga, koncert ali slika. Kulture, je dejal, ni mogoče razvijati, če ni za to demokratičnega vzdušja in v njem prostora za kritičnost. Vse to pa lahko razvija le narod, ki ne izginja.

Celje: oddolžitev Lukovemu spominu

Doprnski kip, poimenovanje ploščadi in razstavna zbirka

Nedolgo od tega se je od bor za ohranitev imena in dela Franca Leskoška-Luke v Celju odločil, da spomenik oziroma obeležje velikemu revolucionarju in somesčanu, vsaj za zdaj, ne postavijo v obliki, kakršna je bila določena. Obeležje naj bi, tako so se dogovorili že lani, postavili ob 50-letnici zleta Svoboda, na katerem je govoril tudi Franc Leskošek-Luka. Zbrani denar so namenili posodobitvi celjske bolnišnice, ki se že dolga leta ubada s prostorskimi težavami in zastarelostjo opreme. Odbor je naredil še korak naprej: do omenjenega praznika bodo uredili spominsko sobo, kjer bo prikazano življenje in delo tega narodnega heroja, ob dnevu republike pa po njem po-

imenovali ploščad pred stavbo celjske bolnišnice, ki bo vsekakor rešila preneka-ter problem, saj stari del ni bil več ustrezen in bo s tem le razbremenjen. Hkrati so se dogovorili, da bodo ali v avli novega poslopja ali pa pred njim postavili doprnski kip Luke, ki ga Celjani že imajo.

Tako se je končala nekajmesečna polemika o obliki spomenika ali obeležja slav-nemu in zaslužnemu somesčanu prebivalcev mesta ob Savinji, ki so odločitev brez izjeme pozdravili, saj menijo, da je takšen način oddolžitve Luku dostojen in v vseh pogledih ustrezen, zlasti še zato, ker bo obeležju in ploščadi dodana tudi spominska razstava v preureje-

nem traktu Muzeja revolucije.

O ureditvi spominske razstave Franca Leskoška-Luke smo se pogovarjali tudi z ravnateljem celjskega Muzeja revolucije Emilom Lajhom.

»Pravkar intenzivno urejamo, prenavljamo notranje prostore sosednje stavbe muzeja in njeno zunanjsčino, kjer bo dobila prostor zbirka Povojna socialistična izgradnja Celja in okolice in Lukova soba, ki jo bomo predali namenu tik pred praznikom borca, 3. julija. Zagotavljanje sredstev je urejeno s samoupravnim sporazumom o združevanju sredstev za funkcionalno razširitev Muzeja revolucije. Muzealije v Lukovi sobi so njegova zapuščina, ki jo

je v celoti daroval muzeju oziroma Celju, vse preostale materiale, potrebne za osvetlitev življenja in dela Franca Leskoška-Luke, pa je zbral muzej s svojimi sodelavci iz različnih virov, predvsem pa iz arhiva CK ZKS, Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, arhiva Slovenije in od drugod. Ob odprtju Lukove sobe bo izšel katalog o delu tega revolucionarja, narodnega heroja in politika, predvojnega komuniste in zagovornika delavskih pravic, ki bo hkrati pomembno dopolnilo šolnikov pri poučevanju polpretekle zgodovine, saj bo osvetljeval tudi čas in razmere, v katerih je živel in delal Franc Leskošek-Luka.«

Milenko Strašek

Razredni boj v kulturi?

Imamo politične boje, sociološke boje, kulturne boje – zdaj pa smo sredi največje bitke za izboljšanje gospodarstva.

Če že govorimo o kulturnem boju v literaturi, se vprašajmo:

- proti komu?
- za kaj?

Kaj meni o našem boju v kulturi eden izmed najbolj plodovitih in udarnih, torej tudi razredno jasno opredeljenih pisateljev, Tone Svetina.

Tone Svetina: Boj je osnovni zakon razvoja. Razredni boj se kot rdeča nit vleče skozi vso zgodovino družbe in je gonilna sila napredka. Marx je dejal, da je vojna absolutno stanje družbe, mir pa relativno. Družba in človeški duh se razvijata v vedno višje oblike – četudi obstajajo sile, ki bi rade zasukale kolo zgodovine nazaj, jim to ne uspe. Zmaga fašizma bi pomenila padec družbe v kameno dobo. Kultura je pot duha v višje oblike, v nesmrtnost človeške misli, zato je v njej stalen boj med nasprotji interesov – posameznikov ali skupin – ta so lahko razredna, nacionalna, državna, verska in še kakšna. Literatura tako ali drugače zrcali boje in daje podobo gibanja ali stanja v družbi skozi videnje posameznika, kar je lahko bolj ali manj objektivno ali pa celo subjektivno obarvano. Vsa literatura je angažirana, če ne drugače, pa je angažirana za neangažiranost.

Revolucija je usmerjena v spremembo sveta in človeka; zato je trajna, kajti svet ni nikoli tako dober, da ne bi mogel biti boljši. Vsak organizem, v katerem zamreča boj in kalilna moč rasti, ki ga je porodila, zamre in razpade. Z njim je tako kot s stoječo vodo, ki se skali in usmrači.

Letos in v naslednjem letu izide vaš celotni vojni roman – v osmih knjigah – pri založbi Borec. Po svetu izhajajo tudi številni prevodi vaših del.

Vaše knjige same po sebi jasno govorijo. Vendar nam – teoretsko – povejte, kako opredeljujete smoter svoje, recimo širše: naše družbeno angažirane sodobne literature.

Tone Svetina: Z vso odgovornostjo lahko govorim samo o angažiranosti svojega pisanja. Vsak pisatelj ima svoj stil in sporočilo, poroje-no iz lastnega izkustva.

Zase trdim, da vodim vojno proti vojni, kajti uničevalni potenciali človeštva so se povečali do neobvladljivosti. Živimo v norem in surovem času, ko človeštvo tako rekoč z eno potezo lahko zdrzne v svoj začetek, v kameno dobo. Zato s svojim pisanjem podpiram vsa mirovna gibanja v svetu. Edina moralna vojna je osvobodilna. Da se napadeni brani, je osnovni zakon narave. Zato je vsak dober vojni roman, ki opisuje resnico, protivojni roman. Naš NOB pa je edinstven vzpon narodove moči. Slovenci smo – končno – po tisoč letih imeli svojo vojsko, ki se je na življenje in smrt spopadla z elitno vojsko sovražnikov, ki so nam v stoletjih vzeli dve tretjini našega ozemlja. Hoteli so nas zbrisati z zemljevida, kot otrok zbrise napako iz šolskega zvezka.

Prej ali slej se človek zave, da se svet z njim ni začel in se z njim ne bo nehal. V bližini smrti, v veliki nevarnosti se tako posameznik kot narod najgloblje zave samega sebe, dojame življenje, ga vzljubi in se ga oprime. Vojna je čas, ko se stvari dogajajo naglo in zgoščeno. Če se uspeš dvigniti nad dogodka, da jih gledaš kot iz daljave, neobremenjeno od predsodkov, lahko prodreš skoraj v jedro dogajanja.

Zgodovina teče skozi zavest kot reka: če znaš prisluhniti, videti, čutiti, lahko zaslušiš nedoslutenost – kar je možnost literature. Vojna, ki je postala rak človeške zavesti, ima v sebi nekaj iracionalnega. Po pol stoletja, odkar se tako ali drugače ukvarjam s tem fenomenom (že kar profesionalno) in ga proučujem iz različnih izhodišč, se mi zdi, da vem vedno manj. Moje sporočilo je ozaveščanje, ki naj bi pripomoglo, da vojne ne bi bilo.

Sodobna angažirana literatura skuša biti humanistična, strpna: če že ni mogoče, da bi se ljubili med seboj, naj bi se vsaj prenašali. Konflikt je osnovni odnos med ljudmi; tega ne bomo odpravili. Gre pa za sredstva, za oblike, s katerimi naj bi reševali medčloveške,

Književniki, taboriščniki

Dušan Kermauner

Ob 10-letnici smrti

Zgodovinar, urednik, znanstveni delavec, marksistični kritik in esejist ter polemik Dušan Kermauner se je rodil 7. decembra 1903 v Ljubljani, kjer je obiskoval klasično gimnazijo in študiral pravo na ljubljanski univerzi. Kot napreden dijak in študent je kmalu našel pot v vrste slovenskih organiziranih komunistov. Nekaj časa je študiral gospodarske vede v Berlinu. Umril je v Ljubljani 11. junija 1975, star dvainšedemdeset let.

Dušan Kermauner je postal marksist že v nižjih razredih klasične gimnazije. Od leta 1920 je deloval v narodnih mladinskih in delavskih organizacijah. Leta 1924 se je kot delegat udeležil četrtega kongresa komunistične mladinske internacionale v Moskvi in tretjega kongresa KPJ na Dunaju. Pod diktatorsko vladavino kralja Aleksandra je bil pogosto aretiran, štirikrat so ga postavili pred sodišče, dvakrat pa so ga obsodili po zakonu o zaščiti države na robijo. Zaprt je bil v Mariboru, Lepoglavu, Sremski Mitrovici in Bileči. Okupacijo je

prebil v italijanski konfinaciji in koncentracijskih taboriščih. V ječah stare Jugoslavije je napisal osnutek zgodovine slovenskega delavskega gibanja. Po vrnitvi z robije je utrdil svoje preučevanje zgodovine delavskega gibanja s temeljito pritegnitvijo zgodovinskih virov.

Med obema vojnama je bil med vidnimi organizatorji delavskega gibanja. Urejal je Delavsko-kmečki list (1924–1926) in Enotnost (1926–1929), Zapiske delavsko-kmečke matice (1925), sodeloval je v uredništvu Nove knjige (Enka), ki je izdajala marksistično literaturo. Sodeloval je s politično-ideološkimi in literarnozgodovinskimi zapisi v marksističnih glasilih Mladina, Svobodna mladina, Književnost, Sodobnost, po vojni pa pri Novem svetu. Naši sodobnosti in drugod.

Po osvoboditvi je prevzemal pomembne politične funkcije. Bil je član komisije za pripravo osnutka ustave SLRJ, nato pa je bil zaposlen pri ministrstvu za zunanje zadeve kot zgodovinar.

Leta 1949 je postal znanstveni sodelavec Narodne in univerzitetne knjižnice, leta 1972 ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti izvolila za svojega dopisnega člana.

Kot natančni literarni zgodovinar je uredil knjigo spominov dr. Henrika Tume Iz mojega življenja (1937) in knjigo spominov Albina Prepeluha Pripombe k naši prekratni dobi (1938). Tema dvema knjigama je dodal tudi oris Tumovega življenja in dela in obširno monografijo o Prepeluhovem idejnem razvoju in delu. Napisal je več vzornih razprav o zgodovini delavskega gibanja na Slovenskem (posebej je izšla razprava Iz zgodovine rudarskih stavk v trboveljskem revirju – 1950). V Književnosti 1933 je izšla razprava Ludvik Mrzel in socializem. Izmed njegovih ideološko-političnih in literarno zgodovinskih spisov je pomembna razprava K pravdi za Cankarja (Sodobnost 1938).

V njegovi zapuščini najdemo tudi dela: Slovenska publicistika in prva ruska revolucija (1960), Slovenska politika v letih 1879 do 1895, Politično-zgodovinske opombe k peti knjigi Ivana Prijatelja, Slovenske kulturnopolitične in slovstvene zgodovine 1848–1895 (1966) in Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918 (1968).

Dušan Kermauner je bil pisec, ki se je loteval svojih razprav z izredno zagnanostjo, vzorno znanstveno natančnostjo in s širokim obzorjem marksističnega intelektualca. Dr. Marjan Britovšek ugotavlja o njem, da je eden najplodovitejših zgodovinarjev slovenskega političnega zgodovinopisja novejših dob. Bil je eden redkih raziskovalcev, ki so se načrtno lotili prevrednotitja slovenske politične zgodovine. Odprl je nove poglede na celo vrsto vprašanj v zvezi z deklaracijskim gibanjem, politično fiziognomijo slovenskih političnih strank in njihovo taktiko v predprekratni dobi. Kot prvi med slovenskimi zgodovinarji je Kermauner nadrobno razčlenil in ovrednotil razcep v socialnodemokratski stranki v letih 1917–1918. Pri tem je ostal dosledno na razrednih proletarskih pozicijah in ni delal nikakih koncesij klerikalnemu ali liberalnemu taboru. Po mnenju dr. Britovške ima Kermauner pri razvijanju znanstvene historične kritike na Slovenskem nemajhne zasluge. Svoje delo je opravljal z globoko notranjo prizadetostjo. Njegove razprave dajejo raziskovalcem trdno osnovo za raziskovanje slovenskega delavskega gibanja. Opravil je resnično pionirsko zgodovinsko delo.

Dušan Mevlja

»Zaman je naš boj proti nacionalni ogroženosti, proti šolskim jedrom, proti tujim vplivom in drugemu, če nas bo vsak dan manj, če mlade družine ne bodo skrbele za zaroček in če obenem ne bomo utrjevali možnosti za to, da bodo mlade družine lahko imele otroke, da bodo mladi zaposleni, da bodo imeli stanovanje, da poskrbimo za otroke, njihovo vzgojo, varstvo...«

Vzvratno ogledalo je pomembno, še pomembnejši je pogled naprej

Kljub temu da ni zanimal pomembnosti vprašanja o tem, ali je kultura produkcijski dejavnik ali je le poraba, je ostal dr. Matjaž Kmecl v svoji razpravi predvsem pri dejstvu, da kultura JE. In ker je, je sestavni del voza našega napredka. Če jo bomo zavirali (kot eno kolo na vozu), bomo s tem zavirali cel voz razvoja.

Naša nepopravljiva danost je naša fizična majhnost, to je dejstvo, ki naslobo kulturo močno podraži, vendar pa to ni tako hud problem, je premišljal kulturni minister, kot je hudo, če izkazuje mo svojo duševno majhnost. Naša moč ni v sili, ampak le v znanju s pogledom naprej, dvignjenim nad dnevnim pragmatizem. Le to je naša prihodnost, je poudaril Kmecl in dodal, da nam je še najmanj potrebna »prepirljivost kot nacionalni šport«. Kar pa zadeva naše, v zadnjem času (v kulturi) vse prebogosto zaziranje v preteklost, je s tem tako kot z voznikom avtomobila... vsak učitelj šofiranja bo pojasnil, da je vzvratno ogledalo zelo pomembno, vendar pa je za vožnjo poglavitni voznikov pogled naprej!

Kultura se je spolitizirala

O vprašanju, koliko in kako se je kultura spoli-

ziral, je govorilo poleg drugega več razpravljalcev. Matej Bor pa je menil, da je do plenuma CK ZKS o kulturi tudi prišlo v dobršnji meri prav zato, ker se je kultura spolitizirala, in to negativno spolitizirala. Kot pisatelj in revolucionar je preletel obdobje od medvojnih dni in ugotavljal, da je odnos družbe do kulture zlasti v povojnih časih rodil nekatere posledice, ki se nam še danes maščujejo. Del kulturnikov se je poslovlil od partije, nekateri so daleč stran, drugi pa čisto odtujeni tradicijam NOB. Govoril je o zaupanju tistemu delu inteligence, ki so že izšli iz intelektualnih krogov, ter menil, da jim ni bilo vedno naklonjeno zaupanje kot tistim, ki so izšli iz vrst klasičnega proletariata.

Njegovo misel je v nekem smislu nadaljeval Tone Partljič, ki je govoril o nezaupanju politike do kulture in kulture do

politike. Opozoril je na ustvarjanje ozračja vojne stanja, pri čemer nikomur ne koristijo gesla, ki povsod iščejo sovražnika. Slabe izkušnje so krive, je menil Partljič, da pisatelji večkrat niso sprejeli ponujene roke sodelovanja.

Alojz Vindiš je o teh stvareh govoril dosti ostreje in je opozoril na nesprijemljiva premišljanja o narodni spravi ter načine obravnavanja tabu tem. Menil je, da iztrgani dogodki iz NOB, nepovezani z zgodovinskimi okoliščinami, mečejo senco in postavljajo vprašanje o pravilnosti našega celoletnega razvoja po vojni. Nekateri se danes razglašajo pod okriljem malomeščanskih miselnosti za demokrate in obsojajo tiste, ki skušajo delovati v okvirih zveze komunistov, za režimovce, je poudaril Vindiš.

»Križa je velika, torej so naše možnosti velike«

S tem citatom srbskega pisatelja Radomira Rado-

vića je začel svoje razmišljanje predsednik jugoslovanskih pisateljev Ciril Zlobec potem, ko je v uvodu poudaril, da nas najbrž ne bo nikamor pripeljala polarizacija med zveste in sovražnike, ker stvari še zdaleč niso tako preproste, kot so bile med vojno in še kakšen čas po njej. O krizi je rekel, da jo bomo lahko presegli le, če bomo res kaj storili. Storili pa ne bomo, če bomo le ugotavljali dejstva, če ne bomo ustvarili pogojev, v katerih bo kultura resnična nacionalna sila, nezamenljivi del družbene zavesti.

In ko se je pesnik spraševal, če smo Slovenci to zmogni, si je odgovoril: da slovenski kulturni in znanstveni potencial šenikoli ni bil tako velik, še nikoli ni bilo tako malo razlogov nad tožbo... »in vendar prav zdaj najbolj tožimo...« Razprava še ni dejanje, je rekel Ciril Zlobec, je pa prebujanje.

Odpiranje vrat prihodnosti je temeljna naloga, so menili slovenski komunisti na plenumu o kulturi, poskušati do-umeti tisto, kar prihaja (kot je zapisal Boris Majer), ter oceniti možnosti in perspektive. Pri tem so nanizali celo vrsto postopkov, načinov in načel, ki jih moramo na tej poti upoštevati – od strpnega dialoga do argumentirane kritike, od prizadevanja k vrhunski umetniški kakovosti do nalog za dvig najširše ravni naše življenjske kulture; potem pa še od nenehnega izločanja lažnega, ponarejenega do povzdigovanja in priznavanja visoko ustvarjalnega in umetniško vrednega.

»Pogumno naprej, vendar po poti razvoja, ki izključuje gorjačo,« si je izposodil Leninov citat Milan Meden, »kajti z gorjačo ni mogoče nikogar prisiliti v raj«.

B. Ž. J.

nacionalne ali sistemsko državne konflikte. Literatura ne more rešiti sveta, lahko nam pa pomaga živeti.

Medtem ko smo sanjali o rajskih vrtovih, se svet spreminja in klavnico. Bojimo se, da kriza duha, morale in ekonomike ni morda samo uvod v veliko katastrofo. Dolžnost slehernega človeka je preprečevati katastrofo; pri nas pa vedno spet oživljati in razvijati pridobitve NOB in se tvorno s humanističnim sporočilom vključevati v veliki svet.

Nekateri iz vrst tako imenovanih razrednih nasprotnikov – kajti vsak boj terja in pogojuje nasprotnike – menijo, da imajo prefinjen, izbrušen jezik, izredno široko znanja in tanek posluh za čustvene nianse. Recimo, da je vse to res. Toda – komu ali čemu je namenjeno njihovo delo?

H kakšnemu, kateremu smotru vodi njihova pot?

Je trditev, da služijo predvsem sami umetnosti (potem bi bil to neke vrste sodobni larpurlartizem) le pretveza...

Kaj menite vi o tem?

Tone Svetina: Ni vsak modernist razredni nasprotnik. Zgodovina literarnega ustvarjanja se od nekdaj deli na tradicionaliste in moderniste. To je najbrž nujno kot enotnost dialektičnega nasprotja. Smeri druga drugo dopolnjujeta. Tradicionalisti negujejo zgodbo, modernisti izbrušenost stila. Umetnost, ki hoče premagati čas, potrebuje oboje: svoj nov način pisanja in sporočilno idejo. Engels je menil, da je umetnost močnejša, če je sporočilna ideja čim bolj zakrinkana. Spori med modernisti in tradicionalisti pri nas so smešni. Komunikativnost umetnosti je zaželela tudi zato, ker hermetična literatura nima odjemalcev. Poleg tega se v avantgardno umetnost lažje skrijejo šarlatani, ki so modne muhe enodnevnice. Osebnost si med predstavniki obeh smeri želim predvsem strpnosti. Kdor ima človeštvu kaj povedati, se lahko izpove v tem ali onem stilu.

Pri nas je v modi posnemanje zahodnih umetnostnih tokov. Pri tem mnogi pozabljajo, da živimo v nekoliko drugačnem položaju in smo obremenjeni s problemi, ki z zahodom nimajo

veliko skupnega. Ne smemo pa pozabiti, kar je rekel Edvard Kardelj, da se kontrarevolucija zavija v plašč kulture in se skriva za umetniško svobodo. Vsak, ki izrablja umetnost kot metodo za političen boj, mora pričakovati reakcijo s sredstvi, ki jih uporablja politika. Kako razmejiti vsa ta vprašanja, pa je težko odgovoriti. Umetnost mora biti v glavnem svobodna, ker se v nasprotnem primeru ustvarjalni procesi ustavijo.

V svetu je danes malo umetnosti zaradi lepote same. Obstajata brezcilnost in apatija, ki pa ne rodita posebnih sadov. Literatura, umetnost sploh, je angažirana – seveda v različnih družbenih pripadnostih in smereh. – (Tudi rasistična, nacionalistična, celo mirovna in neuvrščena literatura je v glavnem angažirana.) Kako smo pri nas prišli do ozke (ali ozkosrčne) opredelitve, da pod pojmom »angažirana literatura« razumemo samo socialistično usmerjeno literaturo ali tako imenovani socrealizem? Je to napad na našo politično opredelitev?

Tone Svetina: Sodobna umetnost je rezultat stanja razvoja duha, ki prehaja iz ene kvalitete v drugo. Brezcilnost in apatija sta boleznici časa. V resnici se bje na svetu huda bitka med izkoriščevalci in izkoriščanimi, kar je razredni boj v svetovnih razmerah. Zakon kapitalistične akumulacije deluje zdaj v spopadu med razvitem severom in obubožanim jugom. Ofenziva desnice je razložljiva z Leninovim razlaganjem imperializma in ekonomske vojne: z denarjem zaslužniti svet in mu gospodovati. Na letošnjem srečanju PEN smo lahko videli, da je večina pisateljev angažiranih za mir, svobodo ustvarjanja in zaščito človekovih pravic. Socrealizem je oznaka za umetnost, ki skuša gledati svet v luči idealov, ne pa takšnega, kot v resnici je. Tisti, ki napadajo našo socialistično ureditev, ponavadi delajo to pod krinko napadanja vzhodnih sistemov. Sovražnika ljudstva, pisatelja, ki je preganjan, vidijo le na vzhodu (kot je ugotavljal Rupel na PEN). Ne vidijo pa, da vsaka državna oblast preganja pisatelje, zaradi katerih se čuti ogrožena. Tako kapitalistična kot birokratska oblast, bodisi v Ameriki, še bolj pa

v Južni Ameriki in tudi drugod po svetu ravna enako. Saj so nam znani primeri, kako so izginjali novinarji in napredni pisatelji in kakšne

Kladivo v ustvarjalni roki

pritiske so morali pisatelji prestatjati na vzhodu ali na zahodu.

Literatura, umetnost, kultura sploh ima svoj delež v življenju ljudstva; recimo določeneje – naše družbe; še določeneje – berroče, kulturno žive družbe.

Kako potem pridemo – kako se sploh pride – do malce zaničljive oznake: – ljudski pisatelj,

– ljudska kultura?

To isto ljudstvo gre v prve vrste, če je vojna; dela v tovarnah, železarnah, rudnikih in na polju; v prvi vrsti od njega z davki (in drugimi dajatvami) izterjamo toliko, da lahko izhajajo knjige, da živi umetnost, kultura. Ali – skrbno prikrito – naša kultura zaničuje svojega rednika? Misel, da literatura bolj potrebuje služabnike kot bralce, zveni zablodelo in zastarelo.

Povejte nam vaše misli, spoznanja, prepričanje o odnosu med umskim in materialnim delom, proizvodnjo?

Tone Svetina: Da se lahko pojavi pri nas malce za-

ničljiva oznaka »ljudski pisatelj«, je znak, da je naša kultura bolna in da nimamo razrednega merila v ljudski državi. Strmoglavljeni raz-

odtrgan od materialne proizvodnje, ne more biti celosten bitje ali celosten človek (kot projekt marksizma), ker mu manjka eno od ključnih osebnih izkustev: človek namreč z delom preoblikuje naravo in sebe glede na svoje in družbene potrebe. Sam sem postal kipar: Velik je užitek ob pogledu na skulpturo, ki nastaja v ognju, pa tudi potem, ko je narejena. Skulpture najbolj kljubujejo času. Med delom sem našel nekatere ideje, ki jih težko najdeš v knjigah. To so doživlja in stanja duše, ki so neulovljiva v mrežo besed. Zato bi vsakomur priporočal, da bi se v mejah možnosti ukvarjal z ustvarjalnim fizičnim delom.

Skulptura ali slika ne potrebuje besed, ker z neustavljivo močjo žarči nakopičeno energijo; v njej je napekost, ki mora vznemiriti, tudi če ne vemo pravega razloga, zakaj vznemirja. Zato sem navdušen, kadar vidim, da umetnost prodira iz zaprtih hramov med ljudi, v tovarne in ustanove, kajti v resnici je namenjena njim.

Pustimo ob strani jasno misel, da Slovenija res nima sredstev za elitno kulturo (brez neposrednih temeljev v domači zemlji). Odložimo se za bolj megleno vprašanje:

– Za koga elitna kultura, ko vendar želimo in hočemo, da bi slovenski narod v celoti (vključujoč ljudstvo) bil kulturni? (Znano je, da že zdaj daje za knjige približno dvajsetkrat toliko kot npr. državljani Zahodne Nemčije.)

Ali želimo – elitno – prodrati v svetovno literaturo (kar se že zdaj dogaja bolj ali manj pravično) – ali pa je za tem vendarle neka aristokratska želja po lepoti brez zveze z umazanim delom?

Tone Svetina: Elitna kultura je za vse, čeprav ni nujno, da jo vsi razumejo. Težko se je upirati nespornim kvaliteta katerekoli umetnosti. Težje razumljiva je hermetična literatura, ker uporablja individualne simbole; kolektivni arhetipski simboli pa so bolj dostopni ljudem. Vendar so simboli pozabljeni jezik, kot je ugotovil Fromm. Dolžnost izobraževanja je, da bi jih oživili in se tako bolje razumeli med seboj.

Čeprav je skrb za kulturo pri nas zadnja leta na pasjem repu, smo Slovenci kulturno ljudstvo. Imamo dovolj dobrih ustvarjalcev svetovnega pomena, čeprav niso enakopravno uveljavljeni na svetovnem trgu.

Za prodor v svetovno areno ni sistematičnega prizadevanja. Slovenci smo specialisti za izničevanje drugega, ne pa za uveljavljanje. Zavist je glavni kazalec naše majhnosti. Saj ne storimo vsega niti za to, da bi se uveljavili vsaj na jugoslovanskem kulturnem prostoru. Vsaka dobra knjiga bi morala iziti v jezikih vseh jugoslovanskih narodov.

Če natančno premislimo, smo spet pred dilemo:

– Ali je elitni zahodni svet nekaterim vzor predvsem zaradi umetnosti ali pa morda tudi zaradi politične usmeritve? To ni podtikanje, pač pa logično vprašanje ob nenehnem dokazovanju, kako je vsakršna angažirana, socialistično tempirana literatura že vnaprej drugorazredna. Želimo izvedeti vaše misli o tem.

Tone Svetina: Zadnji čas je, da se Slovenci otresemo zaverovanosti v zahodni svet, če smo se že omejili od vzhodnega. Bodimo samosvoji. Socialistično orientirana literatura nima možnosti za prodor na zahodna tržišča. UKANA ni bila tiskana v Zahodni Nemčiji ne v Ameriki, ker so jo označili, da je učbenik za revolucijo in partizansko vojno. Karkoli diši po komunizmu, na zahodu ni zaželeno. Zahod izvaja politiko zaščite vladajočega razreda.

Zato bi bilo pričakovati, da bo tudi naš delavski razred zaščitil svoje interese tudi na področju literature in kulture sploh. Dokazovanja, da je angažirana socialistično naravnana literatura drugorazredna, prihajajo iz vrst malomeščanskih kritikov, ki se o literaturi pogovarjajo tako kot jalove ženske o porodih. Svetovna ofenziva desnice ima tudi pri nas posnemalec, ki skušajo omajati vero v socializem. Uspevali bodo toliko časa, dokler jih ne bo ustavila protiofenziva našega in svetovnega socializma.

Pogovor je vodila:
Neža Maurer

Z zamudo, ki terja pojasnila in opravičilo, se tokrat »v paketu« oziramo na letne konference krajevnih in občinskih organizacij zveze borcev. Prvi del zbirnega poročila o tem dogajanju smo pripravili že pred tedni in ob koncu pripisali obetavnosti »se bo nadaljevalo, a je spet prišel vmes nekajtedenski presledek, ki je uredniško slabo vest le še stopnjeval. Zdaj, v tednu, ko sedamo k skupščini republiške organizacije združenja zveze borcev pa smo si končno vendarle morali reči – zapik. Torej z današnjim povzetkom iz prispelih poročil poravnavamo dolg.

Razlog za zamudo je preprost: v maju so imeli prednost proslavljalški dogodki ob štiridesetletnici. Zvrstilo se je kar nekaj posebnih, tako imenovanih prazničnih števil, ki so bile drugačne od tistih »navadnih« zato v njih zlepa nismo našli potrebnega prostora za poročila s sej in delovnih zborov. Pa tudi prostora na komaj šestnajstih straneh vsakotedenskega časnika, v katerem mora biti o vsem in za vsakogar nekaj, ni na pretek.

V upanju, da boste povzetke iz »življenja organizacije« z zanimanjem prebrali, tvegamo tudi ta zapisovanje z nekajtedenskimi zamiki. Dejstva, ki so jih na letnih konferencah omenjali in razčlenjevali, navsezadnje tudi niso muhe enodnevnice.

Iz Domžal...

nam je o letnih konferencah zveze borcev v posameznih krajih pisal inž. Miha Pavlič. »Že priprave so močno razgibale družbenopolitično dejavnost...« Posebej dobro pripravljena je bila konferenca v krajevni skupnosti Vencelj Perko, katere predsednik je namenil pozornost predvsem bližnjim volitvam: »Ni nam vseeno, že glede na naše ekonomsko in družbeno stanje, kdo nas bo zastopal.« Naloga borčevske organizacije je sodelovati pri izbiri najbolj prizadevnih in sposobnih... Zveza borcev v tej krajevni skupnosti šteje 155 članov, razen 20 so že vsi upokojeni. Kar polovica jih je bolnih, ostarelih. In vendar organizacija zavzeto deluje, ohranja redne stike z najmlajšimi, obiskuje pomnike NOB in grobove padlih, kar vse ostaja programski namen tudi za naprej. (Na enako zavzet način so se borci pogovorili tudi v Veliki vasi, Prevojah, Lukovici, Moravčah in drugih krajevnih skupnostih domžalske občine.)

Iz Nove Gorice...

je prispelo poročilo Mileta Gojkovića o redni letni skupščini ZB v krajevni skupnosti Rastislav Delpin. Iz predsednikovega poročila je bilo razbrati zelo veliko družbenopolitično aktivnost vseh članov, in to bodisi v samoupravljanju ter v delegacijah bodisi v prenašanju revolucionarnih izročil bodisi v gojenju dobrih sosedskih odnosov z zamejstvom. Med 94 delegati, kolikor jih je v krajevni skupnosti, je kar 37 borcev. Toda z lastnim delom in sami borčevski organizaciji kljub vsemu niso zadovoljni. Več bo treba postoriti predvsem na področju spomeniškega varstva. Čaka jih podpis samoupravnega sporazuma o varstvu in vzdrževanju spomenikov. Nemajhne težave povzroča tudi gmotni položaj borcev, ki jih je v krajevni skupnosti kar 296: njihove povprečne pokojnine dosega jo le 52 odstotkov povprečnega osebnega dohodka zaposlenih. Posebej so na skupščini spregovorili tudi o pozivih na »spravo« – ter obsodili ustanovitev posebnega odbora v sosedni Gorici, ki naj bi poskrbel za postavitev »obeležij tistim, ki so jih partizani leta 1945. odpeljali in se niso več vrnili.«

Iz Žalca...

nam je Rado Cilenšek, predsednik občinskega odbora ZZB poslal v objavo resolucijo letne programske konference (napisane v imenu 1969 borcev, organiziranih v 15 krajevnih združenjih): »Ob dokaj uspešnem gospodarjenju v občini,« so zapisali, »ne moremo mimo tega, da ne bi ostro obsodili neodgovornosti, s kakršno bje boj naša samoupravna družba. Zahtevamo odgovornost na vseh ravneh. Skrajni čas je, da se tega položaja resno zavemo...«

Iz Laškega...

je o tamkajšnjem – uspešnem in plodnem – obnem zboru članov zveze borcev napisala »raport« Pavla Rovanova, in sicer o »stvarni, iskreni besedi članov, borcev in aktivistov NOV, ki so razgrnili težave današnjega časa, za katere so krivi razni forumi in nepretehtane odločitve, ki marsikdaj potiskajo še tako zavedne ljudi v razočaranje in otopelost.« Brez dlake na jeziku so obsodili mnogotere nepravilnosti, ki posegajo v naš vsakdan: toge predpise, prazne besede, izmaličeni pojem dela... Na zboru so posebej opozorili, da v domu za starejše občane primanjkuje prostora, zato bo treba ob naslednjem občinskem samoprišpevku misliti na postavitev še enega sta-

novanjskega bloka za upokojene – borce in druge.

Iz Kobarida...

je o programsko volilni seji organizacije napisal »vse potrebno« Vojko Hobič: o delovanju organizacije v minulih štirih letih, o obnavljanju in postavitvah spominskih obeležij, o izdaji albuma spominskih obeležij, o vrsti skupnih akcij z drugimi organizacijami, in ne nazadnje o trdni, žilavi, kleni in vztrajni pripravljenosti, da se postavijo – kljub dokaj visokemu starostnemu povprečju (67 let) – po robu vsakomur, ki bi hotel razvrednotiti pridobitve revolucije. Spregovorili pa so tudi o težavnem gmotnem položaju bork in borcev z najnižjimi prejemki. Kljub razumevanju težkih

gospodarskih razmer prepočasno razreševanje teh problemov »ni v ponos idealom, za katere so mnogi dali vse, kar so imeli.«

Z Vrhniko...

je prispelo daljše »občinsko« poročilo, v katerem za začetek prebiramo podatke o socialno-zdravstvenem stanju borcev: skoraj ena tretjina (184 članov) je huje bolnih. Povprečna starost vseh 604 borcev je 69 let. Vendar je četrtnina vseh še vedno družbeno aktivnih: v delegacijah, v različnih komisijah in odborih, v krajevnih skupnostih – in v tej smeri mislijo tudi nadaljevati. Zavzeto bodo sodelovali pri pripravi na volitve, končali pregled stanja vseh spominskih obeležij, spomenikov in drugih objektov, ki zadevajo NOB, se zavzemali za uresničenje zamisli o spominski sobi NOB pri Črnem orlu na vrhniškem Cankarjevem trgu, skrbeli za socialno varnost udeležencev narodnoosvobodilnega boja – in kar jih je še, teh razvejanih nalog, med katerimi ni na zadnjem mestu zavračanje vseh oblik nestabilizacijskega obnašanja in razsipništva na eni ter nespoštovanja sprejetih dogovorov na drugi strani.

Z Jesenico...

je prišel zapis izpod peresa Branka Blenkuš. Vseh borcev in vojaških vojni invalidov je v občini 1673, med njimi, žal, precej bolnih. Nič čudnega tedaj, da so prav

njim in skrbi zanje namenili dober del pozornosti na letni skupščini, ki je naštevala uspehe pa tudi pomanjkljivosti, med slednjimi predvsem »že kar žaljivo stanje borčevskih pokojnin«. Borčevska dispanzerja, ki ju imajo na voljo, sta razmeroma dobro organizirana, slabše se piše počitniškima domovoma (na Vodiški planini in v Novem gradu), kamor bolne pošiljajo na klimatsko zdravljenje: oba sta v zelo slabem stanju. Jeseniški borci so zastavili odločno besedo proti vsem oblikam »blokiranja ustvarjalnih potencialov« ter »razprodaje revolucije«, proti nebrzdani rasti cen, ki ogroža našo socialno varnost, in ne nazadnje proti »učeni in mnogokrat dragim razpravam brez vsakršne koristi«.

Iz Kopra...

je prišlo pismo Ljubana Omladiča, in sicer z redne letne skupščine zveze borcev, ki je, tako kot mnoge druge občinske organizacije, obsodila »neoklerofašistične, nacionalistične in druge sovražne sile, ki si izmišljajo nove oblike svojega delovanja ter pri tem izkoriščajo naše gospodarske težave«, vendar moramo ostati budni in jim »jasno povedati, da z izdajalci nočemo imeti nič skupnega.«

Precej besed so namenili tudi socialnim problemom borcev. Žgoča stanovanjska vprašanja so razrešili, zdaj so na vrsti zadrege glede zdraviliškega zdravljenja: menijo, da bi bilo treba odpraviti participacijo ter označiti dolžino bivanja po vseh občinah. Med akcijami imajo v načrtu vzdaviti spominske plošče osvoboditeljem Kopra, odkrite spomenika na Skofijah in postavitev vrste obeležij.

Iz Maribora...

ali natančneje: iz občine Maribor-Pesnica je poročila o občinski programski konferenci poslal Drago Miklavc. Največ pozornosti so posvetili zdravstvenemu stanju borcev, zlasti tistih, ki so ostareli in živijo spriči nizkih osebnih dohodkov v slabih življenjskih razmerah (denimo v Šentičju, kjer je precej nekdanjih kolonistov, delavcev pri različnih kmetijskih organizacijah: njihove priznavalnine prek občinskega odbora znašajo tja do treh tisočakov, kar je seveda premalo.) Nič manj pomembna ni skrb za spominska obeležja, ki ne bi smela ostati zgolj »na vesti« zveze borcev, saj borci tradicij NOB ne ohranjajo zavoljo sebe. Ne nazadnje so na konferenci opozorili na nujnost zapisovanja avtentičnih spominov na preteklost, sicer bodo to opravili drugi... na neprimeren način. (Isti »poročevalec« je opisal tudi potek borčevske skupščine v mariborski občini Ruše, kjer je organizacija zveze borcev izjemno dejavna in odprta tudi navzven, k drugim družbenim organizacijam, čeprav je med 546 člani kar 240 takih, ki so stari prek 70 let ter so bolni, mnogi pa živijo tudi v precej oddaljenih zaselkih Pohorja in Kozjaka.) Pred nekaj dnevi je nato prispelo tudi »zbirno poročilo« Draga Miklavca – o skupščini mestnega odbora ZZB NOV Maribor, ki »predseduje« 5.652 članom, v svojem sestavu pa ima med drugim izredno dejaven svet za razvijanje tradicij NOB (pri mestni konferenci SZDL), ki družno s komisijo za interniranje, politične zapornike in izgnance zbira in objavlja podatke ter spomine, polni oddajo Pričevanj na mariborskem radiu, rubriko z naslovom Naša revolucionarna leta v Večeru ter vrsto razstav v mariborskem Muzeju narodne osvoboditve, pripravlja almanah udeležencev narodnoosvobodilne vojne in žrtev fašističnega nasilja, prispeva svoj delež k življenju in rasti festivala Kurirček, goji Pohorski kolesarski maraton in še na mnogo drugih načinov prispeva k bogatjenju mariborskega življenja v njegovi dinamični sedanjosti.

Iz Podnarta

se je oglašil Ciril Rozman in popisal živahno dejavnost krajevnih borčevske organizacije, ki šteje 96 članov, vsaj polovica med njimi pa se lahko pohvali z aktivnostjo v krajevni samoupravi, pri organiziranju partizanskih srečanj, pri skrbi za vzdrževanje spominskih obeležij, in stikih s pionirskimi odredi. Udeleženci v razpravi, med njimi prvi komandant Prešernove brigade Ivan Javor-Igor, so bili v razpravi o nepravilnostih v našem sedanjem družbenem dogajanju jasni in neizprosni: zahtevali so kaznovanje vseh, ki so te napake zagrešili, ne glede na funkcije, ki jih opravljajo.

Iz Markovca...

ali natančneje: iz Loške doline se je oglašila Milena Ožbolt, češ: »Prav je, da zapišemo nekaj stavkov o živahnem in zavzetem delu krajevnih organizacij, o kateri sicer bolj malo slišimo.« Tamkajšnja borčevska organizacija šteje 349 članov, 21 jih je še zaposlenih v Kovinoplastiki v Ložu, kjer imajo svoj aktiv. Ta je še posebej živ, saj se njegovi člani dobro zavedajo, da so še zmerom soodgovorni za tovarno, katere siloviti gospodarski razvoj so v svojih mlajših letih na svojih plečih ponesli prav borci; zdaj se morajo nemalokrat zavzemati, da bi jim bilo minulo delo na primeren način priznано. Do tovarne in do vsega, kar se dogaja v dolini pod Snežnikom, so upravičeno kritični – kot so nanjo tudi ponosni. Borčevska organizacija v teh krajih je bila in ostaja zdravo družbeno jedro, okoli katerega se zbirajo vsi, ki jim je do napredka in do človekove prihodnosti.

Končajmo ta povzetek, to skopo, pa vendarle jasno začrtano zrcalno podobo dejanj in misli naše borčevske populacije s poročilom, ki smo ga v uredništvo prejeli prav te dni,

z obalno–kraškega območja,

izpod peresa Mirka Klančarja-Sandija, ki opisuje nedavno ustanovitev pododbora skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec, živečih na obali, na Krasi ter v Istri in v Trstu. Vseh je bilo 222, zdaj jih je še 143. Večina vseh je prišla v brigado med pomladjo in jesenjo leta 1944. Zbor, ki ga je omogočila Ljubljanska banka v Kopru, je zasedal v njenih prostorih, prisluhnil uvodnemu pozdravu predsednika osrednjega odbora Gubčeve brigade Mirana Šubica-Janeza, izvolil osemčlanski sestav pododbora s predsednikom Antonom Kodešljem-Ninom, sprejel program svojega delovanja (pisanje monografij in drugih orisov brigade, izpopolnitev evidence njenih borcev, zbiranje fotografij za album, skrb za obeležja, urejanje vprašanj s področja socialne varnosti, organiziranje srečanj in izletov), podelil borcem brigade spominske značke ter se končal s tovariškim srečanjem, ki je bilo za vse udeležence lepo in dragoceno doživetje.

Povzetke pripravil V. K.

Podjetje za gradbene in komunalne dejavnosti p.o.

Tržaška cesta 27 – 61370 Logatec

GRADNIK
LOGATEC

Telefon: (061) 741-292, 741-295, 741-505
Žiro račun: 50110-601-29198

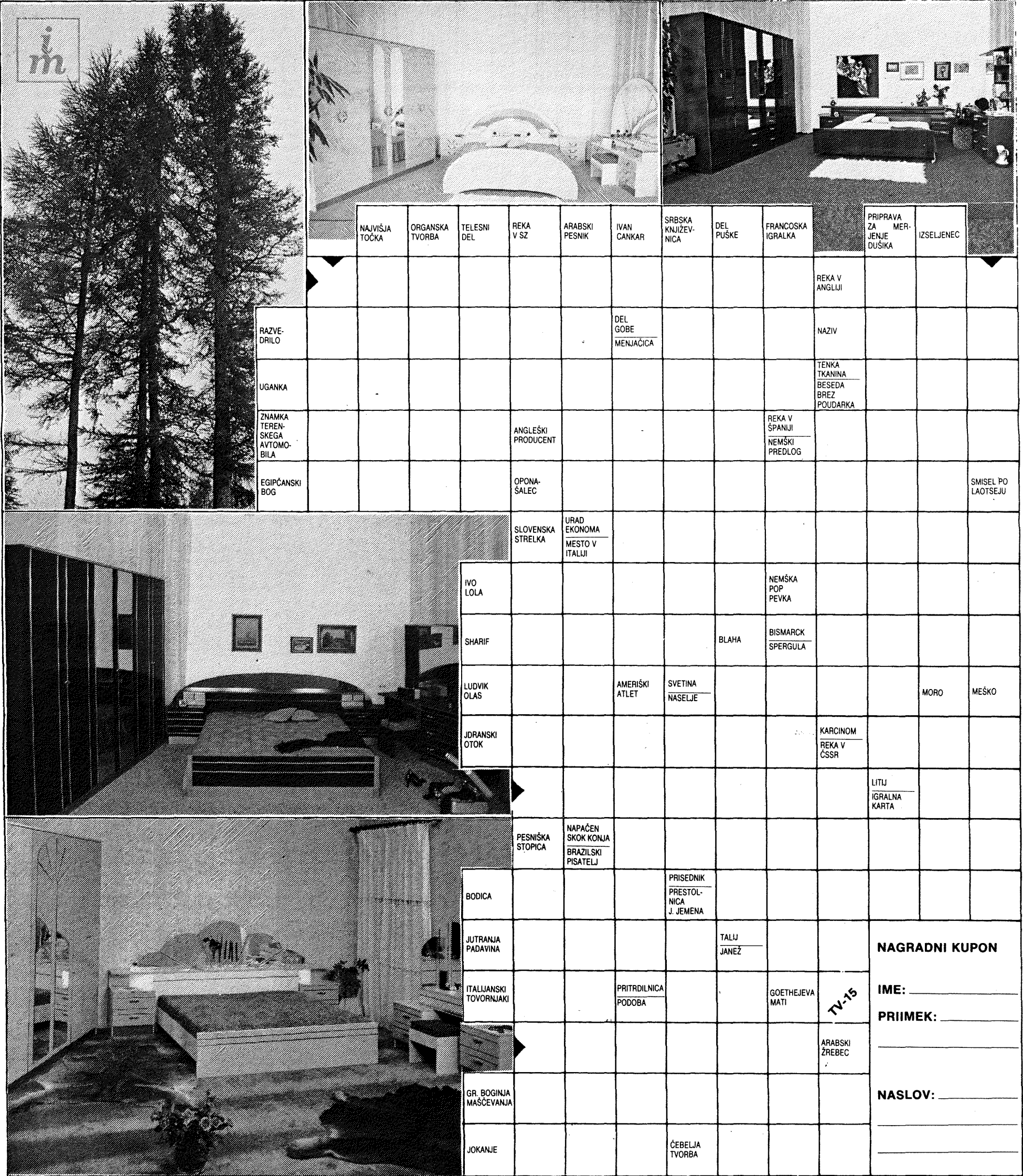
Vsa gradbena dela
Proizvodnja betonskih
elementov

NAGRADNA KRIŽANKA

IZTOK
MIREN

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko delovna organizacija Iztok iz Mirna. Pravilne rešitve pošljite do 10. julija 1985 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite Iztok Miren. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega programa založbe Borec.

	NAVIŠJA TOČKA	ORGANSKA TVORBA	TELESNI DEL	REKA V SZ	ARABSKI PESNIK	IVAN CANKAR	SRBSKA KNJIŽEVNICA	DEL PUŠKE	FRANCOSKA IGRALKA		PRIPRAVA ZA MERJENJE DUŠIKA	IZSELJENEC	
										REKA V ANGLIJI			
RAZVEDRILO						DEL GOBE MENJAČICA				NAZIV			
UGANKA										TENKA TKANINA BESEDA BREZ POUČARKE			
ZNAMKA TEREN-SKEGA AVTOMOBILA					ANGLEŠKI PRODUCENT				REKA V ŠPANJI NEMŠKI PREDLOG				
EGIPČANSKI BOG					OPONA-SALEC								SMISEL PO LAOTSEJU
					SLOVENSKA STRELKA	URAD EKONOMAMESTO V ITALIJI							
					IVO LOLA				NEMŠKA POP PEVKA				
					SHARIF			BLAHA	BISMARCK SPERGULA				
					LUDVIK OLAS		AMERIŠKI ATLET	SVETINA NASELJE				MORO	MEŠKO
					JDRANSKI OTOK					KARCINOM REKA V ČSSR			
											LITIJ IGRALNA KARTA		
					PESNIŠKA STOPICA	NAPAČEN SKOK KONJABRAZILSKI PISATELJ							
					BODICA		PRISEDNIK PRESTOLNICA J. JEMENA						
					JUTRANJA PADAVINA			TALIJ JANEŽ					
					ITALIJANSKI TOVORNJAKI		PRITRDLNICA PODOBA		GOETHEJEVA MATI				
										ARABSKI ŽREBEC			
					GR. BOGINJA MAŠČEVANJA								
					JOKANJE		ČEBELJA TVORBA						

NAGRADNI KUPON

IME: _____

PRIIMEK: _____

NASLOV: _____

Ob koncu šolskega leta Usmerjenost ni prinesla zaželenega

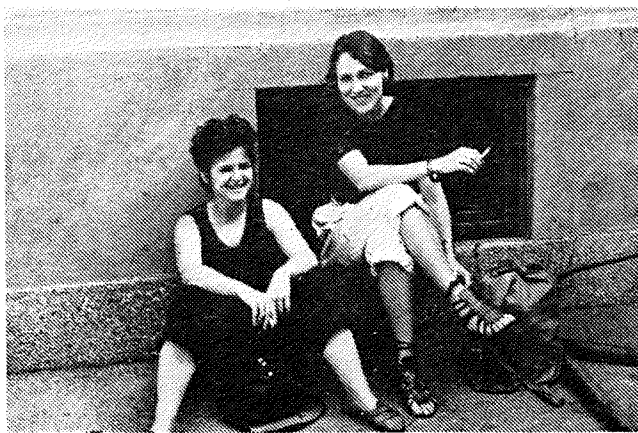
Prejšnja poljanska gimnazija se je prelevila v srednjo šolo za družboslovje in splošno kulturo. Zdaj...

Zdaj imajo dva programa: splošno kulturno in družbeno-jezikovno dejavnost, v njunem okviru pa so učenci usmerjeni v štiri smeri: jezikoslovno, družboslovno, organizacijo kulturnega življenja in knjižničarsko. V šoli je 1135 učencev in od teh kar 907 žensk. Ugotovili so, da je to ostala izrazito ženska šola, kar prej ni bila, da se čuti še večje ločevanje med moškim in ženskim programom, česar res niso želeli. Socialna selekcija pa je še večja. Marsikaj se pokaže, da se učenci po osnovni šoli niso prav usmerili in so takrat videli pred seboj še vedno gimnazijo, ne pa neko usmerjeno srednjo šolo. Sedaj, ko vedo, kaj hočejo, pa nastopijo težave. Treba je opravljati diferencialne izpite.

Srednja šola za družbo-

Za tale posnetek smo odškrtnili uro latinščine v 4. d razredu srednje šole za družboslovje in splošno kulturo v Ljubljani

Odločili sta se za študij španščine in primerjalne književnosti na filozofski fakulteti. Samozavestno zaupata v svoje znanje in uspeh!

slovje in splošno kulturo ima 277 učencev v devetih razredih četrtega letnika. Zadnji dan pouka, 25. junija, dobijo vsak svoj indeks in diploma. Kam pa potem? Največ se jih je odločilo za filozofsko fakulteto – kar 87, pravo jih bo študiralo 67, ekonomijo 54, 24 se jih bo vpisalo na FSPN, nekaj pa se jih je čisto mimo usmerjanja odločilo za medicino in arhitekturo.

Kaj bo pokazal njihov uspeh? Če rečemo, da je bil uspeh vseh četrth letnikov v tretjem ocenjevalnem obdobju, ko se najbolj »privija«, kar 80,76-odstoten, potem zdaj ob koncu lahko pričakujemo, da bo še boljši. To zagotavljajo učitelji, ki so malo popustili, in učenci, ki so dobro poprijeli.

Živa Drole

Na obisku pri tovarišici Kristini Homan

Učenci krožka za ohranjanje tradicij NOB iz osnovne šole Tone Čufar smo obiskali v domu za ostarele nekdanjo partizanko Kristino Homan. Prijazno nas je sprejela in kmalu smo prijetno kramljali kot stari znanci. Povedala nam je veliko zanimivega iz dni, ko je pri nas divjala vojna. Izvedeli smo, kako je doživljala in preživela vojna leta, spoznali pa smo tudi njeno življenje danes, 40 let po osvoboditvi.

Takole je pripovedovala: »Moja družina ni oklevala v trenutkih odločitve. Odločili smo se za boj proti sovražniku ter za boj, ki nas bo pripeljal do svobodnega življenja v osvobojeni domovini. Ljudje pa so bili različni. Tako nas je nekdo izdal. Zvedeli so, da delam za partizane. Že leta 1942 so me zaprli v begunsko jetnišnico. Zasliševali so me; zagovarjala sem se sama, ker sem znala nemško. Uspelo se mi je izmuzniti iz krvnikovih rok.

Mož, hči in sin so odšli k partizanom. Tudi jaz bi odšla, a so me potrebovali na terenu. Leta 1944 sem dobila pošto s Koroške, da je padel polbrat Matija. Odpravila sem se na Koroško. Prišla sem v hišo, kjer sem imela zvezo, ter povedala, da si želim k partizanom. Svarili so me, a vztrajala sem pri odločitvi. Prispela sem v štab. Povedala sem jim

žalostno novico, da je padel Matija Verdnik. O svojih nisem nič slišala. Od čakanja na zvezo sem skoraj obupala. Tedaj pa sem po naključju srečala sina. To srečanje me je nadvse razveselilo.

Nato so me poslali čez Dravo. Neko noč smo prenočevali v bunkerju, ko so nas nenadoma obkolili Nemci. Ni se nam posrečilo pobegniti. Spet sem padla v sovražnikove roke. Odpeljali so me v Celovec, me zasliševali in nato izpustili.

Bližala se je svoboda. Razdelili so nas v več skupin in odgnali proti Srbiji. V Subotici so nas izpustili. Odpravila sem se na dolgo pot, pot domov. Iz dneva v dan sem bila nemirnejša, skrbelo me je za družino. Najbolj pa se mi zdi danes zanimivo, da smo se po vojni vsi zbrali doma skoraj ob isti uri. Kar misliti si ne morem, da sem v teh letih doživela toliko skrbi in bridkosti.

Kristina Homan že 11 let živi v domu za ostarele. Dobro se drži kljub svojim letom. Rada pomaga pri delu v domu, na vrtu. Živi zadovoljno. Njena misel pa je še zelo bistra.

BOSTJAN ILENIC, 7. b.

OŠ Tone Čufar
Jesenice

Vnukinja Zofke Kvedrove v Artičah

Ob koncu tekmovanja za Zmajevu bralno značko smo povabili na podelitev značk hrvaško pisateljico Sunčano Škrinjaric, ki je slovenskega rodu, saj je bila njena babica naša prva pisateljica Zofka Kvedrova.

Slovesne podelitve se je udeležila z velikim veseljem, saj je bilo srečanje s slovenskimi pionirji tudi zanjo veliko doživetje. Kar 21 učencev je osvojilo Zmajevu značko. Knjige so prebirali v srbskohrvatskem ali hrvaškobosnjskem jeziku. Nekateri so se lotili tudi knjig v cirilici. Skratka, uspešno so opravili svoje delo in se na način seznanili s predstavnikami književnosti sosednjih republik. Seveda smo namenili največ pozornosti stvaritvam Sunčane Škrinjaric, priznane in priljubljene hrvaške pisateljice in pesnice. Za svoje delo je prejela že več visokih priznanj, kot so Grigor Vitez (že trikrat), mlado pokolenje in priznanje I. B. Mažuranić. Napisala je tudi veliko radijskih iger, svojo prvo zbirko Sunčane pa je izdala že z devetimi leti. Njene Kaktus bajke in Svaštara so zelo zanimive zgodbe o živalih in

doživetjih iz otroških dni. V slovenščino je Branka Jurca prevedla knjigo Veter na počitnicah. Veliko njenih zgodb je prevedenih v tuje jezike. Zelo zanimiva je tudi Ulica predaka, v kateri je marsikaj avtobiografskega.

Pisateljici smo priredili program, v katerem smo predstavili njo in njeno babico. Nekaj njenih pesmi smo prevedli v slovenščino. V pogovoru z njo smo zvedeli veliko zanimivega o Zofki Kvedrovi in njeni najmlajši hčerki Mirici, ki še danes živi v Zagrebu. Sunčana zelo spoštuje svojo babico in njeno delo. Prepričana je, da bi v književnosti dosegla lahko več, če bi ostala v Sloveniji in ustvarjala v svojem jeziku. Vesela je bila ob spoznanju, da njena babica ni pozabljena, da jo poznamo iz del in da spremljamo tudi njeno književno pot. Za še prijetnejše srečanje so poskrbele naše mame, ki so nam ob tej priložnosti napekle veliko slaščic. Vsi tekmovalci bodo zapisani v šolski kroniki kot prvi dobitniki Zmajevih značk.

ALENKA CIZL, OŠ Artiče

Obiskala nas je tovarišica Ela Ulrih-Atena

Letošnji 17. maj je bil za nas, učence osnovne šole 2. grupe odredov Mozirje, velik dan. V telovadnici šole, kjer smo se zbrali učenci 7. in 8. razredov, smo z burnim aplavzom pozdravili tovarišico Elo Ulrih-Ateno, znano junaško partizanko, ki je doma iz naših krajev.

Najprej nam je zanimivo pripovedovala o svoji življenjski poti, ki je bila prav burna. Ko se je začela vojna, je bila stara 16 let. Kljub rosnim letom je stopila v partizanske vrste, kjer je dobila partizansko ime Atena. Delovala je kot aktivistka. Organizirala je OF v Zgornji Savinjski dolini. Poudarila je pomen narodno zavednih ljudi in partizanskih družin, ki so prav tako sodelovali v boju za pravičnejši

družbeni red, v boju za svobodo. Med številnimi dogodki nam je pripovedovala o težkem prebijanju nemškega obroča, ko so bili 6. januarja 1943. leta obkoljeni zaradi izdaje na Kumrovem kozolcu v Slatinah. Ranjena se je komaj rešila. Na zanimiv in zabaven način nam je pripovedovala o svojem polnočnem sestanku na pokopališču v Šmartnem ob Dreti. Povedala nam je tudi, kako je dočkala težko pričakovani dan svobode v Prekmurju. Bila je prva partizanka, ki je segla v roke borcem Rdeče armade.

Njeno pripovedovanje smo učenci poslušali z veliko pozornostjo. Celotno največji nemirnejši so sledili tovarišicini pripovedovanju. Takšnih srečanj si še želimo.

IVANKICA RUŠNOV, 7. b.
OŠ 2. grupe odredov Mozirje

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Čas za končni obračun

O koncu šolskega leta smo kramljali že v prejšnji številki TV-15, danes pa lahko nadaljujemo, morda malo drugače. To je čas končnih obračunov. Kakor kmet jeseni steha krompir, izmeri pšenico in sploh oceni svoj pridelek, tako učenci ob koncu šolskega leta potegnemo črto in pod njo zapišemo tisto, kar ste pridelali v šolskih klopih, ob knjigah, na igrišču, v svojem kraju, v krožku, ki ste ga obiskovali. To se popolnoma vaše ocene, mimo tistih, ki vam jih bodo učitelji zapisali v spričevala.

V krožku, da... Takole nam je sporočila Maja Olup iz 4. razreda osnovne šole Stranice, predsednica tamkajšnjega pionirskega oddelka: »Ob koncu šolskega leta vedno pregledamo uspešnost našega dela v krožkih. Naredili smo razpredelnico, ki nam pove, katere krožke in koliko učencev je obiskovalo posamezne krožke: pet pionirjev je obiskovalo kar 7 krožkov (bravo!), 14 pionirjev 6 krožkov, 17 pionirjev 5 krožkov, 6 pionirjev 4 krožke, 18 pionirjev 3 krožke, 7 pionirjev 2 krožka in le eden pionir se je odločil samo za en krožek. Podatki so iz začetka šolskega leta, med letom pa se je stanje še izboljševalo. Najštevilnejši je bil dopisniški krožek in redakcija šolskega glasila. Štel je 55 pionirjev, od katerih pa niso bili vsi aktivni vse leto. Ta krožek deluje že deveto leto. Pripravil je nekaj uspešnih literarnih večerov, partizanski miting, dobil je dve nagradi za glasilo, posamezniki pa več knjižnih nagrad na različnih natečajih. Krožek je dobil nagrado in priznanje kulturne skupine občine Slovenske Konjice in priznanje občinske ZZB NOV za ohranjanje izročil NOB. Krožek deluje vse leto, tudi med počitnicami.«

To, da krožek deluje tudi med počitnicami, je vsekakor spodbudno tudi za nas, ker smo prepričani, da bo kaj z njihovega zelnika prispelo tudi na našo mladinsko stran v TV-15 v poletnem času, ko »suša« prizadene mladinske prispevke. Vsaj dosedanja praksa je pokazala, da nas Straničani poleti ne pustijo na cedilu, in vemo, da tudi letos ne bo drugače. Dragi naši dopisniki, morda pa sta še kje drugje, v kakšnem drugem kraju Slovenije, sklenili, da bo vaš dopisniški krožek ali vsaj dežurni član vašega krožka pozoren na dogajanje okoli sebe in nam bo to sporočal. Sicer pa ni nujno, da je ravno krožek, saj ste dovolj samostojni ustvarjalci. Oglašajte se nam tudi čez poletje, pišite nam o svojih počitnicah, doživetjih, srečanjih, o svojih vtisih, pogovorih, razmišljanjih, odločitvah... Veseli bomo vsakega pisemca ali kartice, ki bo prišla izpod vaših peres!

Še vedno držim pesti za vaš kar najboljši šolski uspeh in vam želim naj-naj-najbolj prijetne počitnice!!!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Leto za letom gre in mi...

Še nekaj dni in za nami bo osem šolskih let, ki smo jih preživeli skupaj. Skupaj smo premagali vse težave, skupaj uživali lepe trenutke, iz leta v leto.

»Leta so šla mimo nas,« bi lahko rekli, ker jih sedaj ni več. Pred nami so leta odločitve, ki nam bodo začrtala nadaljnje življenje.

V teh letih smo se tudi mi s časom spreminjali; postajali smo resnejši, odrasli, pa čeprav nam večkrat kdo reče:

»Večji kot si, bolj si otročji!« Toda vseeno je v vsakem od nas delček resnobe.

Čeprav se bomo lahko srečevali vsak dan, bo trenutek, ko se bomo poslavljali od šolskih klopi, najtežji, najbolj grenak. Segali si bomo v roke in drug drugemu želeli lepo nadaljnje življenje.

Težka nam bo tudi ločitev od učiteljev. Marsikdaj smo se pritoževali čeznje in se tudi še bomo, ko nam minevajo zadnji skupni dnevi. Toda vseeno nam bodo ostali tudi v lepih spominih, saj so nas naučili marsikaj lepega in koristnega. Leta niso šla mimo nas kar tako, kakor odleti golob v svobodo in se ne vrne več; na te-

ga goloba so nam ostali spomini in tudi teh let se bomo radi spominjali. Spominjam se, da sem sošolki napisala v spominsko knjigo:

»Vsaka cvetka kdaj uvene, je pa cvet sijoč v modrini, ki cvete nam vse življenje, ta cvet – naši so spomini.«

Čeprav nam bodo ostali tudi žalostni spomini, teh osem let ne bomo nikoli pozabili.

Prihajala bodo nova leta, leta šolanja, leta dela, leta življenja, toda – najlepša leta nam minevajo. Bili smo brezbrizni, igrali smo se po travnikih, razgrajali, se jokali, smejali. Saj ne smem reči, da tega ne bomo več počeli! O, seveda bomo, toda te igre bodo drugačne, nič več brezbrizne, otroške.

Z leti in letnimi časi se spreminjajo tudi naša čustva in razpoloženja. V težkih trenutkih »sočustvujemo« eden z drugim. Razpoloženja se menjajo; so vesela, žalostna, divja, »razjeziva«, ko bi nekoga najraje prijel in nekam vrgl.

Leta so odšla, z njimi so odšle naše otroške sanje.

SUZANA MOLAN, 8. a
OŠ Artiče

Ivana Hreščak

Aprila je v Senadolah pri Senožečah umrla Ivana Hreščak, rojena pred 87. leti. Od leta 1943 je bila v delo za NOB organizirana vsa njena družina. Štirje so bili v NOV, drugi pa so opravljali kurirska in druga dela. Ivana je bila aktivno vključena v AFŽ, zbirala in kuhala je za partizane.

Mici Ferlič

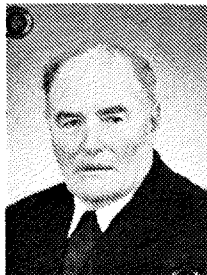
V Novem mestu smo se marca poslovili od Mice Ferlič, rojene Bon, 1903. leta. Bila je znana politična aktivistka okrožja Novo mesto. Leta 1943 je bila izvoljena za odposlanke kočevskega zbora.

Stanko Pisk

Od upokojenega miličnika Staneta Piska smo se februarja poslovili v Kobaridu. Doma je bil iz Sovodenj pri Gorici. V mladosti je okusil veliko hudega, med drugim tudi dolgoletno vojaško suknjo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se priključil Goriški brigadi. Potem je bil na Idrijskem priključen Idrijsko-tolminkemu odredu. Vseskozi je bil obveščevalec, kurir, vezist in ekonom. Po vojni je delal v organih za notranje zadeve in je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Dragica Jug

Aprila smo se v Kalu nad Kanalom poslovili od kurirke in aktivistke Dragice Jug, rojene 1923. leta. V začetku 1944. leta se je vključila v NOB. Bila je odlikovana.

Ivan Bevc

Ivan Bevc, rojen 1906. leta na Zabljeku, je umrl aprila. V partizane je odšel 1944. leta in bil borec Serčerjeve brigade.

Janez Peternej

V Novakih pri Cerknem smo se aprila poslovili od aktivista Janeza Peterneja. Rodil se je pred 85. leti. Z OF je začel delati med prvimi na vasi. Za svoje delo med NOB je prejel različna priznanja in odlikovanja.

Franciška Sajovec

Na pokopališču Kacjan pri Brestanici smo pokopali Franciško Sajovec, rojeno 1921. leta. Bila je aktivistka terena Selc, Gorenjega Leskovca in Stranj.

Vinko Ribič

V Smledniku smo se poslovili od borca NOV Vinka Ribiča, ki se je rodil pred 85. leti v Pirničah pri Medvodah. Že 1938. leta je skupaj z očetom hodil na različne sestanke in posvetovanja k napredno mislečim ljudem v Tacnu. Takoj po okupaciji je postal simpatizer OF. Leta 1942 so začeli v njegovo hišo prihajati tenci in borci, ki jim je dajal varno zavetje. Tudi sam je postal borec Vojkove brigade. Prejel je različna priznanja in odlikovanja.

Janez Povšner

V Kokri smo se marca poslovili od Janeza Povšnerja, rojenega 1912. leta. Od vsega začetka vojne je bil aktivist. Partizanom je pomagal s hrano in drugim. Jeseni 1944. je bil aretiran in zaprt v Begunjah in od tam odpeljan na prisilno delo v Avstrijo.

Milan Šetar

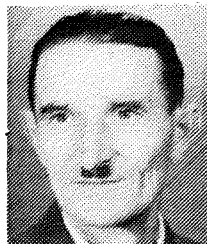
Umrl je član KO ZB NOV Laporje Milan Šetar, rojen 1930. leta. Bil je železniški strojevodja v pokoju.

Metka Hladnik

Na tržiškem pokopališču smo se poslovili od Metke Hladnik. Za NOB je začela delati leta 1943 kot obveščevalka na terenu Slap-Lom, povezana z obveščevalnim centrom Kokrškega odreda. Prenašala je pošto in material. Zaprtja je bila v gestapovskih in belogardijskih zaporih.

Lizika Vrešak

Rodila se je 1898. leta na Reštanju nad Senovim. Med NOB je sodelovala z OF. Bila je aktivistka in obveščevalka rajona Reštanj, po vojni pa aktivna delavka AFŽ. Od nje smo s poslovi maja v Senovem.

Štefan Kunič

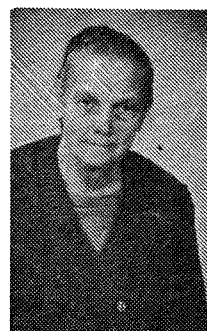
Rodil se je 1913. leta v Veliki Mlaki pri Zagrebu. Od maja 1943. leta je sodeloval z OF, od avgusta 1943 pa je bil aktivni borec ter intendant partizanske bolnišnice Federnus na Bohorju. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod. Od njega smo s poslovi aprila na Senovem.

Franc Repič

Na Colu smo se februarja poslovili od Franca Repiča. Tudi njemu vojna vihra ni prizanesla in znašel se je na afriških tleh. V domovino se je vrnil s prekomorci.

Anton Eržen

V Spodnji Idriji smo se v začetku aprila poslovili od Antona Eržena iz Idrijskih Krnic. Rodil se je 1895. leta. V NOB je začel sodelovati 1943. leta. Zbiral je orožje in hrano za partizane. Kasneje je bil poveljnik NZ za Masore. Po vojni se je aktivno vključil v gradnjo domovine. Za sodelovanje med NOB je bil odlikovan.

Kristina Kavčič

Marca je umrla Kristina Kavčič iz Črnege vrha nad Idrijo. Rodila se je pred 73. leti. Bila je aktivistka NOV od 1942. leta, zbirala je material, opravljala kurirsko službo in delala v organizaciji AFŽ. Prejela je več priznanj.

Franc Lunka

V 59. letu je umrl Franc Lunka. Rodil se je v Žerovnici pri Cerknici. Bil je borec Notranjskega odreda. V boju na Rdaljeku je bil ujet in zaprt v ljubljanskih zaporih in Dachau. Bil je odlikovan.

Alojz Godeša

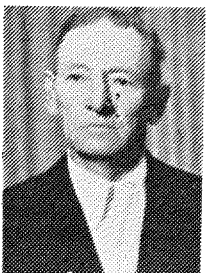
Aprila smo se v Žerovnici pri Cerknici poslovili od Alojza Godeša, rojenega 1908. leta v Dolenjem jezeru. Julija 1942 je bil interniran na Rab. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov kot borec Rabske brigade, nato je bil dodeljen Tomšičevi brigadi in Notranjskemu odredu, kjer je bil komisar 1. bataljona. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Pepi Jošt

Marca smo se v družinskem krogu poslovili od znanega političnega aktivista Pepija Jošta iz Zagrada pri Celju. Rodil se je 1901. leta v Šeščah pri Preboldu. Leta 1925 je končal rudarsko šolo. Bil je napredno usmerjen, zato zanj ni bilo dela. Odšel je v Kakanj v Bosno, kjer je zbolel in se vrnil v svoj rojstni kraj. Leta 1931 se je zaposlil v rudniku Liboje. Takratni lastnik ga je poslal kot strokovnjaka na geološke raziskave rudnika Pečovnika pri Celju. Tu je začel svojo novo rudarsko pot. Po okupaciji je postal aktivist griško-prebolskega terena in prvi predsednik odbora OF Pečovnik. Leta 1944 je z vso družino odšel v partizane. Decembra istega leta je padla žena in nekaj dni za njo še sin. Po vojni je opravljal številne politične funkcije, za kar je prejel številna državna in družbenopolitična priznanja.

Marija Božič

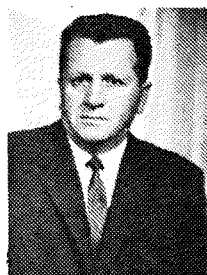
Na celjskem pokopališču smo se februarja poslovili od Marije Božič, rojene 1901. leta v Taboru pri Zalcu. Januarja 1942 je bila z družino internirana v Untermünstertal, nato odpeljana v esesovsko taborišče Schellkingen, od tod pa v Buttenhausen, kjer je bila do konca vojne.

Stanko Bizjak

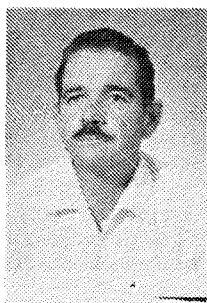
Aprila smo se na Colu poslovili od 70-letnega Stanka Bizjaka. Bil je borec 11. dalmatinske brigade 26. divizije in sodeloval je v bojih od Visa prek otokov, Splita, Drniša, Knina; na Širokem Bregu pri Mostarju je bil ranjen.

V letu 1984 in do maja 1985 so na območju krajevnih organizacij ZB NOV Cerknica umrli člani:

Anton Braniselj, rojen 1898. leta, iz Dolenjega jezera,
Jože Hren, rojen 1929. leta, iz Cerknice,
Dušan Zagarjan, rojen 1902. leta, iz Cerknice,

Jože Mele

Po dolgi bolezni je umrl Jože Mele, rojen leta 1910 v Cerknici. Bil je med prvimi, ki so že 1941. leta organizirali OF in oborožen odpor proti okupatorju. Zaradi aktivnega dela je bil 1942. leta aretiran in zaprt. Takoj po prihodu iz zaporov se je vključil v rajonski odbor OF ter prevzel dolžnost poveljnika za gospodarstvo. Leta 1944 je odšel v vojaško enoto, kjer je postal politični komisar čete v Levstikovih brigadi. Imel je čin poročnika in kasneje kapetana JLA. Po prihodu iz JLA se je z vso zavzetostjo vključil v delo pri obnovi domovine. Opravljal je več pomembnih funkcij v družbenopolitičnih organizacijah, za kar je prejel več odlikovanj in priznanj.

Ljubo Miklavčič

V Kopru je aprila umrl Ljubo Miklavčič, rojen 1925. leta v Stramarju v Italiji. V delo OF se je vključil 1942. leta in leta 1943 je odšel v partizane v Istrski odred. Kasneje je bil borec jurišnega bataljona 18. divizije. V enotah JLA je bil do 1947. leta, odlikovan z redom zaslug za hrabrost ter je prejel več drugih odlikovanj.

Anton Maglica

V Celju smo se marca poslovili od borca NOV Antona Maglica, rojenega 1915. leta v Golovcu pri Sežani. V partizanih je bil od 1944. leta v 15. brigadi. Trikrat je bil ranjen in ostal je invalid.

Franc Mele, rojen 1903. leta, iz Cerknice,
Antonija Šparemblek, rojena 1903. leta, iz Podskrajnika,
Marija Srebrnjak, rojena 1897. leta, iz Cerknice,
Pavle Kranjc, rojen 1910. leta, iz Cerknice,
Ana Kranjc, rojena 1908. leta, iz Cerknice,
Franciška Kranjc, rojena 1906. leta, iz Cerknice.

Park herojev

Osrednji spomenik NOB in ljudske revolucije v občini je v samem Slovenj Gradcu. V Parku herojev je marmornata grobnica, v kateri so žara s pepelom narodnega heroja Franja Vrnunč-Buzde, posmrtni ostanki nekaterih borcev 1. pohorskega batalja na, 11. SNOUB Miloša Zidanskega, 14. divizije ter 17. divizije 3. jugoslovanske armade. V aleji ob grobnici so na marmornatih podstavkih doprsni kipi narodnih herojev Franja Vrnunč-Buzde, inž. Rada Iršiča-Gregla in Lada Mavsarja-Ronka. V grobnici leži 323 padlih borcev in žrtev nacističnega

nasilja iz občine Slovenj Gradec. Park herojev in grobnice – simbola upora, svobode in graditve – so občani uredili ob 20-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti. Izбира kraja za grobnice je utemeljena. V Završah nad Mislinjo je padla 17. januarja 1943 patrolja Pohorskega bataljona. Štiri padle partizane – Pepco Tekauc iz Šoštanja, Karla Dolinška-Čikota iz Kisovca, Franca Hudomalja-Milorada iz Zagorja in Karla Rotovnika-Gojka iz Legnega – so Nemci pripeljali v Slovenj Gradec in jih mrtve na tem kraju zasramovali. Zato so izklesane štiri podobe na kamnitem bloku.

ADOLF ANKON

Borci obiskali Bazovico in Rižarno

Skupina 20 komandantov in komisarjev brigad 20. divizije, ki so maja 1945 osvobodile Trst, je obiskala Bazovico in Rižarno ter obnovila spomine na tiste dni, ki jih številni borci niso preživeli. Po prisrčnem sprejemu so se gostje podali do spomenika štirim junakom na bazoviški gmajni, kjer jim je o boju slovenskega ljudstva pod fašizmom spregovoril novinar Franc Udovič. Nato jih je ob vaškem spomeniku padlim na Bazovici nagovoril domačin Miro Križmančič, ki je poudaril prispevek te vasi narodnoosvobodilnemu boju in obenem sedanjo zavzetost Bazovcev, ko se skupaj s celotno narodnostno skupnostjo bojujejo za svoje pravice. Goste so pozdravili tudi učenci krajevnih osnovnih šol Primož Trubar. Na sedežu Tržaškega partizanskega pevskega zbora jim je spregovoril predsednik tržaškega pokrajinskega odbora VZPI-ANPI Arturo Calabria, in sicer o pomenu skupnega boja italijanskih in jugoslovanskih borcev proti sovražniku, saj se je prav v tem boju z ramo ob rami skovalo trajno bratstvo, ki botruje vsestransko dobri prijateljskim odnosom med sosednjima državama. Srečanje, ki je potekalo v pristnem tovariškem ozračju, se je končalo z ogledom Rižarne, kjer je Franc Udovič gostom orisal grozodejstva v tem edinem uničevalnem taborišču na italijanskih tleh.

Partizanski pohod Kozje '85

V počastitev 40-letnice osvoboditve in zmage nad fašizmom je Jugobanka, temeljna banka Ljubljane na dan mladosti organizirala že 8. tradicionalni obrambni dan – partizanski pohod, letos v Kozje. Organizator tovrstnih pohodov je komite

bila dolga približno deset kilometrov.

Po uri hoda smo se pohodniki ustavili na kmetiji Kunst na Zrečah, kjer smo se okrepčali s čajem in domačim kruhom. Pot smo nadaljevali do taborniške koče, nato pa se po trim stezi

Udeleženci 8. partizanskega pohoda Kozje '85

za SLO in DS z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami banke.

Letošnjega pohoda se je udeležilo okrog 300 delavcev banke in njihovih svojcev. Vsako leto opravimo partizanski pohod v pomembne partizanske kraje. Letošnji pohod smo organizirali v Kozje. Na pomoč so nam priskočili predstavniki krajevnih skupnosti Kozje, predstavniki zveze borcev, osnovne šole Bračičeve brigade, gasilcev, tabornikov, mladine in drugi.

Na dan pohoda smo se z avtobusi odpeljali iz Ljubljane do Sedlarjevega. Pričakovali so nas predstavniki Sedlarjevega in Kozjega. Pri spomeniku padlim žrtvam nam je domačin zaželel dobrodošlico ter opisal značilnosti kraja danes in nekdaj in govoril o pomenu prihoda 14. divizije na Štajersko. Nato smo začeli pohod. Pot je

spustili v Kozje. Na glavnem trgu v Kozjem so nam domačini zaželeli dobrodošlico, mladina Jugobanke pa je položila lovorov venec pred spomenik žrtvam fašizma. Učenci OŠ Bračičeve brigade so pripravili prisrčen kulturni program. Partizanski pohod se je nadaljeval z obveznim partizanskim golažem. Organizirali smo še športna tekmovanja. Jugobančniki smo izgubili na vseh področjih, športnih seveda. Tako smo se poslovili tudi od vseh pokalov s tolažbo, da je pomembno sodelovati, ne zmagati. Ob tej priložnosti se želimo v imenu sodelavcev Jugobanke, temeljne enote Ljubljane zahvaliti človeku, ki je prvi v naši banki uresničil idejo o organizaciji partizanskih pohodov – tovarišu Jakobu Žvanu, ki je bil sam aktivni borec Bračičeve brigade.

IVICA SAJE

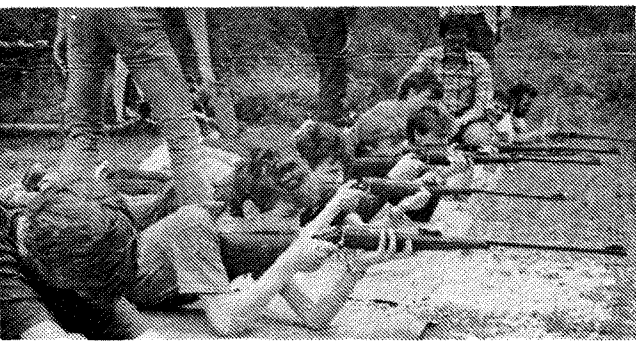
Borci prostovoljci za severno slovensko mejo v Pliberku

Občinska organizacija borcev prostovoljcev za severno slovensko mejo v Celju ima med drugim v svojem delovnem programu tudi organizacijo obiskov rojakov na avstrijskem Koroškem in ohranjanje stikov z njimi. Tako smo se 9. maja pripeljali v Pliberk, potem ko smo bili v zadnjih dveh letih v Železni Kapli, v Podpeci pri Peršmanovi domačiji, v Št. Rupertu pri Velikovcu, Gospe Sveti in se udeležili otvoritve slovenskega dijaškega doma v Celovcu.

V Pliberku nas je sprejel Lipej Kolenik, predsednik pliberske Posojilnice in eden vodilnih Slovencev tega prijaznega kraja, kjer je še dosti slovenskega življa. Opisal nam je

zgodovino Pliberka in zgodovinskih dogodkov iz zadnje svetovne vojne na Koroškem. Govoril nam je o vsestranskem delovanju slovenskih organizacij, o ovirah pri tem delu, a tudi o lepih uspehih delovanja naših rojakov. Poudaril je, da bi morala matična domovina Slovencev zlasti v političnem pogledu več storiti za koroške Slovence, da bi laže čimprej dosegli vse svoje pravice, ki jim gredo iz 7. člena državne pogodbe. Te besede so nam potrdile, da smo na pravi poti, ko gremo vsako leto večkrat med naše rojake na Koroškem, za katerih popolno osvoboditev smo se v letih 1918 in 1919 bojevali z orožjem v roki. dr. ERUIN MEJAK

Tisoč ljudi na pohodu

Preizkus strelskih sposobnosti na Oklem

Domžalski občinski štab teritorialne obrambe je organiziral manifestativni pohod na Tabor nad Ihanom, kjer je bil 23. maja 1937 shod ljudske fronte. Ta shod, katerega obletnico zdaj slavijo kot občinski praznik, je organizirala partijska celica Dob-Prevoje, ki jo je vodil sekretar Viktor Avbelj. S Tabora so pohodniki šli na Oklo, kjer so udeleženci streljali z malokalibrsko puško. Oklo je boleča rana na-

rodnoosvobodilne vojne, saj je tu zaradi izdaje 24. februarja 1944 padlo 72 borcev in neoboroženih novincev Kamniško-zasavskega odreda. Z Oklega so se pohodniki prek Trojice in Krumperka vrnili v Domžale. Na Krumperku je občinski štab pripravil prikaz oborožitve in vojaške opreme svojih enot ter vsem udeležencem pohoda podelil priznanja.

IGOR LIPOVŠEK

Patruljno-orientacijsko tekmovanje

Že dvanajsto leto zapored pripravljata občinska konferenca ZSMS in ZRVS pa

bombe, v streljanju z zračno puško in v hoji po azimutu. Na šest kilometrov dolgi

Pred začetkom tekmovanja

truljno-orientacijsko tekmovanje obojih ekip. Letošnjega na dan mladosti se je udeležilo 9 ekip ZSMS in 6 ekip ZRVS. Tričlanske ekipe so se pomerile v poznavanju zgodovine, topografije in prve pomoči ter v metu

progi so morali tekmovalci pokazati precej znanja in spretnosti. Med mladinci je bila najbolj uspešna ekipa gimnazije, med rezervnimi strešinami pa ekipa iz Cerkelj.

MARKO ČAVLOVIČ

Na Neretvi in v Kardeljevem

Člani aktiva ZB NOV železničarjev Gorenjske so v sodelovanju s turističnim društvom Jesenice pripravili poučni izlet v Jablanico, Mostar in Kardeljevo. V Jablanici so si ogledali zanimivosti iz bitke na Neretvi: porušeni most takratne ozkotirne železnice, spomenik in večni ogenj padlim borcem NOB.

V Kardeljevem so jim toplo sprejeli tamkajšnji železničarji ter jim z dovoljenjem kapitanije razkazali naglo razvijajoče se pristanišče: Levji delež pri tem imata zeniška železarna in Koksarna Lukavac.

BRANKO BLENKUŠ

Doprsni kip narodnega heroja Vladimira Dolničarja-Rudija

Na celodnevni osnovni šoli 7. maj na Dobrovi so 10. maja 1985 odkrili doprsni kip narodnega heroja Vladimira Dolničarja-Rudija, delo akademske slikarke Mojce Smerdu. Rudi je bil, v teh krajih rojen, tu je odrasčal in hodil v šolo, tu se je izoblikoval v aktivista, njegova pot v partizane je vodila od tod in nenazadnje je prav tu tudi tragično padel.

Rudi je bil rojen v veliki družini, saj je bilo kar 15 otrok. Oče je bil krojač, mati pa gospodinja in le težko sta jih preživljala.

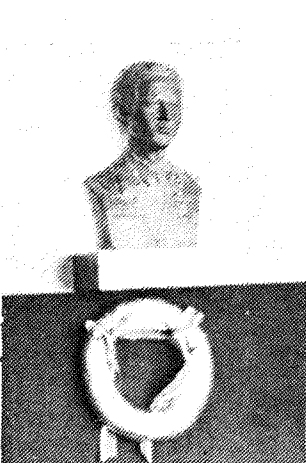
Težo politične in gospodarske predvojnne Jugoslavije je občutil že kot vajenec. V času od 1939. do 1940. leta se je vključil v napredno gibanje in v njem deloval že 1941. leta, ko ga je zajela vojna in je bil sprejet v komunistično partijo. Postal je član rajonskega komiteja KPS Vič – Kozarje – Dobrova in okoliških vasi.

Kot ilegalcec je kmalu dobil ime Rudi Robida. Uspelo mu je pridobiti in organizirati celovrstno novih članov OF. Kmalu so po terenu rasle nove organizacije OF, zbranega je bilo vedno več materiala, vse pa je bilo plod Rudijevega dela. Nato je moral v partizane. Takoj ob prihodu v Dolomitski odred je postal politični komisar, kmalu pa komandant 1. bataljona Dolomitskega odreda, s katerim se je udeležil veliko pomembnih bitk.

Dne 18. marca 1943 je sovražnik z vso močjo pritisnil v Dolomite. Premoč je bila očitna, saj so poleg Italijanov sodelovali tudi Nemci in belogardisti. Glavni štab Slovenije je bil ogrožen, zato se je moral pomakniti na Dolenjsko.

Rudijev bataljon je imel pomembno nalogo zavarovanja glavnega štaba, žal pa so Nemci z gostim obročem onespособili boj bataljona. Veliko borcev je padlo, ranjen je bil tudi Rudi.

Zavedal se je, da je strel v hrbtnico usoden, zato si je sam vzjel življenje, prej pa uničil vse pomembne dokumen-

te, ki jih je imel pri sebi. Poročni prstan in uro je dal tovarišu, naj ga izroči njegovi mlađi ženi Zorki Reganzin – Ruški, s katero sta se vzela po partizansko le dober mesec dni pred tragičnim dogodkom.

Tudi Ruška ni imela sreče dočakati svobodo. Kot kurirka glavnega štaba Slovenije je opravljala pomembne naloge. Decembra 1943 pa so jo ujeli belogardisti, jo zaprli v Srednji tehnični šoli in zverinsko mučili do smrti. Njen grob še danes ni znan.

Vladimir Dolničar-Rudi in Zorka Reganzin-Ruška sta bila za narodnega heroja razglašena 27. novembra 1953.

Učenci COŠ 7. maj na Dobrovi so pred dobrimi 30 leti po Rudiju poimenovali svoj pionirski odred. Tokrat ob 10. obletnici celodnevne šole pa so mu namenili postaviti doprsni kip. Ob slavnostnem govoru predsednika OO ZZB NOV Matija Pečenika so ga tudi odkrili. Na slavnosti so bili tudi bratje in sestre Rudija, saj so stalni gostje šole, v veliki meri pa sodelujejo pri živih zgodovinskih urah.

Dne 4. julija, ob dnevu borca, pa bo v njenem rojstnem kraju Zagorju ob Savi slavnostno odkrit tudi doprsni kip Rudijeve žene Ruške.

MOJCA ČERNE

40 let slovenskega šolstva

Z množičnima prireditvama v tržaškem Kulturnem domu in v goriškem Avditoriju so prejšnji teden proslavili 40-letnico slovenskega zamejskega šolstva. V brošuri, ki jo je ob tej priložnosti izdal organizacijski odbor, je natančno opisana trnava pot rasti zamejskega šolstva, katerega korenine segajo tja v obdobje partizanskih šol. Veliki napori za obstoj in uveljavitev slovenskih šol ter za samostojno

odločanje o programih in razvojnih poteh sodijo med neodložljive naloge celotne zamejske skupnosti.

Proslave v Trstu so se udeležili številni predstavniki šolskih in političnih oblasti z obeh strani meje. V bogatem programu so množično sodelovali otroci vseh starostnih stopenj. Prireditvi so dali mladostni zanos. Ob tej priložnosti so odprli tudi razstavo likovnih del osnovnošolcev.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA. Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR. Tajnica uredništva: MARA OKORN. Telefon uredništva: 327-780. Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 1.100 din, posamezna številka v prosti prodaji 30 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35